

DE ONDERWIJSVISITATIE **Vastgoed**

Een evaluatie van de kwaliteit van de professionele opleiding
Bachelor in het vastgoed aan de Vlaamse hogescholen

www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Brussel - februari 2016

vluhr

**DE ONDERWIJSVISITATIE
VASTGOED**

Een gedrukte versie van dit rapport kan tegen betaling bekomen worden bij de Cel Kwaliteitszorg.

Ravensteingalerij 27
1000 Brussel
T +32 (0)2 792 55 00
F +32 (0)2 211 41 99

Het rapport is elektronisch beschikbaar op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

Wettelijk depot: D/2016/12.784/4

VOORWOORD VAN DE VOORZITTER VAN HET BESTUURSCOMITÉ KWALITEITZORG

Voor u ligt het rapport van de visitatiecommissie Vastgoed. Deze visitatiecommissie brengt met dit rapport verslag uit over haar evaluatie van de professionele opleiding Bachelor in het vastgoed aan de Vlaamse hogescholen. Daarbij geeft zij toelichting bij de oordelen en aanbevelingen die resulteren uit het kwaliteitsonderzoek dat zij heeft verricht bij de bezochte opleidingen. Dit initiatief kadert in de opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR) betreffende de externe kwaliteitszorg in het Vlaamse hoger onderwijs.

Het visitatierapport is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen. Daarnaast wil het rapport aan de maatschappij objectieve informatie verschaffen over de kwaliteit van de geëvalueerde opleidingen. Daarom is het visitatierapport ook op de webstek van de VLUHR publiek gemaakt.

Dit visitatierapport geeft een momentopname weer van de betrokken opleidingen en vertegenwoordigt daarmee slechts één fase in het proces van blijvende zorg voor onderwijskwaliteit. Immers, al na korte tijd kunnen de opleidingen gewijzigd zijn, al dan niet als reactie op de oordelen en aanbevelingen van de visitatiecommissie.

Graag dank ik namens het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de bestede tijd alsook voor de deskundigheid waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd. De visitatie was ook enkel mogelijk dankzij de inzet van velen die binnen de opleidingen betrokken waren. Ook hen willen wij daarvoor onze erkentelijkheid betuigen.

Hopelijk ervaren de opleidingen dit rapport als een kritische weerspiegeling van hun inspanningen en als een bijkomende stimulans om de kwaliteit van het onderwijs in de opleidingen te verbeteren.

Nik Heerens

Voorzitter Bestuurscomité Kwaliteitszorg

Voorwoord van de voorzitter van het Bestuurscomité Kwaliteitszorg	3
--	---

DEEL 1 ALGEMEEN DEEL

Hoofdstuk I	De onderwijsvisitatie Vastgoed	9
Hoofdstuk II	Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Vastgoed	13
Hoofdstuk III	De opleidingen Vastgoed in vergelijkend perspectief	15
Hoofdstuk IV	Tabel met scores	25

DEEL 2 OPLEIDINGSRAPPORTEN EN SAMENVATTINGEN

Hoofdstuk I	Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen Bachelor in het vastgoed	31
Hoofdstuk II	Hogeschool Gent Bachelor in het vastgoed	57
Hoofdstuk III	Odisee Bachelor in het vastgoed	83

BIJLAGE

Personalía van de leden van de visitatiecommissie	113
---	-----

VERIFIEERBARE FEITEN¹

Algemeen

Bezoekschema

Per instelling

- Hoofdstuk I** Lijst met de opleidings specifieke leerresultaten in relatie tot de gevalideerde domeinspecifieke leerresultaten opgesteld volgens de handleiding van de VLUHR, indien beschikbaar, en/of in relatie tot de Vlaamse Kwalificatiestructuur
- Hoofdstuk II** Schematisch programmaoverzicht met vermelding van het aantal studiepunten per opleidingsonderdeel
- Hoofdstuk III** Omvang van het ingezette personeel in VTE, ingedeeld naar categorie van aanstelling
- Hoofdstuk IV** Instroomgegevens, doorstroomgegevens en totaal aantal studenten
- Hoofdstuk V** De studieduur tot het behalen van het diploma per instromende cohorte en de gemiddelde studieduur per afstuderende cohorte
- Hoofdstuk VI** Overzicht van de belangrijkste activiteiten van de opleiding met betrekking tot internationalisering conform de visie van de opleiding, met minimaal de mobiliteit op basis van internationaal aanvaarde definities

---

¹ De verifieerbare feiten zijn terug te vinden op www.vluhr.be/kwaliteitszorg

DEEL 1

Algemeen deel

HOOFDSTUK I

De onderwijsvisitatie Vastgoed

1 INLEIDING

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Vastgoed verslag uit van haar bevindingen over de professionele opleidingen Bachelor in het vastgoed van Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, Hogeschool Gent en Odisee die zij in het voorjaar 2015, in opdracht van de Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (VLUHR), heeft bezocht.

Dit initiatief kadert, conform de decretale opdracht, in de werkzaamheden van de VLUHR met betrekking tot de organisatie en uitvoering van de externe beoordelingen van het onderwijs aan de Vlaamse universiteiten, hogescholen en andere ambtshalve geregistreerde instellingen.

2 DE BETROKKEN OPLEIDING

Ingevolge haar opdracht heeft de commissie de volgende instelling bezocht:

- van 1 t.e.m 2 april 2015: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen
- van 6 t.e.m 7 mei 2015: Hogeschool Gent
- van 22 t.e.m. 23 april 2015: Odisee

3 DE VISITATIECOMMISSIE

3.1 Samenstelling

De samenstelling van de visitatiecommissie Vastgoed werd bekrachtigd door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg op 21 november 2014, 14 en 30 januari 2015. De samenstelling van de visitatiecommissie kreeg op 2 maart 2015 een positief advies van de NVAO. De commissie werd vervolgens door het Bestuurscomité Kwaliteitszorg van de VLUHR ingesteld bij besluit van 9 maart 2015.

De visitatiecommissie heeft de volgende samenstelling:

- Voorzitter
Xavier Ortegat, Managing Director CEPI (European Council of Real Estate professions).
- Domeindeskundig lid
Willy Vander Donck, Groepsleider grondverwerving, Aquafin NV.
- Onderwijskundig lid
Carla Nelissen, gewezen hoofd Onderwijs, XIOS Hogeschool (PXL Hogeschool).
- Studentleden
Erica Coolsaet, studente Bachelor in het vastgoed, AP Hogeschool en geaggregeerde voor het secundair onderwijs: wiskunde/fysica/biologie/chemie, Artesis Hogeschool (nu AP Hogeschool) voor de bezoeken aan Odisee en Hogeschool Gent.
Theo Vanden Daele, student Bachelor in het vastgoed – makelaardij, Hogeschool Gent voor het bezoek aan AP Hogeschool.

Anne-Sophie Seghers, stafmedewerker kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (tot 30 juni 2015) en Klara De Wilde, coördinator kwaliteitszorg verbonden aan de Cel Kwaliteitszorg van Vlaamse Universiteiten en Hogescholen Raad (vanaf 1 juli 2015), traden op als projectbegeleider en secretaris van deze visitatie.

Voor korte curricula vitae van de commissieleden wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2 Taakomschrijving

Van de visitatiecommissie wordt verwacht dat zij

- gemotiveerde en onderbouwde oordelen geeft over de opleiding aan de hand van het beoordelingskader.
- aanbevelingen formuleert om waar mogelijk te komen tot kwaliteitsverbetering, en
- wanneer van toepassing haar bevindingen over de verschillende opleidingen binnen eenzelfde cluster vergelijkenderwijs weergeeft.
- de bredere samenleving informeert over haar bevindingen.

3.3 Werkwijze

3.3.1 Voorbereiding

Ter voorbereiding van de visitatie werd aan de instellingen gevraagd een zelfevaluatierapport op te stellen. De Cel Kwaliteitszorg van de VLUHR heeft hiervoor een visitatieprotocol ter beschikking gesteld, waarin de verwachtingen ten aanzien van de inhoud van het zelfevaluatierapport uitgebreid zijn beschreven. Het zelfevaluatierapport volgt de opbouw van het accreditatiekader.

De commissie ontving het zelfevaluatierapport enkele weken voor het eigenlijke bezoek, waardoor zij de gelegenheid kreeg dit document vooraf zorgvuldig te bestuderen en het bezoek grondig voor te bereiden. De commissieleden werden bovendien verzocht om elk een tweetal afstudeerwerken grondig door te nemen vooraleer het bezoek plaatsvond.

De commissie hield haar installatievergadering op 24 februari 2015. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich concreet voorbereid op de af te leggen bezoeken. Bijzondere aandacht is besteed aan een eenduidige toepassing van het beoordelingskader en het visitatieprotocol. Verder werd het programma van het bezoek opgesteld (zie verifieerbare feiten) en werd een eerste bespreking gewijd aan het zelfevaluatierapport.

3.3.2 Bezoek aan de instelling

Tijdens het in situ bezoek aan de instelling heeft de commissie gesprekken kunnen voeren met de verschillende betrokkenen bij de opleidingen. Het bezoekschema voorzag gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de studenten, de docenten, de alumni, het werkveld en de opleidingsgebonden ondersteuners. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd,

waren openhartig en verhelderend en vormden een goede aanvulling bij de lectuur van het zelfevaluatierapport.

Daarnaast werd steeds een bezoek aan de faciliteiten (inclusief bibliotheek, leslokalen en computerfaciliteiten) ingepland. Ten slotte was er een spreekuur waarop de commissie bijkomend leden van de opleiding kon uitnodigen of waarop personen op een vertrouwelijke wijze door de commissie konden worden gehoord.

Ook werd aan de instelling gevraagd – als een derde bron van informatie – om een aantal documenten ter inzage te leggen ten behoeve van de commissie. Tijdens het bezoek is voldoende tijd uitgetrokken om de commissie de gelegenheid te geven om deze documenten te bestuderen. De documenten die ter inzage van de commissie werden gelegd, waren: verslagen van overleg in relevante commissies/organen, een representatieve selectie van handboeken/studiemateriaal, indicaties van de competenties van het personeel, de toets- en evaluatieopgaven waarvan de commissie heeft aangegeven dat zij die tijdens het bezoek wenst in te kijken. Daar waar de commissie het noodzakelijk achtte heeft zij bijkomende informatie opgevraagd tijdens het bezoek om haar oordeel goed te kunnen onderbouwen.

Aan het einde van het bezoek werden, na intern beraad van de commissie, de voorlopige bevindingen mondeling aan de gevisiteerde opleiding meegedeeld.

3.3.3 Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de visitatiecommissie per generieke kwaliteitswaarborg haar bevindingen, overwegingen, het oordeel en verbeter-suggesties geformuleerd. Een overzicht van de verbeter-suggesties die de commissie doet ten aanzien van de opleiding is achteraan bij het rapport opgenomen.

De opleidingsverantwoordelijken van de betrokken opleiding(en) werden in de gelegenheid gesteld om op het concept van het rapport te reageren alvorens de tekst ervan definitief werd vastgelegd.

HOOFDSTUK II

Algemene beschouwingen bij het visitatierapport Vastgoed

De commissie heeft drie interessante opleidingen bezocht die elk hun eigenheid hebben en een eigen publiek aantrekken. De commissie wil de opleidingen daarom uitnodigen om hun complementariteit te benutten en op regelmatige basis met elkaar in gesprek te gaan over de verdere ontwikkeling van hun respectievelijke programma's.

De commissie wil hierbij ook enkele meer algemene punten onder de aandacht brengen, in die zin dat zij gelden voor de drie opleidingen.

- De domeinspecifieke leerresultaten kwamen enkele jaren geleden tot stand en werden nadien omgezet in opleidingsspecifieke leerresultaten. De commissie suggereert om in deze opsomming geen competenties op te nemen die binnen het kader van de opleiding niet realiseerbaar en dus ook niet toetsbaar zijn, zoals de competentie 'een vastgoedkantoor opzetten en beheren'.
- De commissie heeft vastgesteld dat de profielen van studenten landmeter en makelaar/beheerder verschillend zijn. Zij heeft zich dan ook afgevraagd of tussen beide afstudeerrichtingen geen sterker onderscheid dient gemaakt te worden, eventueel zelfs een splitsing tussen beide te overwegen valt.
- De opleiding Vastgoed (makelaar /beheerder) dekt veel verschillende ladingen om een antwoord te bieden op de vragen vanuit het werkveld die steeds complexer en technischer worden. Om hierop blijvend te kunnen inspelen vraagt de commissie een uitbreiding van het keuze-

aanbod te overwegen (in de vorm van opleidingsonderdelen of taakonderwerpen).

- Tevens suggereert de commissie om projectwerk niet alleen vanaf het begin van de opleiding te implementeren maar ook een meer centrale rol te geven van waaruit kennis en vaardigheden worden ontwikkeld.
- Wat betreft de ontwikkeling van een afstandstraject en het aantrekken van zij-instromers wordt hiermee ingespeeld op een maatschappelijke behoefte maar deze ontwikkeling vergt tevens het maken van strategische keuzes zoals de mate waarin al dan niet wordt vastgehouden aan de structuur van het programma en dus aan de volgtijdelijkheid.
- De commissie suggereert om zich in gezamenlijk overleg te bezinnen over de rol van de stages: hun plaats in de opleiding, de organisatie ervan, de begeleiding, de haalbaarheid van de taken, de toetsing en het niveau (volgens de Vlaamse Kwalificatiestructuur). Dit vergt op zich strategische keuzes maar is eveneens belangrijk voor de studenten: zij moeten weten op basis van welke criteria en op welk niveau zij geëvalueerd worden, wat de samenhang is met andere opleidingsonderdelen en wat zij van de verschillende begeleiders mogen verwachten.
- Het ontwikkelen van onderzoekscompetenties blijkt een gevoelig punt voor de verschillende opleidingen. Er is onduidelijkheid over hoe deze competenties in het werk van vastgoedprofessionals worden ingezet, welke competenties van een professionele bachelor terzake worden verwacht en welke middelen hiertoe kunnen worden vrijgemaakt.
- De verdere uitbouw van de internationalisering dient zich aan als prioriteit voor alle opleidingen. De commissie moedigt de hogescholen aan om de pertinentie hiervan na te gaan en te evalueren, hetgeen misschien de kans inhoudt om het principe op diverse, originele, opportune en zinvolle manieren in en aan te vullen. Hoe kunnen de samenwerking en de conclusies van benchmarking met andere Europese instellingen sterker in het curriculum worden geïntegreerd? Wat is de weerslag hiervan op studenten, docenten en opleiding? Wat is de balans tussen ingezette middelen en het resultaat voor de opleiding?

HOOFDSTUK III

De opleidingen Vastgoed in vergelijkend perspectief

In dit hoofdstuk geeft de commissie in vergelijkend perspectief een overzicht van haar bevindingen over de professionele bacheloropleidingen Vastgoed in Vlaanderen. Zij besteedt hierbij voornamelijk aandacht aan elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht en aan opvallende overeenkomsten dan wel verschillen tussen de instellingen. Per generieke kwaliteitswaarborg geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand binnen de verschillende opleidingen. De wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren. Het is geenszins de bedoeling van de commissie om de individuele rapporten van de opleidingen aan de verschillende instellingen in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkomen in de opleidingsrapporten. Voor een volledige onderbouwing van de oordelen en de scores van de commissie, verwijst de commissie naar de opleidingsrapporten.

De drie geëvalueerde opleidingen worden aangeboden door de volgende hogescholen: Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (verder AP Hogeschool genoemd), Hogeschool Gent en Odisee.

De modeltrajecten tellen 180 studiepunten die gespreid over drie deeltrajecten worden aangeboden. Het modeltraject van AP Hogeschool en Hogeschool Gent telt twee afstudeerrichtingen: Landmeten en Makelaardij. Hogeschool Gent biedt de afstudeerrichting Makelaardij aan in een model-

en een afstandstraject. Odisee heeft geen afstudeerrichtingen maar focust op Makelaardij en biedt de opleiding aan in een model- en een afstandstraject.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 1 - BEOOGD EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Vastgoed aan Artesis Plantijn Hogeschool, Hogeschool Gent en Odisee als voldoende (alle varianten).

De commissie heeft vastgesteld dat de **opleidingsspecifieke** leerresultaten bij alle opleidingen overeen stemmen met de **domeinspecifieke leerresultaten**. AP Hogeschool en Hogeschool Gent hebben naast algemene leerresultaten ook leerresultaten per afstudeerrichting gedefinieerd. Odisee heeft één leerresultaat toegevoegd aan de domeinspecifieke leerresultaten. AP Hogeschool en Hogeschool Gent hebben de leerresultaten verder verfijnd in een omvangrijk aantal deelcompetenties, respectievelijk leerdoelen. Dit aantal zou best afgeslankt worden, wat de werkbaarheid van het kader en de communicatie volgens de commissie zou bevorderen.

De drie opleidingen hebben veel inspanningen geleverd om aan te tonen dat het domeinspecifiek leerresultatenkader afgedekt worden door de eigen leerresultaten maar de commissie is van mening dat de opleidingen ook de omgekeerde weg zouden moeten bewandelen en vanuit de domeinspecifieke leerresultaten de opleidingsspecifieke leerresultaten vorm geven. Op deze manier zouden de domeinspecifieke leerresultaten als leidraad kunnen dienen voor het beoogde eindniveau en de realisatie ervan binnen het onderwijsproces en de evaluatie.

De drie opleidingen kiezen bewust om hun studenten een **brede vorming** aan te bieden en het werkveld waardeert deze keuze. De commissie vindt dat de visie van Hogeschool Gent vrij algemeen is geformuleerd. De opleiding zou haar visie helderder moeten maken. Ook AP Hogeschool zou haar profilering scherper moeten maken.

De commissie waardeert de inspanningen om het **werkveld** te betrekken. Via resonantieraden met werkveldvertegenwoordigers slagen de opleidingen erin om de vinger aan de pols te houden wat betreft de actuele ontwikkelingen in het vakgebied. Bij Odisee zou de samenstelling van de resonantieraad herbekeken en verruimd moeten worden naar alle stakeholders in functie van de brede opleiding zoals die in de visie is vooropgesteld.

De drie opleidingen Vastgoed in Vlaanderen werken onderling nauw samen met aandacht voor de eigen accenten, wat de commissie als een kracht beschouwt. Qua internationale **samenwerking** zijn de eerste stappen gezet maar er zijn er zeker nog groeikansen voor de drie opleidingen. Hogeschool Gent staat volgens de commissie het verst in de uitwerking van het internationale perspectief binnen het programma.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 2 - ONDERWIJSPROCES

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Vastgoed aan AP Hogeschool (afstudeerrichtingen Makelaardij en Landmeten), Hogeschool Gent (afstudeerrichtingen Makelaardij en Landmeten) en Odisee (modeltraject) als voldoende. De commissie beoordeelt het onderwijsproject van de trajecten voor werkstudenten aan Hogeschool Gent en Odisee als goed.

Via een matrix of een tabel maken de opleidingen duidelijk op welke manier de opleidingsonderdelen bijdragen tot de realisatie van de leerresultaten en welk niveau (Hogeschool Gent en Odisee) voor de verschillende competenties wordt nagestreefd. Deze informatie vinden de studenten ook terug op de ECTS-fiches.

De drie opleidingen hebben een **programma** uitgebouwd met een duidelijke structuur, met adequate en **actuele inhoud** en dat inspeelt op de noden van het werkveld. De opleidingen bieden de studenten ook de mogelijkheid om zich in meer of mindere mate te specialiseren aan de hand van keuzeopties.

De curricula van de opleidingen zijn opgebouwd rond **leerlijnen**. Bij AP Hogeschool en Hogeschool Gent vormen de bouwtechnische, juridisch-economische en beroepsgerichte (makelaardij of landmeten – afhankelijk van de gekozen afstudeerrichting) kennis de basis van de programma's. In de leerlijn geïntegreerd project (Hogeschool Gent) en de interdisciplinaire leerlijn (AP Hogeschool) krijgen de studenten de kans om de opgedane kennis en inhoud toe te passen in realistische werksituaties. Bij AP Hogeschool start de interdisciplinaire leerlijn pas in het tweede traject en daarmee laat de opleiding volgens de commissie kansen liggen om de studenten al van bij de start meer integrerende competenties te laten inoefenen. De commissie vindt dat de wisselwerking tussen de verschillende leerlijnen bij Hogeschool Gent eerder vaag blijft en dat de verbindende

werking van de geïntegreerde leerlijn sterker kan worden uitgewerkt. Bij Odisee komen de inhoudelijke leerlijnen algemene vorming, bouwtechnische vorming, juridisch-economische vorming en beroepspraktijk gedurende de drie trajecten aan bod, waarbij de studenten naar het einde van het traject zich verdiepen in die aspecten die hun voorkeur hebben. De poging om het programma projectgestuurd in te vullen is een sterkte van de opleiding en de studenten en alumni zijn tevreden over de geleidelijke opbouw zowel op het vlak van begeleiding als moeilijkheidsgraad. De commissie waardeert het werken met projecten in alle opleidingen maar ze vindt dat het projectwerk nog meer een centrale rol zou mogen krijgen in het curriculum om op deze manier de opleidingsonderdelen te voeden en niet alleen de opgedane kennis te toetsen.

Elke opleiding organiseert een **stage** voor de studenten, maar die verschilt in opzet en in duurtijd. Bij AP Hogeschool en Hogeschool Gent lopen de studenten 12 respectievelijk 11 werken stage in het derde traject. Bij Hogeschool Gent gaan de studenten voorafgaandelijk twee dagen op kijkstage als onderdeel van het vastgoed/landmeetproject in het tweede traject. Odisee kiest er bewust voor om twee aparte stageperiodes aan te bieden, waarbij de studenten zowel in het tweede als het derde traject vier weken stage lopen. Alle studenten zijn tevreden over de duur en de opzet van de stage want het geeft hen een beeld van wat de praktijk inhoudt. Studenten van AP Hogeschool zijn wel vragende partij om vroeger in het programma voeling te krijgen met de praktijk. De studenten van Odisee signaleren dat de korte duurtijd van de stage de zoektocht naar een geschikte stageplaats soms bemoeilijkt. De opleidingen houden regelmatig contact om het verloop van de stage op te volgen. De studenten houden hun werkzaamheden bij onder vorm van een verslag of logboek dat ze wekelijks aan de stagementor en de stagebegeleider bezorgen. Studenten en stagementoren zijn tevreden over de begeleiding die ze krijgen vanuit de opleidingen. Hogeschool Gent zou echter de stagementoren meer informatie moeten geven over het belang van de stage in het vorming van de studenten.

In het derde traject staat ook de **bachelorproef** geprogrammeerd. Bij Odisee hebben de studenten de keuze tussen individueel een complexe casus uitwerken of in groep een marktonderzoek uitvoeren. Bij Hogeschool Gent zoekt de student een onderwerp op basis van de stage; de meeste bachelorproeven zijn dan ook gelinkt met de stageplaats. Bij AP Hogeschool gaat het over een vastgoedgerelateerd probleem, al dan niet gelinkt aan de stageplaats. De begeleiding vanuit de opleidingen verloopt goed maar

de commissie is van mening dat de opleidingen meer aandacht moeten geven aan de opbouw van onderzoekvaardigheden in het curriculum als voorbereiding op de bachelorproef. Hogeschool Gent zou daarenboven alert moeten zijn dat de opzet van stage en bachelorproef duidelijk inhoudelijk gescheiden en in overeenstemming met de begrote studiepunten is.

Internationalisering is bij Hogeschool Gent een van de kernwaarden van de opleiding, wat zich vertaalt in initiatieven inzake studentenmobiliteit en internationalisation@home enerzijds en docentenmobiliteit anderzijds. De commissie is onder de indruk van de buitenlandse stageplaatsen waar de studenten terecht komen. De studentenmobiliteit is in het voorbije academiejaar dan ook quasi verdubbeld. De commissie waardeert de inspanningen van AP Hogeschool en Odisee op het vlak van internationalisering maar deze dimensie kan doorheen het curriculum nog versterkt worden.

De drie opleidingen kiezen voor een **leeromgeving** die de student centraal stelt. De drie opleidingen zetten een mix van werkvormen in waarbij vooral de innoverende insteek van de projecten opvalt. Bij AP Hogeschool vindt de commissie de werkvormen overwegend klassiek. Daar zouden vanaf het eerste traject meer praktijkgerichte vormen moeten ingezet worden. Dat zal er volgens de commissie toe bijdragen om niet enkel praktijkgerichte maar ook kritische en alerte professionals te vormen zoals vooropgesteld in de visie van de opleiding. Het portfolio dat de opleiding in de toekomst wil opstarten kan hier mogelijks ook toe bijdragen. Ook bij Odisee is het aandeel klassieke werkvormen vrij groot. De opleiding beseft dit en werkt aan een cultuurwijziging via een aangepast professionaliseringsaanbod voor de docenten. Bij Hogeschool Gent sluiten de werkvormen directer aan bij het hedendaagse denken rond activerend onderwijs, mede door het grote aantal zij-instromers. De opleiding heeft in het voorbije academiejaar het ontwikkelingsportfolio ingevoerd om het zelfsturend vermogen bij de studenten verder te stimuleren.

Alle opleidingen beschikken over een **infrastructuur** die de onderwijsactiviteiten ondersteunt. Er zijn zowel klassieke leslokalen en aula's als project- en computerlokalen. Bij Odisee dienen de studenten ook enkele opdrachten uit te voeren in de specifieke lokalen van de opleiding Bouw wat volgens de commissie de voeling met de verwante opleiding vergroot. De opleidingen stellen aangepast cursusmateriaal ter beschikking van de studenten. Op het elektronisch leerplatform vinden de studenten aanvullend leermateriaal. Elke opleiding beschikt over een kennis- en zelfstudiecentrum. De commissie was onder de indruk van de open studieruimte bij

Hogeschool Gent. Voor AP Hogeschool ziet de toekomst er veelbelovend uit met de geplande verhuis naar een nieuwe campus in Antwerpen Noord waar zes opleidingen van het departement Wetenschappen en Techniek worden ondergebracht.

De opleidingen beschikken over een goed uitgebouwd systeem van **studie- en studentenbegeleiding**. Ze voorzien een leerstijl- en motivatietest en een taaltest bij de start en een remediëringaanbod om de lacunes bij de studenten bij te spijkeren. Aangezien de kennis van wiskunde voor veel studenten een probleem is, voorzien de opleidingen in ondersteuning via een instapcursus of monitoraat. Verder kunnen de studenten beroep doen op psychosociale begeleidingsdiensten en een ombudspersoon die studenten bijstaan waar wenselijk. De studenten doen echter vooral beroep op de docenten voor extra ondersteuning en studieadvies en waarderen dan ook de inspanningen van de docenten om beschikbaar te zijn, ondanks de hoge werkdruk. De hoge werkdruk is een aandachtspunt en moet opgevolgd worden om het begeleidingsproces te blijven waarborgen.

De commissie is onder de indruk van de gedrevenheid en de professionaliteit van de **onderwijsteams** van de opleidingen. Het merendeel van het onderwijzend personeel komt uit het werkveld of is nog werkzaam in het werkveld. Bij aanwervingen wordt er steeds aandacht besteed aan ervaring in de discipline maar ook de didactische competenties worden niet uit het oog verloren. Voor nieuwe medewerkers zijn er introductietrajecten. De samenwerking tussen de docenten onderling gebeurt zowel formeel (via vakgroepen of opleidingsraden) als informeel. De docenten houden hun expertise up to date via de contacten met het werkveld en via didactische en vakgebonden bijscholingen. Naast de onderwijsopdracht participeren de docenten aan onderzoek en/of dienstverlening naar het werkveld toe. Dit alles maakt dat de werkdruk hoog is en een blijvend aandachtspunt is voor de opleidingen.

Elke opleiding is begaan met de **kwaliteit** van haar onderwijs en beschikt over verschillende procedures en instrumenten om de kwaliteit op te volgen. Verbeteracties worden zowel door het management als door de docenten geïnitieerd. De opleidingen hebben ook de aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie ter harte genomen. Studenten vinden dat ze over voldoende inspraakmogelijkheden beschikken en waarderen dat er naar hen geluisterd wordt.

In de opleidingen stijgt het aantal studenten met een geïndividualiseerd traject, onder meer door het toenemende aantal zij-instromers. Dat biedt een mogelijkheid om een aangepast traject **afstandsonderwijs** uit te bouwen, wat Hogeschool Gent en Odisee ook gedaan hebben. De commissie waardeert de didactische aanpak van het afstandsonderwijs en heeft dan ook deze variant bij beide hogescholen als goed beoordeeld. De commissie is van mening dat de aanpak van het afstandsonderwijs een inspiratiebron kan zijn voor het modeltraject. Bij Hogeschool Gent kunnen zij-instromers een vrijstelling krijgen van de bachelorproef indien de student al een bachelorproef over een vastgoedgerelateerd thema heeft uitgewerkt. De commissie vindt dit echter niet gerechtvaardigd gezien het belang van de bachelorproef in het curriculum.

GENERIEKE KWALITEITSWAARBORG 3 - GEREALISEERDE EINDNIVEAU

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Vastgoed aan AP Hogeschool, Hogeschool Gent en Odisee als voldoende (alle varianten).

De opleidingen hebben de voorbije jaren veel inspanningen geleverd om een **toetsbeleid** uit te werken en te implementeren. Er wordt voorzien in gerichte bijscholingen voor de docenten. De commissie waardeert de aandacht die de opleidingen besteden aan de kwaliteitsbewaking van de toetsen. Bij AP Hogeschool wordt na de examenperiode in elke vakgroep één examen onder de loep genomen en besproken aan de hand van een draaiboek voor toetsevaluatie. Het opleidingsonderdeel waarvan dat examen deel uitmaakt, wordt ook opgenomen in de studentenbevraging zodat de mening van de studenten kan meegenomen worden in de bespreking. Een rotatiesysteem zorgt ervoor dat alle examens systematisch worden behandeld. Hogeschool Gent gebruikt voor de kwaliteitsbewaking een competentie- en toetsdatabase en past peerscreening toe. De commissie onderschrijft de analyse van de slagingspercentages van de verschillende opleidingsonderdelen die momenteel wordt uitgevoerd. De commissie raadt Hogeschool Gent en AP Hogeschool aan om verder in te zetten op het nagaan van de validiteit en betrouwbaarheid van elke toets. Bij Odisee nemen interne toetscommissies alle evaluatieopdrachten door, inclusief taken en opdrachten en gaan ze na of de toetsing de vooropgestelde doelen evalueert met aandacht voor de validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. De resultaten van de analyse worden teruggekoppeld aan de betrokken docent met desgevallend een advies voor verbetering.

De studenten van de drie opleidingen menen dat de **examens** aansluiten bij de verwachtingen. Ze zijn tevreden over de wijze waarop ze geëvalueerd worden en ze worden voldoende geïnformeerd. Ze waarderen vooral de voorbeeldexamens die beschikbaar zijn en de systematische feedbackmomenten na elke examenperiode. AP Hogeschool gebruikt bij het begin van de opleiding veel kennistoetsen in de vorm van schriftelijke examens. De commissie adviseert om na te gaan of de gebruikte toetsvorm steeds de beste vorm is in functie van de vooropstelde leerdoelen en om meer innovatieve toetsvormen te zoeken. Ook bij Odisee worden vooral klassieke toetsvormen zoals schriftelijk en mondeling examen gebruikt. De opleiding denkt na over meer gevarieerde en innoverende toetsvormen zoals toetsvormen vertrekkende van casuïstiek en take-home examens. Hogeschool Gent kiest voor een studentgecentreerde en competentiegerichte toetspraktijk en hanteert een mix van toetsvormen zoals papers, self- en peerassessment, praktijktesten, presentaties, oefeningen en schriftelijke en mondelinge examens. Zowel formatieve als summatieve evaluatie komen aan bod. Studenten waarderen deze tussentijdse evaluatie waardoor docenten zicht hebben op hun studievoortgang en eventueel kunnen bijsturen. De evaluatie van het projectwerk voldoet bij de drie opleidingen aan de verwachtingen'

Bij AP Hogeschool vormen de stage, het eindproject en de bachelorproef het **sluitstuk van de opleiding**. De commissie vindt dit een sterk punt. Er wordt dan ook de nodige aandacht besteed aan de beoordeling ervan. De commissie vindt dat de opleiding over een sterk beoordelingsinstrument beschikt op basis van criteria en rubrieken. Bij de beoordeling van de stage ligt een grote verantwoordelijkheid bij het werkveld en de opleiding levert dan ook veel inspanningen om de stagementoren grondig te informeren over de verwachtingen. Kwaliteitsvolle contacten met het werkveld blijft in deze context een aandachtspunt. De stageverslagen en de bachelorproeven die de commissie inkeek, zijn van een voldoende niveau.

Bij Hogeschool Gent vormen de stage en de bachelorproef het **sluitstuk** van de opleiding. Om de beoordeling ervan te stroomlijnen gebruikt de opleiding het elektronische platform Qtool. De commissie vindt dat de beoordeling van stage en bachelorproef op een doordacht theoretisch systeem steunt maar dat dit nog niet bij alle echelons is doorgedrongen. De bachelorproeven die de commissie ingekeken heeft, stemmen overeen met de verwachtingen.

Met de projecten en de bachelorproef toetst Odisee de kerndoelen af en garandeert ze dat de studenten op niveau 6 afstuderen. Voor de verschillende evaluaties zijn er beoordelingsformulieren beschikbaar. De stagebeoordeling is geen eindbeoordeling op niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur maar op niveau 2 (doorgroei niveau) van het eigen referentiekader omdat de opleiding de stage opvat als een kennismaking en ervaring met het beroepenveld. Gezien het gewicht en de plaats van de stage in het curriculum vraagt de commissie om deze keuze te heroverwegen. De commissie heeft enkele bachelorproeven doorgenomen en is van mening dat deze inhoudelijk van een voldoende niveau zijn.

De **alumni** zijn tevreden over de gevolgde opleiding. Zij vinden dat de opleiding hen passend voorbereidt op de instap in het **werkveld**. Ook het werkveld is tevreden over de opleiding en vindt dat de opleidingen de studenten de nodige basis geven om te starten. De afgestudeerden geraken dan ook vlot aan werk in de vastgoedsector. Bij Hogeschool Gent vat een groot aantal afgestudeerden een vervolgopleiding aan. Bij de andere opleidingen ligt dat cijfer lager. De commissie vindt dat dit verder moet bekeken worden.

HOOFDSTUK IV

Tabel met scores

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het accreditatiekader weergegeven.

Per generieke kwaliteitswaarborg (GKW) wordt in de tabel aangegeven of de opleiding hier volgens de commissie onvoldoende, voldoende, goed of excellent scoort. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal.

In het opleidingsrapport is inzichtelijk gemaakt hoe de commissie tot haar oordeel is gekomen. Het is dan ook duidelijk dat de scores in onderstaande tabel gelezen en geïnterpreteerd moeten worden in samenhang met de onderbouwing ervan in het opleidingsrapport.

Verklaring van de scores op de generieke kwaliteitswaarborgen:

Voldoende (V)	De opleiding voldoet aan de basiskwaliteit
Goed (G)	De opleiding overstijgt systematisch de basiskwaliteit
Excellent (E)	De opleiding steekt ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een (inter)nationaal voorbeeld
Onvoldoende (O)	de generieke kwaliteitswaarborg is onvoldoende aanwezig

Regels voor het bepalen van de scores voor het eindoordeel:

Voldoende (V)	het eindoordeel over een opleiding is 'voldoende' indien de opleiding aan alle generieke kwaliteitswaarborgen voldoet.
Goed (G)	het eindoordeel over een opleiding is 'goed' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'goed' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Excellent (E)	het eindoordeel over een opleiding is 'excellent' indien daarenboven ten minste twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'excellent' worden beoordeeld, waaronder in elk geval de derde: gerealiseerd eindniveau.
Onvoldoende (O)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'onvoldoende' indien alle generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.
Voldoende met beperkte geldigheidsduur (V*)	het eindoordeel over een opleiding – of een opleidingsvariant – is 'voldoende met beperkte geldigheidsduur', d.w.z. beperkter dan de accreditatietermijn, indien bij een eerste visitatie één of twee generieke kwaliteitswaarborgen als 'onvoldoende' worden beoordeeld.

	GKW 1 - Beoogd eindniveau	GKW 2 - Onderwijs- proces	GKW 3 - Gerealiseerd eindniveau	Eindoordeel
Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen				
Afstudeerrichting Makelaardij	V	V	V	V
Afstudeerrichting Landmeten	V	V	V	V
Hogeschool Gent				
Afstudeerrichting Makelaardij	V	V	V	V
Afstudeerrichting Landmeten	V	V	V	V
Traject voor werkstudenten (afstandsonderwijs Makelaardij)	V	G	V	V
Odisee				
Modeltraject	V	V	V	V
Traject voor werkstudenten (afstandsonderwijs)	V	G	V	V

DEEL 2

Opleidingsrapporten

ARTESIS PLANTIJN HOGESCHOOL ANTWERPEN

Bachelor in het vastgoed

SAMENVATTING

Bachelor in het vastgoed Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Op 1 en 2 april 2015 werd de professionele Bachelor in het vastgoed van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De Bachelor in het vastgoed behoort tot het departement Wetenschap en Techniek van de Artesis Plantijn (AP) Hogeschool Antwerpen, dat naast de opleiding Vastgoed nog acht andere professionele bacheloropleidingen telt. De opleiding richt twee afstudeerrichtingen in: Makelaardij en Landmeten.

De opleiding wenst de studenten op te leiden tot polyvalente en alerte professionals, die breed kunnen worden ingezet in de verschillende deelsectoren van de vastgoedwereld, vernieuwingen in de organisatie kunnen implementeren en kunnen bijdragen tot de groei van een onderneming. Verder streeft de opleiding ernaar de studenten op te leiden tot kritische individuen die enerzijds de verworven vaardigheden kunnen toepassen in een professionele omgeving en anderzijds een flexibele houding aannemen ten opzichte van de snel veranderende en steeds complexere interculturele samenleving waarbij het levenslang leren centraal staat.

De opleiding telt in oktober 2014 288 ingeschreven studenten, waarvan 200 studenten de afstudeerrichting Makelaardij volgen en 88 studenten ingetekend hebben voor de afstudeerrichting Landmeten.

Programma

Het modelprogramma telt 180 studiepunten, gespreid over drie jaren. Het programma is opgebouwd rond vier pijlers: de bouwtechnische pijler, de juridische pijler, de afstudeerpijler makelaardij of landmeten en de interdisciplinaire pijler. De afstudeerpijler omvat vooral de beroepsgerichte kwalificaties. Binnen de interdisciplinaire pijler komen vakoverschrijdende, beroepsspecifieke projecten en rapportage aan bod en worden onderzoekgerichte competenties aangereikt.

Voor beide afstudeerrichtingen worden adequate en actuele inhouden aangereikt, die jaarlijks geactualiseerd worden in lijn met veranderingen in de wetgeving of op het terrein. De opleiding kiest bewust om te starten met een stevige basiskennis en bouwt hier sequentieel op verder. Zo komen de bouwtechnische en juridische pijler vooral bij de aanvang van de opleiding aan bod. De interdisciplinaire pijler waarmee de opleiding verwevenheid beoogt, start vanaf het tweede opleidingsjaar. De studenten zouden echter beter al van bij de start de kans krijgen om de meer integrerende competenties in te oefenen. De attitudes die vooral aan bod komen in de interdisciplinaire pijler en opleidingsonderdelen waar multidisciplinair wordt gewerkt, zouden ook een sterkere invulling kunnen krijgen.

Studenten hebben de mogelijkheid om een opleidingsonderdeel uit een andere opleiding te volgen maar voor het overige is het keuzeaanbod vrij beperkt.

Dat de opleiding de buitenwereld bewust binnenbrengt in de opleiding, is een sterk punt. De praktijkgerichte insteek van de lesgevers helpt de studenten om de informatie goed te kaderen. Eerder klassieke en meer praktijkgerichte werkvormen wisselen elkaar af maar toch overwegen de klassieke werkvormen. Het is dan ook wenselijk om vanaf het eerste opleidingsjaar meer taakgericht te werken rond opleidingsonderdelen die samen geprogrammeerd staan. De opleiding plant in de nabije toekomst wel de invoering van een persoonlijk ontwikkelplan met portfolio, wat hier mogelijks al kan toe bijdragen.

De student loopt in het derde modeltraject 12 weken stage. Het werkveld en de studenten zijn tevreden over de duur en het opzet van de stage

maar de studenten zouden graag vroeger in het programma stage lopen om meer voeling te kunnen krijgen met de praktijk. De studenten kiezen zelf een stageplaats binnen de brede vastgoedsector en de opleiding steunt hen in het keuzeprocess. De begeleiding tijdens de stage gebeurt via de stagementor op de stageplaats en een begeleider vanuit de opleiding. De stagebegeleider houdt nauw contact met de stagementoren en deze interactie wordt door de stagementoren sterk gewaardeerd.

Gelijktijdig met de stage werken de studenten tijdens het laatste semester individueel aan de bachelorproef. De proef focust op een vastgoedgerelateerd probleem naar keuze, gelinkt aan de gekozen afstudeerrichting. De bachelorproef kan verder gelinkt worden aan de stage maar dat is geen verplichting. De opleiding laat de student vrij in de keuze van het onderwerp en lanceert ter ondersteuning ook een lijst met mogelijke onderwerpen gerelateerd aan eigen onderzoek.

De opleiding heeft een visie omtrent internationalisering opgesteld met aandacht voor internationalisation@home en mobiliteit. Momenteel worden al enkele internationaalgeoriënteerde opleidingsonderdelen ingericht en kunnen studenten worden ingeschakeld in een internationaal project. Qua mobiliteit – zowel studenten- als docenten mobiliteit – kan de frequentie worden verhoogd.

Beoordeling en toetsing

Binnen de opleiding wordt op een eerder klassieke manier geëvalueerd. Maar voor de beoordeling van de stage, de bachelorproef en het eindproject beschikt de opleiding over een sterk beoordelingsinstrument op basis van criteria en rubrieken. Bij de beoordeling van de stage wordt een grote verantwoordelijkheid gelegd bij het werkveld. De opleiding besteedt dan ook veel aandacht aan het grondig informeren omtrent de verwachtingen en het doelgericht voorbereiden van stagementoren. Bij de beoordeling van de bachelorproeven ligt het zwaartepunt bij de verdediging voor een jury, samengesteld uit minimum 2 lectoren van de opleiding (de promotor en de lezer), eventueel aangevuld met één of meerdere externe vakdeskundigen en/of lectoren van de opleiding. Bij de beoordeling van het eindproject is er aandacht voor de samenwerking tussen studenten onderling aan de hand van peerassessment.

De opleiding heeft aandacht voor de validiteit, de betrouwbaarheid en de transparantie van de toetsing en de docenten volgen gerichte bijscho-

lingen om hier zicht op te krijgen. Na de examens wordt in elke vakgroep één examen onder de loep genomen. Het opleidingsonderdeel waar dit examen deel van uitmaakt wordt ook opgenomen tijdens de studentenbevraging, waardoor deze gegevens kunnen worden meegenomen tijdens de bespreking. Een rotatiesysteem zorgt ervoor dat alle examens systematisch worden behandeld. De leerdoelen en toetswijze staan vermeld in de ECTS-fiches. Deze leerdoelen zijn ook terug te vinden op alle examenformulieren. Verder zijn er voorbeeldexamens beschikbaar en worden systematische feedbackmomenten na elke examenperiode ingericht. Een toetsmatrix biedt een overzicht van de wijze van toetsing binnen de verschillende opleidingsonderdelen.

Begeleiding en ondersteuning

De opleidingsvoorzieningen zijn voldoende en zien er voor de toekomst veelbelovend uit. In juni 2015 verhuist de opleiding naar de nieuwbouw campus Spoor Noord te Antwerpen, waar zes opleidingen van het departement Wetenschap en Techniek zullen worden ondergebracht.

Voor de studiebegeleiding werkt de opleiding met een vraaggestuurd systeem, waarbij een grote verantwoordelijkheid bij de student wordt gelegd. Alle instromende studenten leggen een leerstijl- en motivatietest (lemo-test) en een taaltest af. Indien nodig kunnen studenten na het afleggen van de taaltest intekenen voor een taalmonitaaraat. Studenten Landmeetkunde dienen bovendien ook een wiskundetest uit te voeren en kunnen indien wenselijk deelnemen aan het wiskundemonitaaraat. Studenten kunnen ook gebruik maken van het hogeschoolbreed aanbod inzake studiebegeleiding. Verder is de laagdrempelige houding en toegankelijkheid van het personeel een troef.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Uit de cijfers van Datawarehouse Hoger Onderwijs stelt de commissie vast dat het studierendement per instromende cohortte voldoet aan de verwachtingen. Het rendement van studenten per opleidingsjaar neemt toe naarmate de opleiding vordert.

Uit het tewerkstellingsprofiel Makelaardij blijkt dat ongeveer de helft van de alumni als vastgoedmakelaar aan de slag is. Voor de afstudeerrichting Landmeten is de helft van de afgestudeerden beëdigd landmeter-expert. De overige alumni oefenen beroepen uit gerelateerd aan de door hen gevolgde afstudeerrichting. Alumni geven aan de verworven competenties

te kunnen toepassen in de praktijk en menen dat de opleiding hen heeft voorbereid om indien gewenst zelfstandig aan de slag te gaan. Ook het werkveld staat positief ten aanzien van de aangeboden opleiding. Beide afstudeerrichtingen bieden volgens de werkveldvertegenwoordigers de nodige basis om te starten in het beroepenveld.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor in het vastgoed

Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Vastgoed aan de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 1 en 2 april 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatie rapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteits-

zorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings-specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeteruggesties.

Situering van de opleiding

De bachelor in het Vastgoed behoort tot het departement Wetenschap en Techniek van de Artesis Plantijn Hogeschool Antwerpen (AP Hogeschool). Ook de opleidingen Biomedische laboratoriumtechnologie, Chemie, Elektromechanica, Elektronica-ICT, Energiemanagement, Grafische en digitale media, Integrale veiligheid en Voedings- en dieetkunde behoren tot het departement.

De opleiding is gegroeid uit de graduaatopleiding Topografie die in 1978 werd ingericht. Bij decreet van 1994 werd deze opleiding omgevormd tot een driejarige graduaatopleiding Bouw – optie vastgoed. Bij de invoering van de bama-structuur werd de opleiding omgevormd tot Bachelor in het vastgoed. De opleiding richt twee afstudeerrichtingen in, namelijk de afstudeerrichting Makelaardij en de afstudeerrichting Landmeten.

Volgens de cijfers van Datawarehouse Hoger Onderwijs zijn er tijdens academiejaar 2013-14 257 studenten ingeschreven in de opleiding. De opleiding realiseert hiermee een marktaandeel van 22 procent. In het zelfevaluatie-rapport maakt de opleiding melding van 288 ingeschreven studenten in oktober 2014, waarvan 200 studenten de afstudeerrichting Makelaardij volgen en 88 studenten ingetekend hebben voor de afstudeerrichting Landmeten.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Vastgoed voor alle varianten als voldoende.

De commissie stelt vast dat de **opleidingsspecifieke leerresultaten** en de domeinspecifieke leerresultaten overeenstemmen. De opleidingsspecifieke leerresultaten omvatten 13 gemeenschappelijke eindkwalificaties voor beide afstudeerrichtingen. Deze leerresultaten worden voor de afstudeerrichting Makelaardij aangevuld met 5 specifieke leerresultaten. Voor de afstudeerrichting Landmeten zijn er 4 extra leerresultaten. De opleiding heeft ervoor gekozen enkele specifieke accenten te leggen om de eigenheid van de opleiding meer tot uitdrukking te brengen. Zo benadrukt de opleiding het tonen van verantwoordelijkheidszin en het aan de dag leggen van een uitgesproken kritische, deontologische reflectie met betrekking tot het eigen en andermans handelen bij de beroepsuitoefeningen. Om de communicatie te bevorderen, werden de eindkwalificaties gebundeld onder vier hoofdeindkwalificaties, die met uitzondering van de kerntaken gelijk zijn voor de beide afstudeerrichtingen: de kerntaken (HEK1), waar alle beroepsspecifieke eindkwalificaties werden ondergebracht, het canvas (HEK2), waarmee het verwerven van de noodzakelijke brede basiskennis wordt beoogd, de competentie van de uitstroomer als actor in de sector (HEK3) en tot slot de competentie van de uitstroomer als communicator in de sector (HEK4). De opleiding heeft verder leerdoelen toegekend aan de verschillende eindkwalificaties, zich baserend op de doelstellingen uit het programma voorafgaand aan de invoering van het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding kiest er bewust voor deze leerdoelen centraal te stellen voor de vormgeving van het onderwijsproces en de evaluatie. Hoewel de opleiding het aantal leerdoelen elk jaar evalueert en reeds heeft bijgestuurd, meent de commissie dat de opleiding het grote aantal leerdoelen dient te verminderen. De commissie stelt zich immers vragen bij de werkbaarheid van het geheel en meent dat de grote hoeveelheid leerdoelen het overzicht bemoeilijkt. Daarenboven meent de commissie dat de opleiding voldoende aandacht besteedt aan kennis en vaardigheden, maar dat attitudes te weinig worden geëxpliciteerd, bijvoorbeeld wat betreft taalgebruik en deontologie. De commissie raadt de opleiding aan deze attitudes een duidelijkere plaats toe te dienen binnen het geheel. Algemeen waardeert de commissie de geleverde inspanningen waarbij de opleiding aantoonbaar met het eigen referentiekader het domeinspecifieke leerresultatenkader af te dekken. Toch meent de commissie dat de opleiding ook de aanvullende oefening dient te maken en vanuit

het domeinspecifieke leerresultatenkader de opleidings specifieke leerresultaten dient vorm te geven. De commissie is immers van mening dat op deze manier de domeinsspecifieke leerresultaten als leidraad kunnen dienen voor het beoogd eindniveau en de realisatie hiervan binnen het onderwijsproces en de evaluatie.

De commissie kan zich vinden in de **visie** van de opleiding om een brede opleiding aan te bieden. De opleiding wenst de studenten op te leiden tot polyvalente en alerte professionals, die breed kunnen worden ingezet in de verschillende deelsectoren van de vastgoedwereld, vernieuwingen in de organisatie kunnen implementeren en bijdragen tot de groei van een onderneming. Ook studenten en werkveld beschouwen de breedte van de opleiding als een sterkte. Verder geeft de opleiding aan ernaar te streven de studenten op te leiden tot kritische individuen die enerzijds de verworven vaardigheden kunnen toepassen in een professionele omgeving en anderzijds een flexibele houding aannemen ten opzichte van de snel veranderende en steeds complexere interculturele samenleving waarbij het levenslang leren centraal staat. De opleiding neemt zich voor de visie en daarmee de eigen profilering aan te scherpen, wat ook door de commissie wordt aangemoedigd. Ook wenst de opleiding studenten bewuster te maken van de profilering van de opleiding.

De opleiding levert inspanning om het **werkveld** actief te betrekken. Een werkveldcommissie met een heterogene samenstelling vergadert minimaal jaarlijks. De opleiding kiest er bewust voor een gezamenlijke werkveldcommissie in te richten voor de beide afstudeerrichtingen, gezien de grote portie gemeenschappelijke opleidingsonderdelen uit het curriculum. Leden geven aan dat deze commissie een kritische houding aanneemt tijdens vergaderingen en vinden het sterk dat de opleiding zich luisterend opstelt ten aanzien van hun ideeën en opmerkingen. De opleiding gaat nadien gericht aan de slag met de verkregen input en indien nodig worden programmawijzigingen doorgevoerd. Verder werkt de opleiding samen met tal van beroepsorganisaties en richt ze geregeld actuele bijscholingen in voor het werkveld die ook toegankelijk zijn voor studenten.

De commissie beveelt de opleiding aan verdere inspanningen te leveren om te komen tot gerichte benchmarking. Momenteel zit de **benchmarking** in de ontwikkelingsfase. De opleiding heeft voor de afstudeerrichting Makelaardij een benchmarking uitgevoerd met de Hogeschool Rotterdam in Nederland en de Fachhochschule Aschaffenburg in Duitsland. De

opleiding beschouwt deze benchmarking als een leerrijke oefening. Uit deze oefening zijn geen grote programmawijzigingen gevolgd. Verder werkt de opleiding nauw samen met de andere opleidingen Vastgoed in Vlaanderen met aandacht voor de eigen accenten, wat de commissie als een kracht beschouwt. Zo manifesteren de opleidingen zich bijvoorbeeld samen ten aanzien van beroepsorganisaties.

Samenvattend concludeert de commissie dat het beoogde eindniveau overeenstemt met het domeinspecifieke referentiekader. De commissie meent dat de opleiding de werkbaarheid van het eigen kader, specifiek wat betreft de hoeveelheid leerdoelen, dient bij te sturen. Ook attitudes dienen een meer prominente plaats te krijgen in het geheel. De opleiding kiest er bewust voor een brede vorming aan te bieden. De commissie beschouwt deze keuze, die wordt gedragen door de verschillende stakeholders, als een sterkte. De opleiding is op de goede weg wat de afstemming met het werkveld betreft. Op vlak van benchmarking kan de opleiding nog bijkomende inspanningen leveren. Op basis van bovenstaande bevindingen, beoordeelt de commissie het beoogde eindniveau als voldoende voor beide afstudeerrichtingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Vastgoed voor alle varianten als voldoende.

De opleiding beschikt over een **competentiematrix** waarin per eindkwalificatie voor elk opleidingsonderdeel het aantal leerdoelen staan weergegeven. Deze informatie is voor studenten ook terug te vinden in de ECTS-fiches van de verschillende opleidingsonderdelen, waardoor studenten vertrouwd zijn met de beoogde doelstellingen. Bij het bestuderen van de ECTS-fiches merkt de commissie op dat onder de rubrieken eindkwalificaties en leerdoelen vaak precies dezelfde informatie staat weergegeven. De commissie vindt het voor studenten en andere stakeholders belangrijk dat deze informatie gescheiden wordt weergegeven om de transparantie te verhogen.

Hoewel het voor de commissie na inzage van het materiaal en de gesprekken onduidelijk is hoe de vertaalslag is gebeurd vanuit de opleidingsspecifieke leerresultaten, is de structuur van het **programma** duidelijk en laat het de docenten, studenten en externen toe zich snel een beeld te vormen

van het opzet. In 2013-14 is de opleiding gestart met de implementatie van een nieuw curriculum. Het programma is opgebouwd rond vier pijlers, die ook reeds in het uitdovend programma aanwezig waren: de bouwtechnische pijler, de juridische pijler, de afstudeerpijler makelaardij of landmeten en de interdisciplinaire pijler. De afstudeerpijler komen vakoverschrijdende, beroepsspecifieke projecten en rapportage aan bod en worden onderzoeksgerichte competenties aangereikt. De opleiding is trots op de structuur van het programma en ook studenten waarderen de insteek aan de hand van pijlers. In het vernieuwde programma werd het clustersysteem van het voorgaande programma achterwege gelaten en werd bewust gekozen voor enkelvoudige opleidingsonderdelen, wat ervoor moet zorgen dat tekorten niet langer onderling worden gecompenseerd. Daarnaast heeft de opleiding bij het invoeren van het nieuwe programma specifieke aandacht besteed aan het vermijden van overlap en werd het aantal uren omtrent het beroep syndicus en de aangeboden commerciële training binnen de afstudeerrichting Makelaardij opvallend uitgebreid, wat volgens de commissie het curriculum ten goede komt.

Hoewel de opleiding beschikt over een degelijk, solied programma met vakgebonden leerlijnen, meent de commissie dat een meer **innoverende insteek** mogelijk en wenselijk is. De opleiding heeft veel energie gestoken in het onderbouwen van het programma op basis van de leerdoelen. Door deze vertaalslag is volgens de commissie een eerder klassiek programma ontstaan met een vakkenstructuur. De opleiding kiest er daarenboven bewust voor een aantal kenniselementen stevig in de basis van het curriculum te leggen en hier eerder sequentieel op verder te bouwen. Zo komen bijvoorbeeld de bouwtechnische en juridische pijler vooral bij de aanvang van de opleiding aan bod. De interdisciplinaire pijler waarmee de opleiding verwevenheid beoogt en waarin reeds sterk innoverende elementen terug te vinden zijn, start vanaf het tweede opleidingsjaar. De commissie meent dat de opleiding hierdoor kansen laat liggen om studenten van bij de start meer integrerende competenties te laten inoefenen en moedigt bijgevolg de opleiding aan om de interdisciplinaire pijler vroeger op te starten.

De opleiding geeft aan de student centraal te plaats en besteedt aandacht aan het stimuleren van zelfstandigheid, zin voor samenwerking, efficiëntie en initiatief. De commissie vindt het sterk dat de opleiding de buitenwereld bewust binnenbrengt in de opleiding. Ook studenten waarderen de praktijkgerichte insteek van docenten binnen de opleidings-

onderdelen en melden dat de aangehaalde praktijkvoorbeelden hen helpen om de informatie goed te kaderen. Hoewel eerder klassieke en meer praktijkgerichte **werkvormen** volgens de opleiding elkaar afwisselen, meent de commissie dat het aandeel klassieke werkvormen nog vrij aanzienlijk is. De commissie meent dat het wenselijk is om vanaf het eerste opleidingsjaar meer taakgericht te werken rond opleidingsonderdelen die samen geprogrammeerd staan. Ze is immers van mening dat wanneer de praktijkgerichte vormen vroeger zullen worden toegepast, dit ertoe zal bijdragen om niet enkel praktijkgerichte professionals, maar ook kritische en alerte professionals te vormen zoals vooropgesteld in de visie. Via taken kunnen ook onderwerpen zoals niet-residentieel vastgoed explicieter aan bod komen. De opleiding plant in de nabije toekomst wel de invoering van een persoonlijk ontwikkelplan met portfolio, wat hier mogelijks reeds kan toe bijdragen.

De commissie is van mening dat de opleiding voor beide afstudeerrichtingen adequate en actuele **inhouden** aanreikt. Programma-inhouden worden jaarlijks geactualiseerd in lijn met veranderingen in de wetgeving of op het terrein. De lat ligt hoog op vlak van kennis. Hoewel de opleiding aangeeft dat attitudes vooral aan bod komen in de interdisciplinaire pijler en opleidingsonderdelen waar multidisciplinair wordt gewerkt, meent de commissie dat deze echter nog te weinig invulling krijgen. De commissie raadt de opleiding dan ook aan hier sterker op in te zetten. Studenten ervaren het programma als een breed curriculum. Alumni Makelaardij merkten op dat de opleiding zich iets te sterk richt op de residentieële vastgoedmarkt en menen dat het financiële luik in het algemeen wat onderbelicht blijft. Studenten geven aan soms de mogelijkheid te missen om zich te kunnen verdiepen in bepaalde materie. De commissie raadt aan het keuzeaanbod binnen het programma uit te breiden in lijn met de profilering van de opleiding en studenten hierbij de mogelijkheid te bieden tot specialisatie en verdieping. Het huidige keuzeaanbod is immers eerder beperkt in omvang zowel qua aanbod als qua studiepunten, al waardeert de commissie de mogelijkheid die studenten krijgen om een opleidingsonderdeel uit een andere opleiding te volgen. De commissie raadt de opleiding daarenboven aan binnen het bestaande programma verdiepingsmogelijkheden in te bouwen voor studenten die meer uitgedaagd wensen te worden. Zo vindt de commissie het bijvoorbeeld belangrijk dat studenten zich kunnen verdiepen in onderzoeksmethodieken, indien ze hier nood aan hebben. De commissie kreeg tijdens de gesprekken immers signalen dat deze mogelijkheden in het huidig curriculum nog onvoldoende worden aangeboden.

De commissie is tevreden over het **stageconcept**. De opleiding kiest er bewust voor studenten in het derde modeltraject gedurende 12 weken stage te laten lopen. Deze stage betreft een doe-stage waarbij studenten actief worden ingeschakeld in de praktijk. Ook het werkveld en de studenten zijn tevreden over de duur en het opzet van de stage. Studenten zijn wel vragende partij om eveneens vroeger in het programma stage te lopen. Ze vinden dat de opleidingsonderdelen in het begin van de opleiding nu nog vaak vrij theoretisch blijven en menen door stage-ervaringen meer voeling te kunnen krijgen met de praktijk. De opleiding laat studenten vrij om zelf een stageplaats te kiezen binnen de brede vastgoedsector. Studenten waarderen deze keuzevrijheid en voelen zich tijdens dit proces gesteund door de opleiding. Nieuwe stageplaatsen worden steeds gescreend. Voor de begeleiding kunnen studenten beroep doen op een stagementor op de stageplaats en een begeleider vanuit de opleiding. De stagebegeleider houdt nauw contact met de stagementoren en bezoekt minimum tweemaal de stageplaats, waarbij de nodige toelichting aan de stagementor wordt gegeven. Deze interactie wordt door de stagementoren sterk gewaardeerd. Gedurende de stage werkt de student aan een stageverslag dat op het einde van de stage wordt ingediend bij de stagebegeleider en de stagementor.

Gelijktijdig met de stage dienen de studenten tijdens het laatste semester individueel een **bachelorproef** uit te werken. Studenten focussen hierbij op een vastgoedgerelateerd probleem naar keuze, gelinkt aan de gekozen afstudeerrichting. De opleiding laat de student vrij in de keuze van het onderwerp en lanceert ter ondersteuning ook een lijst met mogelijke onderwerpen gerelateerd aan eigen onderzoek. Studenten waarderen bovendien de mogelijkheid die ze krijgen om de koppeling te maken tussen de stage en de bachelorproef, maar benadrukken dat dit geen verplichting mag zijn. Tijdens de uitwerking kunnen de studenten beroep doen op de promotor die feedback geeft bij het onderzoeksproces. Studenten geven aan dat de begeleiding goed verloopt en waarderen deze tussentijdse feedback. De opleiding geeft aan dat de individuele begeleiding van de bachelorproef door de begeleider eerder beperkt is omwille van de hoge werkdruk. Toch geven studenten aan naast een aantal verplichte contactmomenten, ook op eigen initiatief terecht te kunnen bij hun begeleider.

De commissie apprecieert de inspanningen die de opleiding levert inzake **internationalisering** en vraagt dat dit de komende jaren een prioriteit blijft. De opleiding heeft een visie omtrent internationalisering opgesteld met doelstellingen op korte, middellange en lange termijn en streeft ernaar zoveel mogelijk studenten een internationale ervaring te laten

opdoen. De opleiding heeft hierbij aandacht voor internationalisation@home en mobiliteit. Wat betreft internationalisation@home onderzoekt de opleiding in welke mate competenties gelinkt aan internationalisering een sterkere invulling kunnen krijgen. Momenteel worden wel reeds enkele internationaalgeoriënteerde opleidingsonderdelen ingericht en kunnen studenten zowel bij Projecten4 als bij Eindproject6 worden ingeschakeld in een internationaal project. Bij Projecten4 werkt de opleiding hiervoor samen met Hogeschool Gent, Fontys Hogeschool Eindhoven en ESPI Parijs. Eindproject6 betreft een samenwerking met Hogeschool Rotterdam en Hochschule Aschaffenburg. De opleiding stimuleert studenten daarenboven om een buitenlandse stage aan te vatten. Zo liepen er in de periode 2009 tot 2014 10 studenten Landmeten en 27 studenten Makelaardij stage in het buitenland. De opleiding geeft aan in de toekomst de uitwisselingsprogramma's voor studentenmobiliteit verder te willen uitwerken. Ook docenten nemen deel aan internationale uitwisselingen, al kan de frequentie volgens de commissie worden verhoogd. De commissie steunt de opleiding dan ook in haar opzet om op lange termijn de gerichte docentenmobiliteit verder uit te bouwen.

De **opleidingsvoorzieningen** zijn thans voldoende en zien er volgens de commissie voor de toekomst veelbelovend uit. Op het tijdstip van het visitatiebezoek staat de opleiding voor een geplande verhuis in juni 2015 naar de nieuwbouw campus Spoor Noord te Antwerpen, waar zes opleidingen van het departement Wetenschap en Techniek zullen worden ondergebracht. Alle betrokkenen staan eerder positief ten aanzien van deze verandering, al wordt hier en daar de bezorgdheid geuit voor het behoud van de huidige dynamiek binnen de opleiding, waar de huidige voorzieningen zeker toe bijdragen. Op de campus te Mechelen wordt immers momenteel enkel de opleiding Vastgoed ingericht, wat het samenhangsgevoel van de beperkte groep personeel en studenten versterkt. De campus beschikt verder over een kennis- en zelfstudiecentrum waar internationale vakliteratuur aanwezig is. Het zelfstudiecentrum is op maandag en dinsdag steeds vrij toegankelijk. Indien nodig kunnen studenten daarnaast een afspraak maken om toegang te krijgen op een ander tijdstip. Vooral studenten uit het derde modeltraject geven aan het zelfstudiecentrum te gebruiken. Studenten maken bovendien veelvuldig gebruik van de pc-lokalen en waarderen dat tijdens projectwerk ook andere lokalen als overleg- en werklokalen ter beschikking worden gesteld.

Na inzage meent de commissie dat het **studiemateriaal** aan de maat is. De opleiding werkt met de meest hedendaagse en moderne toestellen

voor landmeten van uiteenlopende merken en types. Het merendeel van de cursussen wordt volledig door de docenten opgemaakt. De vormgeving verschilt hierbij van docent tot docent, waarbij de werkvorm veelal een bepalende factor is. Het cursusmateriaal wordt up to date gehouden doordat het personeel de actuele ontwikkelingen binnen hun vakgebied op de voet volgen. Naast cursussen, maakt de opleiding ook gebruik van handboeken en het elektronisch leerplatform Blackboard. Studenten waarderen dat docenten bijkomend materiaal op Blackboard plaatsen, wat enkele mogelijkheden tot verdieping biedt.

De commissie is onder de indruk van de gedrevenheid en professionaliteit van het **personeel**. Het team bestaat uit personeel dat uitsluitend in het onderwijs is tewerkgesteld (9,45 VTE) en personeel van wie het hoofdberoep zich buiten het onderwijs situeert (1,25 VTE). Aanvullend worden ook (internationale) gastdocenten (0,45 VTE) en zo'n 25 tot 30 gastsprekers ingezet voor specifieke onderwerpen. Met de vakgroepen beschikt de opleiding over een effectief en efficiënt model om samen te werken en overleg te plegen, dat duidelijk wordt gedragen door de docenten. Op opleidingsniveau worden de vakgroepen Bouwkunde, Recht, Makelaardij en Landmeten ingericht, gelinkt aan de pijlers binnen het curriculum. Alle docenten maken deel uit van een vakgroep, waarbij een aantal docenten in verschillende vakgroepen zetelen. De vakgroepen komen elk semester een aantal keer samen. Zowel vakgroepspecifieke als vakgroepoverschrijdende topics zoals bijvoorbeeld de wijze van toetsing, worden hierbij besproken. Docenten geven aan dat de vakgroepen een formalisering vormen van de samenwerking die reeds spontaan aanwezig is. Ze menen dat deze structuur dankbaar zal zijn wanneer de opleiding zich op de campus in Antwerpen zal bevinden in aanwezigheid van andere opleidingen. Naast de vakgroepen wordt ook overleg gepleegd in de opleidingsraad, waar tevens de afstemming omtrent de interdisciplinaire pijler gebeurt. Door een goede planning tracht de opleiding de werklast voor de docenten te beperken. Toch waarschuwt de commissie dat het verminderen van de werkdruk een blijvende zorg dient te zijn. Docenten geven immers aan dat de werkdruk hoog is. Initiatieven die de opleiding neemt om deze werkdruk enigszins beheersbaar te houden, zoals het feit dat alle docenten worden ingeschakeld in opleidingsonderdelen met grotere en kleinere studentenaantallen, worden door de docenten gewaardeerd. Bij aanwerving wordt steeds aandacht besteed aan ervaring in de discipline. Ook didactische competenties worden in rekening gebracht. Voor nieuwe medewerkers beschikt de opleiding over een introductietraject. Het opleidingshoofd voert jaarlijks functioneringsgesprekken met alle personeelsleden. Ondanks budgettaire

beperkingen wordt het personeel gestimuleerd zich blijvend te ontwikkelen door middel van voldoende professionaliseringsmogelijkheden. Docenten volgen hiervoor geregeld zowel didactisch als vakgebiedgebonden bijscholingen en delen nadien de opgedane informatie met elkaar. De commissie moedigt de opleiding wel aan na te gaan of hiervoor aanvullende middelen dienen te worden vrijgemaakt.

De opleiding wordt geconfronteerd met een brede **instroom**. Instromende studenten hebben vooral een ASO- en TSO-achtergrond (ongeveer 90 procent), aangevuld met studenten uit het BSO en het KSO. Een groot deel van de instromende studenten hebben reeds een verleden binnen het hoger onderwijs en beschikken hierdoor vaak over een aantal credits. De opleiding hecht veel belang aan een goede voorlichting ten aanzien van geïnteresseerden voor het toetreden tot de opleiding. Studenten kunnen zich informeren door middel van brochures, SID-IN beurzen, opencampus- en infodagen, de website en vakantie cursussen.

Op vlak van **studiebegeleiding** kiest de opleiding voor een eerder vraaggestuurd systeem, waarbij een grote verantwoordelijkheid bij de student wordt gelegd. De opleiding organiseert een immoshowerweek in het begin van de opleiding waarbij studenten worden ondergedompeld in het reilen en zeilen van de opleiding. Alle instromende studenten leggen een leerstijl- en motivatietest (lemo-test) en een taaltest af. De lemo-test peilt naar de leercompetenties en motivatiekenmerken van de studenten, waaruit een persoonlijk feedbackrapport volgt. Indien nodig kunnen studenten na het afleggen van de taaltest intekenen voor een taalmonitaaraat. De commissie raadt de opleiding aan hier blijvende aandacht aan te besteden gezien de kennis van de moedertaal en nadien ook van andere talen bij de studenten ruimte laat tot verbetering. Studenten Landmeetkunde dienen bovendien ook een wiskundetest uit te voeren en kunnen indien wenselijk deelnemen aan het wiskundemonitaaraat. Studenten geven aan goed te worden begeleid tijdens deze aangeboden monitaarsessies. Indien wenselijk kunnen studenten ook gebruik maken van het aanbod inzake studiebegeleiding. Het merendeel van deze trainingen wordt echter aangeboden in Antwerpen, wat voor studenten tot aan de verhuis naar de nieuwe campus in Antwerpen een drempel is om hiervoor in te schrijven. De commissie raadt de opleiding aan de efficiëntie van het (studie)begeleidingsaanbod verder op te volgen, specifiek wat betreft instromende studenten die mogelijks nog niet over voldoende zelfstandigheid beschikken om hier hun weg in te vinden. Onder meer door het groot aantal zij-instromers, is 50 tot 60 procent van de studenten ingeschreven in een geïndividualiseerd traject.

Het opleidingshoofd is verantwoordelijk voor de studietrajectbegeleiding en begeleidt studenten bij het opstellen van dit traject. In de toekomst wenst de opleiding te evolueren naar een meer geïntegreerde trajectbegeleiding door onder meer de zelfreflectie van studenten binnen het persoonlijk ontwikkelplan hierin op te nemen. Naast de trajectbegeleider, kunnen studenten ook terecht bij een ombudspersoon op departementsniveau. Deze ombudspersoon tracht in de eerste plaats te bemiddelen bij geschillen. De commissie stelt verder vast dat de laagdrempelige houding en toegankelijkheid van het personeel een troef is. Studenten geven aan dat docenten vlot aanspreekbaar zijn wanneer ze behoefte hebben aan extra toelichting en waarderen dat docenten hen bij naam kennen.

Studenten en alumni vinden het programma studeerbaar. De opleiding tracht het aantal springuren binnen het weekrooster te beperken, wat de studenten waarderen. De commissie stelt echter vast dat de opleiding in het algemeen een hoog aantal contacturen inricht en meent dat het aantal waar mogelijk dient te worden afgebouwd. Los van een aantal piekmomenten geven studenten aan dat de **werklast** aan de maat is. Lectoren maken een inschatting van de begrote studietijd voor hun opleidingsonderdeel, wat via studentenbevragingen aan de realiteit wordt getoetst. De opleiding voert exitgesprekken met studenten die zich wensen uit te schrijven, waaruit blijkt dat twee derde ervoor kiest om het werkveld te betreden.

Studenten menen over voldoende **inspraakmogelijkheden** te beschikken en waarderen dat de opleiding actief aan de slag gaat met de verkregen feedback. Ze hebben inspraak via de departementale studentenadviesraad en de studentenadviesraad Vastgoed. Verder hebben studenten hoor- en spreekrecht tijdens de departementale raad en worden bevragingen georganiseerd waarbij studenten input kunnen geven over de gevolgde opleidingsonderdelen. De resultaten van deze bevragingen worden nadien behandeld in de vakgroepen.

De opleidingsstaf is verantwoordelijk voor het **kwaliteitsbeleid** en wordt hiervoor bijgestaan door de kwaliteitszorgverantwoordelijke die voornamelijk organisatorische taken op zich neemt. De commissie stelt vast dat de opleiding actief aan de slag is gegaan met de resultaten van de vorige visitaties. Op het tijdstip van het visitatiebezoek staan opnieuw veel verbeteracties op til die zowel via het management als vanuit de docenten ontstaan via de overlegstructuur die de opleiding hanteert. Voor grote verbeterplannen werkt de opleiding met prioritaire actieplannen die PDCA-

gewijs worden opgevolgd. Zo plant de opleiding bijvoorbeeld de invoering van een studietraject voor werkstudenten voor de afstudeerrichting Landmeten in academiejaar 2015-16. De opleiding wenst hiermee tegemoet te komen aan de instroom werknemers van huidige landmeter-experten die niet over het juiste diploma beschikken om zelf landmeter-expert te worden, maar wel vaak reeds enkele jaren landmeetwerk uitvoeren op het terrein. Minder ingrijpende verbeterplannen worden in de opleidingsraad opgenomen. De commissie adviseert duidelijke keuzes te maken en prioriteiten te stellen bij het opstarten en aanpakken van (nieuwe) verbeteracties.

De commissie besluit dat het onderwijsproces het mogelijk maakt de beoogde leerresultaten te bereiken. De structuur van het programma is duidelijk en laat de docenten, studenten en externen toe zich snel een beeld te vormen van het opzet. De basis is eerder klassiek vormgegeven met als innoverende elementen de interdisciplinaire pijler en de bijhorende projecten. Toch heeft de commissie de indruk dat de opleiding aarzelend is om de interdisciplinaire pijler vroeger op te starten en meer praktijkgerichte werkvormen vanaf het eerste opleidingsjaar te integreren. De commissie meent echter dat wanneer de opleiding erin slaagt deze innovatie systematisch uit te breiden, ze dan zoals reeds aangehaald beter op weg is om kritisch en alerte professionals te vormen zoals vooropgesteld in haar visie. De opleiding reikt adequate en actuele inhouden aan. De aandacht voor attitudes binnen het curriculum kan worden uitgebreid. Een sterk en toegewijd team stelt zich laagdrempelig op ten aanzien van studenten, wat een duidelijke troef vormt. Met de vakgroepen beschikt de opleiding over een sterke en transparante structuur. De huidige materiële voorzieningen laten alle onderwijsactiviteiten toe. Verbeteracties uit de kwaliteitszorg worden op opleidingsniveau opgevolgd, al dient enige geleidelijkheid te worden ingebouwd bij het initiëren en doorvoeren van nieuwe acties. Deze bevindingen afwegend beoordeelt de opleiding de tweede generieke kwaliteitswaarborg als voldoende voor beide afstudeerrichtingen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Vastgoed voor alle varianten als voldoende.

De commissie stelt vast dat het gerealiseerde eindniveau overeenstemt met **niveau 6** van de Vlaamse kwalificatiestructuur. De opleiding slaagt erin de vooropgestelde leerresultaten adequaat af te toetsen door middel van de finale toetsing bestaande uit de stage, de bachelorproef en het eindproject. Deze opdrachten vormen samen het sluitstuk van de opleiding.

De voorbije academiejaren heeft de opleiding inspanningen geleverd met betrekking tot het uitwerken en implementeren van een **toetsbeleid**. De opleiding werd hierbij bijgestaan door de cel onderwijsontwikkeling en onderwijsinnovatie van de hogeschool. De commissie stelt vast dat de opleiding aandacht heeft voor de validiteit, de betrouwbaarheid en de transparantie van de toetsing en dat de docenten gerichte bijscholingen volgen om hier zicht op te krijgen. Na de examens wordt in elke vakgroep één examen onder de loep genomen en besproken aan de hand van een draaiboek voor toetsevaluatie. Het opleidingsonderdeel waar dit examen deel van uitmaakt wordt ook opgenomen tijdens de studentenbevraging, waardoor deze gegevens kunnen worden meegenomen tijdens de bespreking. Zowel de manier van vraagstelling, de verbeter sleutel als een doorlichting van de toets aan de hand van de AP-toetstester zijn onderwerp van deze bespreking. In de toetstester worden verschillende gegevens met betrekking tot de toets ingevoerd waarna via een frequentieverdeling (of histogram) de verdelingsvorm van de behaalde scores visueel wordt weergegeven. De opleiding kiest er op deze manier bewust voor te werken voor de toekomst en vat deze bespreking op als een leerproces. Een rotatiesysteem zorgt ervoor dat alle examens systematisch worden behandeld. Studenten vinden de kwaliteit van de toetsen afhankelijk van docent tot docent, maar steeds in lijn met de verwachtingen. De leerdoelen en toetswijze staan vermeld in de ECTS-fiches. Deze leerdoelen zijn ook terug te vinden op alle examenformulieren. Verder waarderen studenten de voorbeeldexamens die beschikbaar zijn en de systematische feedbackmomenten die na elke examenperiode worden ingericht.

De finale toetsing waarbij de studenten in semester 6 via de stage, het eindproject en de bachelorproef aantonen dat ze de integratie van de verschillende competenties aankunnen, vindt de commissie sterk uitgewerkt. De opleiding beschikt over een sterk beoordelingsinstrument op

basis van criteria en rubrieken en geeft aan zo de toetsing zo objectief mogelijk te laten verlopen. Dit beoordelingsdocument wordt gehanteerd voor de beoordeling van de stage, de bachelorproef en het eindproject. Met uitzondering van de finale toetsing die door de commissie als sterk wordt bevonden, meent de commissie dat binnen de opleiding op een eerder klassieke manier wordt geëvalueerd. Een toetsmatrix biedt een overzicht van de wijze van toetsing binnen de verschillende opleidingsonderdelen. De eindcompetenties worden doorheen het programma op verschillende niveaus afgetoetst. Niveau 1 stemt hierbij overeen met de toetsing van kennis en inzicht in de materie, niveau 2 komt overeen met het toepassingsniveau en niveau 3 betekent integratie. De finale toetsing gebeurt op niveau 3. Na inzage wenst de commissie de opleiding uit te nodigen om te evalueren of de **toetsvormen** tijdens het eerste semester niet specifiek in functie van de leerdoelen moeten worden bekeken. De commissie merkt immers op dat bij het begin van de opleiding veel kennistoetsen worden gehanteerd in de vorm van schriftelijke examens met (korte) open vragen en adviseert om na te gaan of de gebruikte toetsvorm wel steeds de beste toetsvorm is in functie van de vooropgestelde leerdoelen. De commissie moedigt de opleiding daarenboven aan op zoek te gaan naar meer innovatieve toetsvormen en meent dat specifieke bijscholingen hieromtrent wellicht de kwaliteit van de toetsing zou verhogen.

De **stagebeoordeling** gebeurt volgens de commissie op een adequate manier. Ook alumni zijn tevreden over de wijze waarop de beoordeling is georganiseerd en waarden voorafgaand aan de evaluatie twee keer feedback te ontvangen van de stagementor. Zowel de stagementor als de stagebegeleider zijn betrokken bij de eindbeoordeling van de stage. De commissie stelt vast dat de opleiding een grote verantwoordelijkheid bij het werkveld legt. De stagementor quoteert immers 70 procent van het eindoordeel gebaseerd op de evaluatie van de stage. De opleiding besteedt dan ook veel aandacht aan het grondig informeren omtrent de verwachtingen en het doelgericht voorbereiden van stagementoren. De mentoren geven aan zich hierdoor degelijk voorbereid te voelen op hun taak als beoordelaar. Voor de resterende 30 procent is de stagebegeleider verantwoordelijk, die zich hiervoor baseert op het stageverslag. Deze verdeelsleutel is gevoelig en vraagt volgens de commissie naar aanhoudende en kwaliteitsvolle contacten met het werkveld. De commissie beveelt de opleiding aan dit blijvend op te volgen. Na het doornemen van enkele stageverslagen meent ze dat deze van een voldoende niveau zijn. Voor de stagebeoordeling maken zowel de mentor als de stagebegeleider gebruik van het beoordelingsinstrument voor de finale toetsing.

Praktijkgerichte vaardigheden zoals probleemoplossend denken en werken in team in interdisciplinaire toepassingen worden getoetst binnen het **eindproject**. Het project vormt een aanvulling op de stage daar hierin enkele kerntaken aan bod komen die niet altijd terug te vinden zijn in de stage. De beoordeling omvat de samenwerking tussen studenten onderling aan de hand van peerassessment (25 procent), het eindrapport (50 procent), de groepspresentatie (15 procent) en de individuele presentatietechnieken per student (10 procent).

Na het doornemen van enkele **bachelorproeven** meent de commissie dat deze van een voldoende niveau zijn. De voortgang die de student maakt wordt tijdens de evaluatie mee in rekening gebracht. Zo gebeurt de beoordeling op basis van het eerste contact (10 punten), de bespreking van de bachelorproef voor de vakgroep (25 punten), het voortgangsdossier en de kladversie (25 punten) en tot slot de verdediging (100 punten). Voor de mondelinge toelichting presenteert de student de bachelorproef voor een jury, samengesteld uit minimum 2 lectoren van de opleiding (de promotor en de lezer), eventueel aangevuld met één of meerdere externe vakdeskundigen en/of lectoren van de opleiding. Ook taal en lay-out worden meegenomen in de beoordeling.

De commissie stelt vast dat studenten worden opgeleid tot **direct inzetbare, praktijkgerichte professionals**. Alumni zijn tevreden over de gevolgde opleiding en worden snel opgenomen door het werkveld. Uit het tewerkstellingsprofiel Makelaardij blijkt dat ongeveer de helft van de alumni als vastgoedmakelaar aan de slag is. Voor de afstudeerrichting Landmeten is de helft van de afgestudeerden beëdigd landmeter-expert. De overige alumni oefenen beroepen uit gerelateerd aan de door hen gevolgde afstudeerrichting. Alumni geven aan de verworven competenties te kunnen toepassen in de praktijk en menen dat de opleiding hen heeft voorbereid om indien gewenst zelfstandig aan de slag te gaan. Ook het werkveld staat positief ten aanzien van de aangeboden opleiding. Beide afstudeerrichting bieden volgens werkveldvertegenwoordigers de nodige basis om het werkveld te betreden. Het werkveld vindt de technische kennis bij de alumni opvallend en waardeert dat de studenten onmiddellijk inzetbaar zijn. De talige competenties dienen volgens het werkveld bij alumni uit de beiden afstudeerrichtingen te worden aangescherpt.

Uit de cijfers van Datawarehouse Hoger Onderwijs stelt de commissie vast dat het **studierendement** per instromende cohorte voldoet aan de verwachtingen. Het rendement van studenten per opleidingsjaar

neemt toe naarmate de opleiding vordert. Zo slaagt 50 procent van de studenten in het eerste opleidingsjaar voor minimum 75 procent van de opgenomen studiepunten, waar dit in het tweede en derde opleidingsjaar van toepassing is voor minimum 80 procent van de studenten. 5 procent van de alumni uit de afstudeerrichting Landmeten en 8 procent van de afgestudeerden Makelaardij studeren verder. Studenten Makelaardij kiezen vooral voor Bedrijfsmanagement, Rechten of Handelswetenschappen. Studenten Landmeten tekenen na het afstuderen veeleer in voor een bachelor- of masteropleiding Bouw en een masteropleiding Geografie. De opleiding houdt onder meer contact met de studenten door middel van een nieuwsbrief en een driejaarlijks alumni-event.

De commissie is van mening dat de opleiding haar doelstellingen op een voldoende manier realiseert. Afgestudeerden zijn onmiddellijk inzetbaar door de aangeboden praktijkgerichte opleiding. Het toetsbeleid is transparant, valide en betrouwbaar en de kwaliteit wordt bewaakt. De finale toetsing die de eindkwalificaties aftoetst vormt een sterk concept en stelt de opleiding in staat niveau 6 af te toetsen. De variatie in toetsvormen kan worden geoptimaliseerd, met aandacht voor meer innovatieve toetsvormen. Ook de link tussen de toetsvormen en de leerdoelen dient verder te worden opgevolgd.

Integraal eindoordeel van de commissie

Afstudeerrichting Makelaardij

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Afstudeerrichting Landmeten

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor alle varianten, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Verminder het aantal leerdoelen om de werkbaarheid en het overzicht te bevorderen.
- Expliciteer attitudes, bijvoorbeeld wat betreft taalgebruik en deontologie, en geef deze een duidelijke plaats binnen het geheel.
- Vertrek vanuit het domeinspecifieke leerresultatenkader om de opleidingsspecifieke leerresultaten vorm te geven, zodat de domeinspecifieke leerresultaten als leidraad kunnen dienen voor het beoogd eindniveau en de realisatie hiervan binnen het onderwijsproces en de evaluatie.
- Besteed verdere aandacht aan het aanscherpen van de visie en daarmee de profilering van de opleiding.
- Lever bijkomende inspanningen om te komen tot gerichte benchmarking.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Herbekijk de ECTS-fiches en pas deze aan om de transparantie te verhogen.
- Overweeg om de interdisciplinaire pijler vroeger op te starten en zo meer integrerende competenties vroeger door studenten te laten inoefenen.
- Ga vanaf het eerste opleidingsjaar meer taakgericht aan de slag.
- Geef meer invulling aan attitudes binnen het curriculum.
- Breid het keuzeaanbod uit in lijn met de profilering van de opleiding en bied studenten hierbij de mogelijkheid tot specialisatie en verdieping. Bouw verder binnen het curriculum verdiepingsmogelijkheden uit voor studenten die meer uitgedaagd wensen te worden.
- Besteed blijvende aandacht aan internationalisering.
- Overweeg om aanvullende middelen vrij te maken voor professionalisering.
- Bouw waar mogelijk het aantal contacturen af om het hoge aantal te verminderen.
- Maak duidelijke keuzes en stel prioriteiten bij het opstarten en aanpakken van (nieuwe) verbeteracties.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Ga op zoek naar meer innovatieve toetsvormen en evalueer of de toetsvormen tijdens het eerste semester niet specifiek in functie van de leerdoelen moeten worden bekeken.

- Volg de verdeelsleutel van de stage (70 – stagementoren /30 – stagebegeleider) verder op en besteed blijvende aandacht aan aanhoudende en kwaliteitsvolle contacten met het werkveld hieromtrent.

HOGESCHOOL GENT

Bachelor in het vastgoed

SAMENVATTING

Bachelor in het vastgoed Hogeschool Gent

Op 6 en 7 mei 2015 werd de professionele Bachelor in het vastgoed van de Hogeschool Gent, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding Bachelor in het vastgoed vormt samen met zes andere bacheloropleidingen de faculteit Natuur en Techniek (FNT) van de Hogeschool Gent. De opleiding richt twee afstudeerrichtingen in: Makelaardij en Landmeten. Sinds academiejaar 2013-2014 biedt de opleiding daarenboven een traject Makelaardij via afstandsonderwijs aan.

De opleiding kiest bewust voor een breed gediversifieerd uitstroomprofiel. Ze wenst de studenten op te leiden tot zelfstandige, kritische en gemotiveerde professionals op het vlak van vastgoed-makelaardij en landmeten. De professionals dienen de vooropgestelde competenties, kennis en vaardigheden te kunnen implementeren in de verschillende deelsectoren van de bouw- en vastgoedwereld en dienen te beschikken over een flexibele en pluralistische houding ten opzichte van een snel evoluerende samenleving.

In academiejaar 2013-2014 zijn 746 studenten ingeschreven in de opleiding Vastgoed aan Hogeschool Gent.

Programma

Het modeltraject omvat 180 studiepunten, gespreid over drie jaren. Het traject afstandsleren is identiek aan het modeltraject, maar wordt aangeboden als traject op maat van de student.

De opleiding kiest ervoor de sterk praktijkgerichte opleidingsonderdelen te spreiden over meerdere semesters en modeltrajecten om studenten beter in staat te stellen de theorie concreet te vertalen naar de praktijk. Het opleidingsprogramma is voor beide afstudeerrichtingen opgebouwd rond de leerlijnen algemene vorming, bouwtechnische vorming, juridische vorming, beroepspraktijk en de leerlijn geïntegreerd project, waarmee de opleiding er volgens de studenten in slaagt de breedheid van het geheel te weerspiegelen. De leerlijn beroepspraktijk betreft specifieke vorming in makelaardij of landmeten, afhankelijk van de gekozen afstudeerrichting. Binnen de leerlijn geïntegreerde vorming wendde de studenten de inhoud van de eerste leerlijnen aan in realistische werksituaties, wat de studenten toelaat de opgedane kennis te implementeren in de praktijk. De indeling van de opleidingsonderdelen in modeltrajecten en leerlijnen zorgt ervoor dat er een structuur van blokken ontstaat die eerder losstaand van elkaar zijn. Algemeen kan de opbouw en samenhang doorheen het programma worden versterkt.

Inhoudelijk biedt de opleiding een interessant en solied programma aan, waarbij de studenten in het derde modeltraject de mogelijkheid krijgen zich te specialiseren aan de hand van keuzeopties. Positief is dat de opleiding hierbij ook rekening houdt met vervolgopleidingen die studenten veelal volgen.

Studenten lopen in het derde modeltraject elf weken stage (20 studiepunten). Voorafgaand aan deze stage lopen studenten sinds academiejaar 2012-2013 twee dagen kijkstage als deel van het vastgoed- en landmeetproject. Studenten kunnen een stageplaats kiezen uit het aanbod van de opleiding maar kunnen ook zelf een stageplaats voorstellen. Tijdens de stage wordt de student begeleid door een stagementor op de stageplaats en een stagebegeleider vanuit de opleiding. Een stagecoördinator bewaakt de totaliteit. De student houdt een logboek bij van zijn werkzaamheden en bezorgt deze wekelijks in de vorm aan een digitaal weekverslag aan de stagebegeleider en de stagementor.

In het laatste semester werken de studenten ook nog een bachelorproef uit, die meestal gelinkt is aan de stageplaats. Voor de begeleiding krijgen de studenten een docent als promotor toegewezen, die de bachelorproef kan koppelen aan het eigen lopende onderzoek. Om de kwaliteit van de bachelorproeven te verhogen is de opleiding bezig met de ontwikkeling van een bronnenboek, waardoor men studenten van in het eerste opleidingsjaar vertrouwd wil maken met onderzoeksggericht werken. Gezien het hoog aantal studiepunten voor de stage en de bachelorproef moet de opleiding ervoor zorgen dat het opzet van de beide opleidingsonderdelen duidelijk inhoudelijk gescheiden en in overeenstemming met de begrote studiepunten is.

De gehanteerde didactische werkvormen sluiten aan bij het hedendaagse denken rond activerend onderwijs. De groepsgrootte wordt aangepast naar gelang de werkvormen en de na te streven competenties. In academiejaar 2014-15 is de opleiding gestart met de invoering van een ontwikkelingsportfolio om het zelfsturend vermogen de studenten te stimuleren. Binnen het afstandsonderwijs wordt vooral aan de hand van begeleid zelfstandig leren gewerkt, waarbij de trajectkoord als didactische methodiek wordt gebruikt. De trajectkoord biedt een structuur aan de cursussen, waardoor alle cursussen een vast stramien volgen. De methodiek wordt sterk gewaardeerd door de studenten, die aangeven dat het de zichtbaarheid vergroot. Gezien de positieve feedback is het aangewezen om deze methodiek ook in te zetten in het modeltraject.

Internationalisering is één van de kernwaarden van de opleiding, wat zich vertaalt in verschillende initiatieven inzake studentenmobiliteit en internationalisation@home enerzijds en docentenmobiliteit anderzijds. Vooral de buitenlandse stageplaatsen springen in het oog; het aantal uitgaande studenten is in academiejaar 2014-2015 dan ook quasi verdubbeld.

Beoordeling en toetsing

De opleiding kiest voor een studentgecentreerde toetspraktijk en hanteert een mix van toetsvormen. Ze besteedt duidelijk aandacht aan de kwaliteit van de toetsing. De opleidingscommissie bewaakt de kwaliteit van de toetsing via een competentie- en toetsdatabase. Ook het opstellen van de toetsen zelf wordt gevolgd. Zo is toetsing een onderwerp van de *peerscreening* die docenten uitvoeren en dienen docenten per vraag het aantal deelpunten en het modelantwoord aan te geven.

De beoordeling van de stage steunt op een doordacht theoretisch systeem en maakt gebruik van het elektronisch platform Qtool. Deze tool laat toe verschillende gewichten toe te wijzen aan de competenties, waardoor bepaalde competenties meer doorwegen bij de beoordeling. Hoewel de stagebeoordeling theoretisch goed in elkaar zit, kan de implementatie nog worden versterkt. Momenteel hebben studenten soms de indruk dat de stagebeoordeling niet altijd even objectief verloopt en ook stagebeoordelers menen dat de stagebeoordeling ruimte laat voor interpretatie.

De beoordeling van de bachelorproef maakt ook gebruik van Qtool. Bij de beoordeling zijn verschillende personen betrokken. Naast de promotor en een co-promotor die de bachelorproef lezen en beoordelen, is ook een derde jurylid betrokken bij de evaluatie. Het derde jurylid geeft een beoordeling op basis van de presentatie en de verdediging, zonder de bachelorproef te lezen.

Studenten zijn over het algemeen tevreden over het evaluatiebeleid en menen dat de toetsing op een eerlijke manier gebeurt. De examens leunen volgens hen nauw aan bij de verwachtingen. Evaluatiecriteria en voorbeeldvragen zijn beschikbaar. Na afloop hebben studenten de mogelijkheid persoonlijke en kwaliteitsvolle feedback te ontvangen.

Begeleiding en ondersteuning

De materiële voorzieningen zijn aan de maat. De campus beschikt over een indrukwekkende open studieruimte, waar de studenten dankbaar gebruik van maken om materiaal op te zoeken en in groep of zelfstandig aan de slag te gaan. De onlinecursussen op het leerplatform zijn duidelijk en goed ontwikkeld. Ook het overige cursusmateriaal is kwalitatief.

Studenten kunnen gebruik maken van een ruim aanbod aan studiebegeleiding met onder meer een Lassi-test (Learning and studying strategy inventory) en Nederlandse taalvaardigheidstest, een digitaal studiebegeleidingsaanbod, een ombudsdienst en een dienst Studentenaangelegenheden bij psychosociale problemen. Maar de studenten – zowel uit het modeltraject als uit het afstandsonderwijs – waarderen vooral de inspanningen van docenten om zich beschikbaar op te stellen. Ze waarderen de aangeboden vakinhoudelijke begeleiding en hebben het gevoel steeds bij hen terecht te kunnen met hun vragen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het diplomarendement van de opleiding ligt boven het Vlaamse gemiddelde. De gemiddelde studieduur bedraagt in 2012-2013 ongeveer drie jaar en vier maanden. Afgestudeerden uit de ene afstudeerrichting kunnen via een goedgekeurd verkort traject het diploma van de andere afstudeerrichting behalen in drie semesters.

Het werkveld is tevreden over de verworven competenties van de afgestudeerden en is gretig om de studenten aan te werven, zeker wat betreft alumni uit de afstudeerrichting Landmeten. Alumni worden dan ook vlot opgenomen in een brede arbeidsmarkt. Ze voelen zich hier op een voldoende wijze op voorbereid. Meer dan 50% van de afgestudeerden volgt een navorming of bijscholing. Alumni Landmeten volgen veelal het schakelprogramma tot Master in de industriële wetenschappen-landmeten om daarna ook door te stromen naar de masteropleiding. Afgestudeerden Makelaardij starten volgens de gegevens van de opleiding vooral een vervolgtraject binnen management, zoals bijvoorbeeld de Master in de handelswetenschappen of binnen de landmeetsector, zowel op bachelor- als op masterniveau.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor in het vastgoed

Hogeschool Gent

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Vastgoed aan de Hogeschool Gent. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 6 en 7 mei 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook

het studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings specifieke faciliteiten, zoals de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteitswaarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het vastgoed vormt samen met zes andere bacheloropleidingen de faculteit Natuur en Techniek (FNT) van de Hogeschool Gent. De hogeschool is het resultaat van twee fusieoperaties. De eerste fusie vond plaats in 1995 waarbij 13 hogescholen samengingen. In 2001 volgde een tweede fusie tussen de Hogeschool Gent en Mercator, de hogeschool van de provincie Oost-Vlaanderen.

De opleiding wordt aangestuurd door de opleidingscommissie, die het beleid uitstippelt. In de opleidingscommissie zetelen de voorzitter en een vertegenwoordiging van docenten en studenten. Voor inhoudelijke en administratieve ondersteuning wordt de opleidingscommissie bijgestaan door de dienst Integrale Kwaliteitszorg en Onderwijsontwikkeling.

De opleiding richt twee afstudeerrichtingen in: Makelaardij en Landmeten. Sinds academiejaar 2013-2014 biedt de opleiding daarenboven een traject Makelaardij via afstandsonderwijs aan.

In academiejaar 2013-2014 zijn 746 studenten ingeschreven in de opleiding Vastgoed aan Hogeschool Gent. De opleiding realiseert hiermee een markt-aandeel van 62 procent.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau voor alle varianten van de opleiding Vastgoed als voldoende.

De opleiding heeft veel aandacht besteed aan de analyse van de **opleidingsspecifieke leerresultaten**, die volgens de commissie passen op niveau 6 en overeenstemmen met de professionele oriëntatie. In een vergelijkend overzicht toont de opleiding aan hoe de opleidingsspecifieke leerresultaten zowel voor Makelaardij als voor Landmeten het domeinspecifieke leerresultatenkader volledig afdekken. De opleidingsspecifieke leerresultaten omvatten algemene competenties, algemene beroepscompetenties, gemeenschappelijke beroepsspecifieke competenties voor de afstudeerrichtingen Makelaardij en Landmeten en aanvullende beroepsspecifieke competenties per afstudeerrichting. Deze competenties kennen een verdere uitwerking in deelcompetenties, gedragsindicatoren, niveau-descriptoren en kregen een inhoudelijk vertaling van de eindcompetenties in gedragsindicatoren met als doel de eindcompetenties bevattelijker te maken voor de studenten. De niveaurescriptoren beschrijven 4 niveaus, waarbij niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur bereikt wordt vanaf niveau 3. Voor een aantal competenties mikt de opleiding hoger. Dit is bijvoorbeeld van toepassing voor competenties omtrent deontologie, waar de opleiding ernaar streeft dat de studenten niveau 4 bereiken. Daar het opleidingsspecifieke leerresultatenkader vrij omvangrijk en detaillistisch is, raadt de commissie de opleiding wel aan zich te bezinnen over het aantal competenties en te reduceren waar mogelijk. De commissie meent immers dat door de grote hoeveelheid competenties het overzicht voor alle betrokkenen mogelijk zou kunnen vertroebelen.

De commissie kan de opleiding volgen in haar bewuste keuze voor een breed gediversifieerd uitstroomprofiel. De opleiding geeft aan deze keuze te hebben gemaakt, daar uit bevestigingen bleek dat alumni terecht komen in een brede arbeidsmarkt. In haar **visie** beschrijft de opleiding studenten te wensen opleiden tot zelfstandige, kritische en gemotiveerde professionals op het vlak van vastgoed-makelaardij en landmeten. De professionals dienen de vooropgestelde competenties, kennis en vaardigheden te kunnen implementeren in de verschillende deelsectoren van de bouw- en vastgoedwereld en dienen te beschikken over een flexibele en pluralistische houding ten opzichte van een snel evoluerende samenleving. Verder wil de opleiding zich profileren als open kenniscentrum, waarbij expertise in onderwijs en vorming, valorisatie van onderzoek, dienstverlening en

praktijkgerichtheid essentieel zijn. Sleutelwoorden zijn voor de opleiding kennis, onderwijsvernieuwing, professionaliteit, internationalisering, teamwork. De commissie vindt de visie vrij algemeen gesteld en adviseert de opleiding deze helderder te maken en bepaalde accenten meer in de verf te zetten en uit te dragen in haar communicatie ten aanzien van de verschillende stakeholders. Daarnaast meent de commissie dat de opleiding de visie sterker dient te formuleren zodanig dat ze meer als leidraad kan dienen voor het onderwijsproces en de evaluatie en op die manier duidelijker vorm kan geven aan het didactisch model.

Sinds academiejaar 2013-2014 biedt de opleiding naast de twee modeltrajecten een traject Makelaardij via afstandsonderwijs aan, waarmee de opleiding zich richt tot werknemers in de sector. Door het aanbieden van afstandsleren wenst de opleiding in te zetten op flexibel leren en diversiteit, wat door de commissie wordt gewaardeerd.

Werkveldvertegenwoordigers geven aan dat de opleiding zich leergierig opstelt ten aanzien van het **werkveld**. Via een structurele resonantiecommissie per afstudeerrichting wordt het werkveld bevraagd en betrokken bij de opleiding. Deze resonantiecommissies komen één keer per jaar bijeen. De commissie bestaat uit vertegenwoordigers uit het werkveld, de beroepsorganisaties en de onderwijssector. Soms wordt de samenstelling aangevuld met experts indien van toepassing. De opleiding biedt verder bijscholingen aan en wenst op deze manier een bijdrage te leveren aan de professionalisering van het beroepenveld. Om actuele ontwikkelingen in het vakgebied op te volgen stimuleert de opleiding docenten om deel uit te maken van beroepsorganisaties en overlegplatformen. Alumni en werkveld menen dan ook dat de opleiding erin slaagt actuele thema's te integreren binnen de opleiding.

De commissie vindt het sterk dat de opleiding er doelgericht werk van maakt om een **internationaal perspectief** mee te geven aan de opleiding. Strokkend met de visie van de opleiding vertaalde de opleiding dit naar het strategische plan van de opleiding Vastgoed waarin verschillende actieplannen opgenomen zijn die de internationalisering stimuleren. De opleiding kiest ervoor om enkel structurele samenwerkingsovereenkomsten af te sluiten met partners met wie voldoende overeenstemming wordt gevonden. Er wordt echter continu aandacht besteed aan de prospectie van nieuwe partnerinstellingen. De commissie stelt vast dat de opleiding op vlak van benchmarking het opleidingsprogramma op learning outcomes, leerlijnen en inhoud heeft vergeleken met de Saxion Hogeschool en

Haute Ecole Charlemagne. Ze moedigt de opleiding aan hier een blijvend aandachtspunt van te maken. Daarnaast werkt de opleiding nauw samen met de andere opleidingen Vastgoed in Vlaanderen met aandacht voor de eigen accenten, wat de commissie als een kracht beschouwt. Zo manifesteren de opleidingen zich bijvoorbeeld samen ten aanzien van beroepsorganisaties.

De commissie besluit dat de opleiding beschikt over een duidelijk uitgewerkt competentieprofiel dat gelinkt is aan het gevalideerd leerresultatenkader en dit volledig afdekt. De opleidingsspecifieke leerresultaten vormen een solide basis voor de opleiding, maar zijn vrij uitgebreid wat de communicatie en gedragenheid kan bemoeilijken. De opleiding wil de studenten een brede scoop op het werkveld meegeven, wat de commissie waardeert. De visie kan wel nog verder worden versterkt zodat deze meer richtinggevend en inspirerend werkt voor het onderwijsproces en de evaluatie. De opleiding weet via de resonantiecommissies het werkveld op voldoende wijze te betrekken en slaagt erin vinger aan de pols te houden wat betreft actuele ontwikkelingen in het vakgebied. Een sterk punt is ongetwijfeld de proactieve houding ten aanzien van internationalisering en de internationale dimensie de opleiding uitdraagt. Deze bevindingen afgewend beoordeelt de commissie eerste generieke kwaliteitswaarborg voor alle opleidingsvarianten als voldoende.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Vastgoed als goed voor het studietraject voor werkstudenten. De commissie beoordeelt het gerealiseerd eindniveau als voldoende voor de afstudeer richting Makelaardij en voor de afstudeerrichting Landmeten.

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over een grote hoeveelheid elektronisch materiaal ter onderbouwing en ondersteuning van het onderwijsproces. Via een **matrix** maakt de opleiding duidelijk op welke manier elk opleidingsonderdeel bijdraagt tot de realisatie van de opleidingsspecifieke leerresultaten en welk niveau voor de verschillende competenties wordt nagestreefd. Het competentieprofiel is geïntegreerd in de ECTS-fiches, waarbij zowel de beoogde eindcompetenties als de inhoudelijke doorvertaling van deze competenties werd opgenomen. De ECTS-fiches worden toegelicht door de docenten, wat maakt dat de studenten hiermee vertrouwd zijn. Naast de ECTS-fiches zijn ook studiewijzers beschikbaar. Studenten afstandsonderwijs hechten veel

belang aan deze inleidende studiewijzers en geven aan hier indicaties te vinden waar mogelijke klemtonen liggen binnen de cursus.

Het **modelprogramma** omvat 180 studiepunten opgesplitst in drie modeltrajecten van 60 studiepunten en kent een semestriële indeling. Het traject afstandsleren is identiek aan het modeltraject, maar wordt aangeboden als traject op maat van de student. Een trajectbegeleider maakt hiervoor een programma op basis van eerder verworven kwalificaties en competenties, dat meestal schommelt tussen de 30 en 45 studiepunten per academiejaar. Van bij aanvang kiezen de studenten een afstudeerrichting.

De opleiding geeft aan dat de inhoudelijke samenhang doorheen het programma is gestoeld op de beoogde basisuitstroomprofielen, namelijk bemiddelaar kopen – verhuren, beheerder van mede-eigendom, rentmeester en bouwpromotor enerzijds en klassiek landmeter en landmeterexpert anderzijds.

De opleiding kiest ervoor de sterk praktijkgerichte opleidingsonderdelen te spreiden over meerdere semesters en modeltrajecten om studenten beter in staat te stellen de theorie concreet te vertalen naar de praktijk. Algemeen vormende opleidingsonderdelen komen vooral aan bod in het eerste modeltraject. Het opleidingsprogramma is voor beide afstudeerrichtingen opgebouwd rond de **leerlijnen** algemene vorming, bouwtechnische vorming, juridische vorming, beroepspraktijk en de leerlijn geïntegreerd project, waarmee de opleiding er volgens de studenten in slaagt de breedte van het geheel te weerspiegelen. De leerlijn beroepspraktijk betreft specifieke vorming in makelaardij/landmeten, afhankelijk van de gekozen afstudeerrichting. Binnen de leerlijn geïntegreerde vorming wenden studenten inhouden van de eerste leerlijnen aan in realistische werksituaties, wat studenten toelaat de opgedane kennis te implementeren in de praktijk. Hoewel de commissie niet twijfelt aan de gegrondheid van de eerste drie leerlijnen, meent ze dat de essentie van het programma in de leerlijn beroepspraktijk en de leerlijn geïntegreerd project ligt. Docenten benadrukken dat de leerlijnen onderling verweven zijn en geen enkele leerlijn op zichzelf staat. Ook de geïntegreerde leerlijn heeft volgens de opleiding een verbindende werking binnen het opleidingsprogramma. Na inkijken van het materiaal en de gesprekken met de verschillende betrokkenen blijft de wisselwerking tussen de verschillende leerlijnen voor de commissie eerder vaag. Ook de verbindende werking van de geïntegreerde leerlijn kan volgens de commissie nog sterker worden uitgewerkt.

Naar aanleiding van de introductie van het domeinspecifiek leerresultatenkader heeft de opleiding enkele **programmawijzingen** en verfijningen binnen het programma aangebracht. Zo werd met de invoering van de niveauopbouw en de bijhorende niveaudecriptoren, een groeistructuur binnen het programma aangebracht. De opleiding geeft aan dat dit ervoor heeft gezorgd dat inhouden en competenties logischer op elkaar volgen om tot de eindcompetenties te komen. Tegelijkertijd heeft de opleiding ervoor gekozen het aantal volgtijdelijkheden drastisch te verminderen om de flexibiliteit ten goede te komen. De commissie waarschuwt voor het creëren van tegenstrijdigheden door enerzijds de opbouw die doorheen het programma loopt te versterken én anderzijds het aantal volgtijdelijkheden af te bouwen.

Op basis van bovenstaande bevindingen meent de commissie dat de indeling van de opleidingsonderdelen in modeltrajecten en leerlijnen ervoor zorgt dat er een blokkenstructuur ontstaat die het programma indeelt in 15 blokken met opleidingsonderdelen die eerder losstaand van elkaar zijn. Er is horizontale en verticale samenhang doorheen het programma in de hoofden van de docenten, maar ook de studenten kunnen er de vinger niet op leggen.

De commissie mist bovendien in het huidige programma elementen die het mogelijk maken om de weg naar het beoogde eindniveau als samenhangend te ervaren. Zo mist de commissie momenteel een opbouw in de projecten als voorbereiding tot de stage en de bachelorproef.

Algemeen meent de commissie dat de opbouw en samenhang doorheen het programma kan worden versterkt. Ze meent dat het huidige model makkelijker hanteerbaar is in een meer technische afstudeerrichting als Landmeten dan in de meer commercieel georiënteerde afstudeerrichting Makelaardij waar meer binding nodig is om de beoogde leerresultaten te bereiken. De commissie beveelt de opleiding aan te onderzoeken hoe meer binding tussen de verschillende blokken kan gerealiseerd worden.

De commissie meent dat de opleiding erin slaagt een **inhoudelijk** interessant en solied programma aan te bieden voor de verschillende trajecten. In het derde modeltraject hebben studenten de mogelijkheid zich te specialiseren aan de hand van keuzeopties, waarmee de opleiding inspeelt op de differentiatie in vraag en aanbod van de markt en iedere student de mogelijkheid biedt met een net iets ander competentiepakket af te studeren. Dat de opleiding hierbij ook rekening houdt met vervolg-

opleidingen die studenten veelal volgen, beschouwt de commissie als een duidelijke sterkte. Algemeen stelt ze vast dat de opleiding vooral voor de afstudeerrichting Landmeten enkele sterke opleidingsonderdelen weet aan te bieden, zoals o.a. 3D-modelling en hydrografie, en stelt ze het op prijs dat binnen deze afstudeerrichting wordt ingezet op de ontwikkeling van het profiel GEO-IT.

Studenten uit het derde modeltraject lopen elf weken **stage**, waarvoor 20 studiepunten worden begroot. Zowel studenten, alumni als werkveld zijn tevreden over de duur van de stage. Voorafgaand aan deze stage lopen studenten sinds academiejaar 2012-2013 twee dagen kijkstage als deel van het vastgoed- en landmeetproject. Studenten hebben de mogelijkheid zelf een stageplaats te selecteren. Nieuwe stageplaatsen worden steeds door de opleiding gescreend. Alumni Makelaardij geven aan tijdens de stage soms nog te weinig zelf te mogen ondernemen waardoor de toegevoegde waarde soms beperkt is. Ze geven hierbij aan dat het moeilijk is om tijdens de stage kritiek te geven met betrekking tot de stageplaats indien het contact en de stageopdracht niet verloopt zoals afgesproken. Door studenten na afloop van de stage te bevragen over de stageplaats, wenst de opleiding meer zicht te krijgen op de kwaliteit van de stageplaatsen. De commissie realiseert zich dat het een grote klus is om goede stageplaatsen te vinden, maar beveelt de opleiding aan blijvend in te zetten op de kwaliteitsbewaking aangaande de invulling van de stage en de keuze van stageplaatsen, zeker gezien het gewicht van deze stage ten aanzien van de volledige opleiding. Tijdens de stage wordt de student begeleid door een stagementor op de stageplaats en een stagebegeleider vanuit de opleiding. Een stagecoördinator bewaakt de totaliteit. Uit gesprek met stagementoren blijkt dat ze onvoldoende weet hebben wat het belang van de stage in het vormingspakket is. De commissie meent dat de opleiding hier sterker dient op in te zetten. In de eerste stageweek neemt de stagebegeleider telefonisch contact op met de stageplaats. Later volgen twee stagebezoeken van de stagebegeleider op de stageplaats. Tijdens zo'n stagebezoek treedt de stagebegeleider in dialoog met de stagementor over de vooropgestelde competenties en de stagetaken. De student dient tussentijds zijn werkzaamheden bij te houden in een logboek en bezorgt deze wekelijks in de vorm aan een digitaal weekverslag aan de stagebegeleider en de stagementor.

Naast de stage dienen studenten in het laatste semester een **bachelorproef** uit te werken, waarvan het proces volgens de commissie nog kan worden bijgeschaafd. Op basis van de stage zoekt de student een aangepast bachelorproefonderwerp en legt dit ter goedkeuring voor aan

de opleiding. Veel bachelorproefonderwerpen zijn dan ook rechtstreeks gelinkt met de stageplaats. Gezien het hoog aantal studiepunten voor de stage en de bachelorproef meent de commissie de opleiding er alert voor dient te zijn dat het opzet van beide opleidingsonderdelen, al dan niet gerelateerd, duidelijk inhoudelijk gescheiden en in overeenstemming met de begrote studiepunten is. Voor de begeleiding krijgen de studenten een promotor toegewezen. Docenten zijn tevreden dat deze koppeling gebeurt op basis van de inhoudelijke match tussen het bachelorproefonderwerp en de eigen competenties en de interesses. Ze waarderen het wanneer ze de lopende bachelorproefprojecten kunnen koppelen aan eigen onderzoek. De commissie meent dat de link tussen het eigen onderzoek van de opleiding en de bachelorproeven in de toekomst nog kan worden versterkt. Naast de eigen promotor kunnen studenten ook terecht bij de bachelorproefcoördinator. Ter ondersteuning van het proces richt de opleiding twee verplichte lees- en feedbackmomenten in en wordt er taalbegeleiding voorzien in functie van het schrijfproces. Om de kwaliteit van de bachelorproeven te verhogen is de opleiding bezig met de ontwikkeling van een bronnenboek, waardoor men studenten van in het eerste opleidingsjaar vertrouwd wil maken met onderzoeksggericht werken. De commissie beveelt de opleiding aan tevens de uitwerking van de bachelorproef door studenten te versterken en hierbij te focussen op het systematisch doorlopen van alle stappen van een onderzoekscyclus door studenten. Ze raadt de opleiding aan hiervoor verder inspiratie op te doen in de literatuur rond toegepast praktijkgericht onderzoek.

In haar **didactische visie** benadrukt de opleiding het belang van een authentieke leeromgeving, vorming van de persoon/ beroep/maatschappij en het hanteren van flexibele leerpaden. De opleiding wil studenten hierbij aanzetten tot actief en levenslang leren en hen uitdagen tot kritische en probleemoplossend denken. De opleiding geeft aan dat het didactisch model vrij sterkt steunt op de analyse van de competenties die door de opleiding zijn uitgeschreven, waarbij op zoek wordt gegaan naar de werkvormen die daar het nauwst op aansluiten. De commissie kan zich vinden in deze logische koppeling maar wijst erop dat door de vrij verregaande detaillering op het niveau van de gedragsindicatoren het globaal beeld zoek kan geraken. De gehanteerde didactische werkvormen in beide afstudeerrichtingen sluiten aan bij het hedendaagse denken rond activerend onderwijs. Verschillende didactische **werkvormen** zoals hoorcolleges, onderwijsleergesprekken, werkstukken, casussen, begeleid zelfstandig leren, groepswerken, practica, discussies, rollenspelen, excursies wisselen elkaar af. De groepsgrootte wordt aangepast naar gelang de werkvormen en de

na te streven competenties. De opleiding richt projectwerk in waarbij gewerkt wordt aan reële cases volgens de Agile-planningsmethodiek. Voor de projecten wordt in groepjes van maximaal 6 studenten samengewerkt, begeleid door een projectcoach. De vakoverschrijdende taken die studenten maken in functie van de projecten worden tevens geëvalueerd door docenten in andere opleidingsonderdelen. In academiejaar 2014-15 is de opleiding gestart met de invoering van een ontwikkelingsportfolio om het zelfsturend vermogen de studenten te stimuleren. De commissie waardeert dat de opleiding met de invoering van het portfolio de studenten mede verantwoordelijk wenst te maken voor het eigen leerproces en hen wenst te stimuleren om hun interesseveld te verruimen. De opleiding heeft tot doel de kijkstage later te integreren binnen de portfolio-opdracht. In het derde modeltraject zal de portfolio-opdracht uitmonden in een showcaseportfolio waarmee de student zich kan specialiseren en profileren ten aanzien van het werkveld. De opleiding wil de evaluatie van het showcaseportfolio meenemen in de stagebeoordeling.

De didactische aanpak is verschillend voor de modeltrajecten en het **afstandsonderwijs**. Binnen deze laatste variant wordt vooral aan de hand van begeleid zelfstandig leren gewerkt, waarbij de trajectkoord als didactische methodiek wordt gebruikt. De trajectkoord biedt een structuur aan de cursussen, waardoor alle cursussen een vast stramien volgen. Het biedt docenten de mogelijkheid hun cursus aan te bieden volgens wat voor hen de meest efficiënte volgorde is om de cursusinhoud te verwerken. Ook zelftesten en vrijblijvende contactmomenten maken deel uit van deze trajectkoord. De commissie stelt vast dat deze vormgeving en het achterliggend didactisch concept ook vruchten afwerpt en perspectieven biedt voor de modeltrajecten. De methodiek wordt immers sterk gewaardeerd door de studenten, die aangeven dat het de zichtbaarheid vergroot. De commissie moedigt de opleiding dan ook aan om hier verder op in te zetten en het geheel blijvend te evalueren.

Internationalisering is één van de kernwaarden van de opleiding, wat zich op opleidingsniveau vertaalt in initiatieven inzake studentenmobiliteit en internationalisation@home enerzijds en docentenmobiliteit anderzijds. De opleiding start vanaf het eerste opleidingsjaar met het aanbieden van informatie omtrent internationalisering en is ook aanwezig op infodagen om hierover informatie te verstrekken. Studenten uit het tweede modeltraject Makelaardij kunnen op vrijwillige basis intekenen voor een internationale projectweek in samenwerking met Fontys Hogeschool Eindhoven, AP Hogeschool Antwerpen en ESPI Paris. De studentenmobiliteit

kent een sterke toename in academiejaar 2014-2015, waarbij het aantal uitgaande studenten quasi is verdubbeld. De commissie is hierbij sterk onder de indruk van de buitenlandse stageplaatsen waar studenten terecht komen. Ook docenten stimuleren een buitenlandse ervaring voor studenten. Ze beschouwen een internationale ervaring als een absolute meerwaarde voor studenten, die na het afstuderen terecht zullen komen in een snel evoluerende maatschappij waar het belang van samenwerken nog zal toenemen.

Studenten zijn tevreden over de **materiële voorzieningen**. Studenten afstandsonderwijs genieten dezelfde faciliteiten en voorzieningen als de studenten uit het modeltraject. Op de campus Schoonmeersen bevindt zich een indrukwekkende open studieruimte, waar de studenten dankbaar gebruik van maken om materiaal op te zoeken en in groep of zelfstandig aan de slag te gaan. De opleiding beschikt over een digitaal leerplatform, Chamilo, dat door de studenten sterk wordt gewaardeerd. Zowel studenten uit het modeltraject als studenten afstandsonderwijs geven aan dat de onlinecursussen op het leerplatform duidelijk en goed zijn ontwikkeld. Studenten afstandsonderwijs waarderen dat docenten filmpjes uploaden en verrijkend leermateriaal aanbieden. De cursussen zijn opgesplitst in leerpaden, waarbij het voor studenten duidelijk is hoeveel procent van het leerpad ze al hebben doorgenomen. Docenten geven aan ook dankbaar gebruik te maken van de mogelijkheid om oefeningen op het leerplatform te plaatsen en deze te voorzien van feedback. Per opleidingsonderdeel beschikken de studenten over een cursus die door de docent is ontwikkeld, een handboek of projecthandleiding. Docenten geven verder aan de resultaten van eigen onderzoek op te nemen in het cursusmateriaal. De kwaliteit van het cursusmateriaal is volgens de studenten afhankelijk van docent tot docent, maar steeds aan de maat. Ook de commissie meent dat de opleiding beschikt over voldoende kwalitatief cursusmateriaal. Het werkveld waardeert dat de opleiding contact opneemt met hen om het leermateriaal te voeden en up to date te houden.

Het professioneel karakter van het toegewijd **team** lijkt de commissie een duidelijk sterkte. Het team telt op het tijdstip van het visitatiebezoek 16,5 VTE en 4,35 VTE via service-onderwijs vanuit andere vakgroepen. Door samen te werken met collega's binnen verschillende opleidingsonderdelen tracht de opleiding de werkdruk te verminderen. De opleiding kan eveneens beroep doen op de ondersteuning van de facultaire diensten. Zo geven de docenten aan tevreden te zijn over de ondersteuning die ze krijgen bij de omzetting van hun materiaal voor het studietraject

voor werkstudenten. De opleiding trekt bewust actieve experts uit het werkveld aan als docenten. Hun aan de praktijk gerelateerde achtergrond bevordert de in de visie vooropgestelde authenticiteit. Studenten waarderen de kwaliteit van het docententeam en vinden het een meerwaarde dat een groot aandeel docenten praktijkervaring heeft. Docenten geven aan dat binnen het team een spontane dynamiek heerst wat overleg betreft. Via peerscreening stemmen docenten hun opleidingsonderdelen op elkaar af. Opleidingsoverschrijdende informatie wordt gedeeld in de vakgroepen waar docenten deel van uit maken over de opleidingen en faculteiten heen. Recentelijk werd de keuze gemaakt om andere personen te laten zetelen in de opleidingscommissie en in de vakgroepen. Hoewel de verslagen van de verschillende overleggroepen steeds raadpleegbaar zijn voor alle betrokkenen, werden teamvergaderingen ingericht om het overzicht te behouden en de doorstroom van informatie te verzekeren. Ook de commissie meent dat het belangrijk is dat alle partijen elkaar op teamniveau regelmatig formeel blijven ontmoeten. De opleiding beschikt over een onthaalbeleid voor nieuwe medewerkers, waarbij deze ook door de opleidingsvoorzitter worden geïnformeerd over de opleidingsdoelstellingen. Medewerkers kunnen intekenen op een didactisch professionaliseringsaanbod van de Associatie Universiteit Gent. Docenten volgen naast onderwijskundige bijscholingen binnen de faculteit regelmatig bijscholingen vanuit de beroepspraktijk. In informatieve sessies wisselen medewerkers nadien informatie uit over de gevolgde bijscholingen. Ook via stage- en bachelorproefbegeleiding trachten docenten de vinger aan de pols te houden wat betreft ontwikkelingen in het werkveld. De commissie waardeert daarenboven de sterke inzet van de opleiding op vlak van dienstverlening naar het werkveld toe.

De opleiding kent een gedifferentieerde **instroom**. Het merendeel van de studenten heeft een ASO- en TSO-achtergrond (respectievelijk 47 en 46 procent in academiejaar 2012-2013). Het aantal zij-instromers is de laatste jaren opvallend toegenomen, vooral binnen de afstudeerrichting Makelaardij. Om studenten aan te trekken organiseert de opleiding infodagen en opendeurdagen en is ze vertegenwoordigd op SID-IN beurzen. Brochures voor het modeltraject en het traject afstandsonderwijs zijn beschikbaar. Het valt op dat studenten die intekenen voor dit laatste traject veelal erg gemotiveerd zijn om de opleiding aan te vatten.

Op vlak van **studiebegeleiding** leggen instromende studenten bij aanvang van de opleiding een Lassi-test (Learning and studying strategy inventory) en Nederlandse taalvaardigheidstest af, wat resulteert in een feedbackrapport. De opleiding biedt een zelfstudiepakket aan om de Nederlandse vaardig-

heden aan te scherpen. De commissie steunt de opleiding om hier verder op in te zetten daar de kennis van de moedertaal en nadien ook van andere talen bij studenten nog verder dient te worden bijgeschaafd. Om hun studievastigheden te verbeteren kunnen studenten intekenen voor specifieke workshops en beroep doen op een digitaal studiebegeleidingsaanbod. Indien nodig is er voor studenten een ombudspersoon beschikbaar die vooral inzet op de preventie en bemiddeling bij conflicten. Voor psychosociale problemen kunnen de studenten terecht bij de dienst Studentenaangelegenheden. De inspanningen van docenten om zich beschikbaar op te stellen zijn opvallend. Zo bieden docenten extra ondersteuning en studieadvies indien studenten hier nood aan hebben. Opleidingsonderdelen waar studenten problemen systematisch mee ondervinden worden door de opleiding opgevolgd. Indien nodig wordt een remediëringaanbod voorzien, wat bijvoorbeeld gebeurde voor het vroegere opleidingsonderdeel Wiskunde. Studenten afstandsonderwijs voelen zich betrokken bij de opleiding en geven aan dat de opleiding vlot bereikbaar is. Ze waarderen de aangeboden vakinhoudelijke begeleiding van de docenten en hebben het gevoel steeds bij hen terecht te kunnen met hun vragen. Studenten uit het modeltraject hebben eveneens de indruk dat de docenten begaan zijn met hen. De flexibiliteit die de opleiding over het algemeen vooropstelt, is een duidelijk sterkte wat ook door studenten uit de verschillende opleidingsvarianten wordt benadrukt. Gemeenschappelijke opleidingsonderdelen worden voor beide afstudeertrajecten in verschillende semesters ingepland wat de samenstelling van geïndividualiseerde trajecten vergemakkelijkt en de doorstroom van studenten doorheen het programma ten goede komt. Studenten maken dan ook dankbaar gebruik van deze mogelijkheid bij het samenstellen van hun persoonlijk deeltraject. Binnen de opleiding neemt het aantal studenten met een geïndividualiseerd traject toe ten opzichte van het aantal studenten in een modeltraject. Studenten waarderen de trajectbegeleiding die door de opleiding wordt aangeboden. De trajectbegeleider stemt af met het opleidingshoofd omtrent het toekennen van vrijstellingen en waar nodig worden ook docenten gecontacteerd. De opleiding beschikt over een aantal verkorte trajecten voor zij-instromers met een bepaald diploma. Deze trajecten worden jaarlijks geüpdatet afhankelijk van de wijzigingen binnen het eigen curriculum en binnen dat van de andere opleiding. Een vrijstelling voor de bachelorproef is mogelijk voor zij-instromers indien de student individueel al een bachelorproef aangaande een vastgoedgerelateerd thema heeft uitgewerkt. De commissie acht echter het verlenen van een vrijstelling voor de bachelorproef niet gerechtvaardigd, zeker gezien het belang van de bachelorproef binnen het curriculum.

Studenten menen dat de opleiding haalbaar is en geven aan dat begrote studietijd overeenstemt met de reële studietijd. Om zicht te krijgen op de **studeerbaarheid** van het opleidingsprogramma voert de opleiding studentenbevragingen, focusgesprekken en studietijdmetingen uit. De commissie waardeert dat de opleiding met de methodiek van de trajectkoörd ook de studeerbaarheid in het modeltraject wenst te verhogen. De opleiding geeft aan dat de uitstroom vooral plaatsvindt in het eerste modeltraject na het eerste semester, maar dat tegelijkertijd nieuwe studenten instromen die heroriënteren na het eerste semester in een andere opleiding.

Ondanks het grote aantal studenten slaagt de opleiding erin de studenten een gezicht te geven, gehoor te geven aan hun noden en wensen, en rekening te houden met hun opmerkingen. Studenten uit de verschillende opleidingsvarianten waarderen de **inspraakmogelijkheden** die hen worden geboden, via de opleidingscommissie, de facultaire participatiecommissie en de faculteitsraad. Verder richt de opleiding focusgroepen en feedbackgesprekken in en vraagt ze input van studenten via periodieke bevragingen over opleidingsonderdelen en over de totaliteit van de opleiding bij het uitstromen. Studenten waarderen dat de opleiding hierbij actief aan de slag gaat met hun voorstellen en bemerkingen.

Om de **kwaliteit** te bewaken beschikt de opleiding over verschillende procedures en instrumenten. Zo heeft de opleiding een beleidsplan opgesteld voor de periode 2012-2017. Binnen de faculteit wordt dit plan systematisch opgevolgd door de opleidingscommissie zelf en (halfjaarlijks) door de stuurgroep Strategie. Binnen een driejarige cyclus worden telkens alle opleidingsonderdelen gescreend door expertiseteams die reflecteren over de inhoud, de nood aan actualisatie, de werkvormen, het studiemateriaal, de positie van het opleidingsonderdeel in het programma, de afstemming met de leerlijn en de flankerende opleidingsonderdelen. Bij deze screening worden ook de resultaten van studentenbevragingen, focusgroepen, resonantiecommissies en aanbevelingen van de opleidingscommissie betrokken. Ook het traject voor avondonderwijs wordt nauwgezet opgevolgd en geëvalueerd door de opleiding. Ter ondersteuning en uitvoering van al deze kwaliteitsprocessen kan de opleiding beroep doen op de dienst Integrale Kwaliteitszorg en Onderwijsontwikkeling.

De commissie besluit dat de opleiding beschikt over alle elementen die belangrijk zijn voor de uitbouw van een coherent samenhangende leeromgeving. Dit uit zich onder meer in een grote hoeveelheid elektro-

nisch materiaal ter ondersteuning van het onderwijsproces. De commissie meent dat de opleiding een inhoudelijk interessant en solied programma aanbiedt, maar dat de opbouw en de samenhang doorheen het programma kan worden versterkt. De vormgeving van het curriculum en de bijhorende werkvormen zijn geënt op de beoogde leerresultaten en de bijhorende deelcompetenties en niveaudecriptoren. Hoewel dit een logische keuze is, meent de commissie dat hierdoor een zekere mate van versnippering is opgetreden wat een grotere impact heeft op de afstudeerrichting Makelaardij dan bij het realiseren van de einddoelen binnen de afstudeerrichting Landmeten. De opleiding heeft aandacht voor flexibiliteit en authenticiteit binnen de opleiding en de inzet op internationalisering is opvallend. De materiële voorzieningen laten toe de onderwijsactiviteiten te ondersteunen. Ondanks de grootte van de opleiding slaagt het toegewijd en deskundig personeel erin gehoor te geven aan de studenten en (vakinhoudelijke) begeleiding aan te bieden die overeenstemt met de verwachtingen van de studenten. Op vlak van kwaliteitszorg worden strategische plannen nauwgezet opgesteld en opgevolgd. Deze bevindingen afwegend beoordeelt de commissie de tweede generieke kwaliteitswaarborg als voldoende voor de beide afstudeerrichtingen. Wat het studietraject voor werkstudenten betreft, stelt de commissie vast dat de opleiding veel aandacht heeft besteed aan de didactische aanpak. Het elektronisch leerplatform wordt hierbij adequaat ingezet ter ondersteuning het onderwijsproces. Gezien het cruciaal belang van deze tool voor het afstandsonderwijs, beoordeelt de commissie studietraject voor werkstudenten als goed.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau voor alle varianten van de opleiding Vastgoed als voldoende.

Op basis van de gesprekken met alle betrokkenen, de toets- en evaluatieopgaven en de ingekeken eindwerken stelt de commissie vast dat de opleiding erin slaagt de beoogde competenties op niveau 6 van de Vlaamse Kwalificatiestructuur af te toetsen, waardoor het gerealiseerde eindniveau van de opleiding is geborgd.

De opleiding besteedt duidelijk aandacht aan de kwaliteit van de toetsing. Het **toetsbeleid** is geïnspireerd op het evaluatiebeleid van de hogeschool, waarbij de opleidingscommissie de kwaliteit van de toetsing bewaakt en hiervoor onder meer gebruik maakt van een competentie- en toetsdatabase.

De commissie stelt vast dat de opleiding veel belang hecht aan het opstellen van toetsen. Zo is toetsing een onderwerp van de peerscreening die docenten uitvoeren en dienen docenten per vraag het aantal deelpunten en het modelantwoord aan te geven. De opleiding waakt er daarenboven over dat examens representatief zijn voor de volledige leerstof. De commissie adviseert de opleiding daarnaast ook voldoende aandacht te besteden aan de analyse van de resultaten van de toetsing. Momenteel worden de slagingspercentages van de verschillende opleidingsonderdelen geanalyseerd en besproken binnen de opleidingscommissie, waarna terugkoppeling volgt binnen de teamvergadering. De commissie meent echter dat de opleiding hierbij meer oog kan hebben voor de validiteit en de betrouwbaarheid van elke toets en raadt aan hier meer op in te zetten.

Studenten uit de verschillende opleidingsvarianten zijn over het algemeen tevreden over het evaluatiebeleid en menen dat de toetsing op een eerlijke manier gebeurt. De examens leunen volgens hen nauw aan bij de verwachtingen. Evaluatiecriteria en voorbeeldvragen zijn beschikbaar. Na afloop hebben studenten de mogelijkheid persoonlijke en kwaliteitsvolle feedback te ontvangen. De opleiding kiest voor een studentgecentreerde toetspraktijk en geeft aan competentiegericht te evalueren. Hiervoor hanteert ze een mix van **toetsvormen** zoals papers, self- en peerassessment, praktijktesten, presentaties, oefeningen en schriftelijke- en mondelinge evaluatie. Zowel formatieve als summatieve evaluatie komen aan bod. Studenten waarderen deze tussentijdse evaluatie waardoor docenten zicht hebben op hun voortgang en indien nodig bijsturen.

De stage en de bachelorproef vormen het sluitstuk van de opleiding. De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over een doordacht systeem voor de **stagebeoordeling**, maar dat de uitvoering van het systeem nog kan worden aangescherpt daar dit momenteel nog ruimte laat tot ruis. De opleiding heeft hard gewerkt aan het uitschrijven van criteria voor stagebeoordeling. Om de beoordeling van de stage te stroomlijnen wordt het elektronisch platform Qtool gebruikt. Deze tool laat toe verschillende gewichten toe te wijzen aan de competenties, waardoor bepaalde competenties meer doorwegen bij de stage-evaluatie. Hoewel de commissie meent dat de stagebeoordeling theoretisch goed in elkaar zit, vindt ze dat implementatie nog kan worden versterkt en verhelderd. Momenteel hebben studenten soms de indruk dat het stagebeoordeling niet altijd even objectief verloopt en stellen ze zich vragen bij de mate waarin de relatie met de stagementor en stagebegeleider de eindscore voor de stage kan beïnvloeden. Ook stagementoren menen dat de stagebeoordeling

ruimte laat voor interpretatie. Om discrepantie te voorkomen gebruikt de opleiding momenteel de niveaudecriptoren als richtwaarden voor de evaluatie. De opleiding geeft aan dat deze koppeling nog niet de gewenste resultaten oplevert en men in de toekomst de niveaudecriptoren wenst te vertalen in concreet gedrag, daar de huidige niveaudecriptoren hier nog te weinig naar peilen. De commissie beveelt de opleiding hierbij aan het beoordelingssysteem te evalueren op helderheid in gebruik en communicatie en dit te versterken ten aanzien van alle betrokken partijen.

Net zoals bij de beoordeling van de stage, wordt ook bij de **bachelorproef-beoordeling** Qtool gebruikt ter ondersteuning van het evaluatieproces. De bachelorproef wordt competentiegericht beoordeeld waarvoor de beoordelaars gebruik maken van op indicatoren en gedragsdescriptoren. Na het doornemen van enkele eindwerken, meent de commissie dat deze inhoudelijk overeenstemmen met de verwachtingen maar dat de onderzoekscomponent eerder beperkt is uitgewerkt. Studenten zijn tevreden over de mix van beoordelaars die betrokken zijn bij de bachelorproefbeoordeling. Naast de promotor en een co-promotor die de bachelorproef lezen en beoordelen, is ook een derde jurylid betrokken bij de evaluatie. Het derde jurylid geeft een beoordeling op basis van de presentatie en de verdediging, zonder de bachelorproef te lezen. De commissie meent dat de transparantie aangaande de beoordeling van de bachelorproef kan worden versterkt, daar uit de gesprekken blijkt dat hier bij de studenten nog onduidelijkheid rond heerst.

Het werkveld is tevreden over de **verworven competenties** van de afgestudeerden en is gretig om de studenten aan te werven, zeker wat betreft alumni uit de afstudeerrichting Landmeten. Alumni worden dan ook vlot opgenomen in een brede arbeidsmarkt. Ze voelen zich hier op een voldoende wijze op voorbereid. De opbouw van het programma draagt bij tot de perceptie dat de groep studenten Landmeten zich sterker profileren. Afgestudeerden Makelaardij geven aan technisch en juridisch goed onderlegd te zijn, maar op commercieel vlak nog te kort te schieten. Dit aspect mocht volgens hen sterker aan bod gekomen zijn tijdens de opleiding. Een uitbreiding van het aantal praktijkoefeningen hieromtrent is volgens hen noodzakelijk. De opleiding is zich hier van bewust en tracht door middel van programmawijzigingen hieraan tegemoet te komen.

De commissie is tevreden over het **diplomarendement** van de opleiding dat boven het Vlaamse gemiddelde ligt. De gemiddelde studieduur bedraagt in 2012-2013 ongeveer drie jaar en vier maanden. Afgestudeerden kunnen via

eengoedgekeurd verkort traject het diploma van de andere afstudeerrichting behalen in drie semesters. Een groot aantal afgestudeerden vat na de studies een vervolgopleiding aan. Alumni Landmeten volgen veelal het schakelprogramma tot Master in de industriële wetenschappen – landmeten om daarna ook door te stromen naar de masteropleiding. Afgestudeerden makelaardij starten volgens de gegevens van de opleiding vooral een vervolgtraject binnen management, zoals bijvoorbeeld de Master Handelswetenschappen of de landmeetsector, zowel op bachelor- als op masterniveau. Meer dan 50% van de afgestudeerden volgt een navorming of bijscholing.

Samenvattend besluit de commissie dat de opleiding erin slaagt het beoogde eindniveau te realiseren. De commissie meent dat het evaluatiebeleid en de operationalisering reeds op een adequate manier gebeurt, maar dat hier en daar nog optimalisaties mogelijk zijn. De stagebeoordeling en bacheloproefbeoordeling steunen op een doordacht theoretisch systeem, maar de commissie stelt vast dat dit nog niet bij alle echelons zo is doorgedrongen. De opleiding slaagt erin studenten Makelaardij inhoudelijk op een voldoende wijze voor te bereiden op een brede arbeidsmarkt, waar studenten ook vlot worden in opgenomen. Dit maakt dat de commissie de afstudeerrichting Makelaardij als voldoende beoordeelt. Hoewel de tevredenheid beduidend hoger is bij het werkveld en de alumni aangaande de afstudeerrichting Landmeten, meent de commissie dat op basis van bovenstaande argumenten nog ruimte is voor verbetering wat maakt dat de commissie ook voor deze afstudeerrichting het gerealiseerde eindniveau als voldoende beoordeelt.

Gezien er op het tijdstip van het visitatiebezoek nog geen afgestudeerden zijn die het studietraject voor werkstudenten volledig hebben doorlopen, heeft de commissie zich voor het oordeel moeten baseren op de voorgelegde documenten en de gesprekken met de verantwoordelijken van het aangeboden traject. Onder meer doordat het aangeboden traject gelijkloopt met het modeltraject, heeft de commissie vertrouwen in het studietraject voor werkstudenten, maar benadrukt ze dat het oordeel een theoretische score betreft daar er nog geen afgestudeerden zijn. Deze bevindingen afwegend beoordeelt de commissie de derde generieke kwaliteitswaardborg als voldoende voor het studietraject voor werkstudenten.

Integraal eindoordeel van de commissie

Afstudeerrichting Makelaardij

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Afstudeerrichting Landmeten

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Studietraject voor werkstudenten

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor de afstudeerrichting Makelaardij, conform de beslisregels, voldoende.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor de afstudeerrichting Landmeten, conform de beslisregels, voldoende.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor het studietraject voor werkstudenten, conform de beslisregels voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Reduceer het aantal competenties binnen het opleidings specifieke leerresultatenkader.
- Maak de visie helderder. Zet bepaalde accenten meer in te verf en draag deze uit in de communicatie ten aanzien van de verschillende stakeholders. Formuleer de visie zodanig dat deze meer als leidraad kan dienen voor het onderwijsproces en de evaluatie en op die manier duidelijk vorm kan geven aan het didactisch model.
- Blijf aandacht besteden aan gerichte benchmarking

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Expliciteer de binding binnen het programma en zoek verder uit hoe deze kan worden gerealiseerd. Besteed hierbij aandacht aan de opbouw doorheen het programma en de verwevenheid van de verschillende leerlijnen.
- Zet sterker in op het informeren van stage mentoren met betrekking tot het belang van de stage binnen het vormingspakket. Blijf eveneens inzetten op de kwaliteitsbewaking aangaande invulling van de stage en de keuze van stageplaatsen.
- Versterk de link tussen het eigen onderzoek en de bachelorproeven. Wees alert dat het opzet van de stage en de bachelorproef, al dan niet gerelateerd, duidelijk inhoudelijk gescheiden en in overeenstemming met de begrote studiepunten is.
- Besteed aandacht aan het globaal beeld van het didactisch concept en vermijd de versnippering die is ontstaan op vlak van werkvormen door de vrij detaillistische vormgeving op niveau van de indicatoren.
- Herbekijk het systeem van vrijstellingen verlenen voor de bachelorproef.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Zet sterker in op de validiteit en betrouwbaarheid van elke toets.
- Evalueer het stagebeoordelingssysteem op helderheid in gebruik en communicatie en versterk dit ten aanzien van alle betrokken partijen.
- Versterk de transparantie aangaande de beoordeling van de bachelorproef ten aanzien van alle betrokkenen.

Naar aanleiding van de terugmelding van het opleidingsrapport heeft de opleiding aangegeven welke verbeteracties recent zijn uitgevoerd. De commissie heeft met genoeg kennis genomen van de verbeteracties die sinds het visitatiebezoek al zijn ondernomen, acties die ze als positief beschouwt.

ODISEE

Bachelor in het vastgoed

SAMENVATTING

Bachelor in het vastgoed

Odisee

Op 22 en 23 april 2015 werd de professionele Bachelor in het vastgoed van Odisee, in het kader van een onderwijsvisitatie op haar kwaliteit geëvalueerd door een commissie van onafhankelijke experts. In deze samenvatting, die een momentopname weergeeft, worden de belangrijkste bevindingen van de commissie opgelijst.

Profilering

De opleiding Bachelor in het vastgoed maakt deel uit van het studiegebied Industriële Wetenschappen en Technologie van Odisee. Naast het modeltraject biedt de opleiding sinds 2008-2009 een opleidingsvariant hoger afstandsonderwijs aan die vooral werkstudenten aanspreekt.

De opleiding kiest voor een breed profiel en wil studenten opleiden tot direct inzetbare, multidisciplinaire professionals met gedegen wetenschappelijke en communicatieve competenties. De studenten dienen zelfstandig en in teamverband te ondernemen en efficiënt te functioneren in de vier beroepsoriëntaties, zijnde vatgoedbemiddeling, -beheer, -promotie en -expertise. Hierbij dienen de studenten de nodige verantwoordelijkheidszin en deontologische en ethische reflecties aan de dag te leggen.

Tijdens academiejaar 2013-14 telt de opleiding 191 studenten.

Programma

Het modeltraject omvat 180 studiepunten, gespreid over drie jaren. Het traject afstandsleren is identiek aan het modeltraject, maar wordt aangeboden als traject op maat van de student.

Het opleidingsprogramma is opgebouwd rond vier leerlijnen. De leerlijn algemene vorming focust op het belang van communicatieve vaardigheden en maatschappelijke betrokkenheid. Voor de leerlijn bouwtechnische vorming werkt de opleiding nauw samen met de opleiding Bouw, wat een meerwaarde is. Binnen de leerlijn juridisch-economische vorming worden studenten vertrouwd gemaakt met het juridisch onderzoeken van concrete casussen en het verlenen van juridische eerstelijnsbijstand. Daarnaast worden studenten ook financieel-economisch gevormd. Tot slot dienen studenten binnen de leerlijn beroepspraktijk de kennis, inzichten en vaardigheden die ze via de overige leerlijnen hebben verworven, te gebruiken in concrete beroepsspecifieke handelingen binnen realistische simulaties. De vier inhoudelijke leerlijnen komen aan bod gedurende de drie opleidingsfasen. Ook de vier beroepsoriëntaties worden gefaseerd opgebouwd, waarbij studenten naar het einde van het traject zich verdiepen in die aspecten die hun voorkeur wegdragen. Studenten uit het hoger afstandsonderwijs doorlopen identiek hetzelfde programma als de studenten uit het modeltraject.

Een sterk element in het programma zijn de projecten. Via de projecten leren de studenten geïntegreerd en vakoverschrijdend te werken. Per project krijgen de studenten een opdracht waarbij de geziene theorie wordt getoetst aan de praktijk. Er is een toenemende moeilijkheidsgraad in de opdrachten. Naarmate de opleiding vordert worden meer omvattende projecten ingericht waardoor studenten zich klaargestoomd voelen voor de bachelorproef.

De opleiding reikt de studenten adequate inhoud aan die afgestemd zijn op de noden van het werkveld. Studenten beschouwen de breedte van de opleiding als een sterkte en waarderen dat ze kennis kunnen maken met alle aspecten van het beroep. Ze zijn daarenboven tevreden over de diepgang binnen de aangeboden opleidingsonderdelen. Verder krijgen ze keuzeopleidingsonderdelen aangeboden, die worden ingericht door de opleidingen Office management, Bouw en Facilitair management. De opleiding plant volgend jaar een uitbreiding van het aanbod met de invoering van een opleidingsonderdeel omtrent Autocad en een opleidingsonderdeel

Zelfstanding ondernemen. Met dit laatste opleidingsonderdeel wenst de opleiding studenten voor te bereiden op een mogelijke toekomst als zelfstandige.

De opleiding hanteert verschillende werkvormen waaronder hoorcolleges, casuïstiek, papers, groepswerken en gastcolleges maar met uitzondering van de projecten is het overgrote deel van de werkvormen nog eerder klassiek.

De opleiding kiest er bewust voor twee aparte stageperiodes aan te bieden, waarbij studenten zowel in de tweede als in de derde opleidingsfase vier weken stage lopen. Ook studenten uit het hoger afstandsonderwijs dienen stage te lopen, al kunnen zij de stage flexibeler inplannen dan de studenten uit het modeltraject door bijvoorbeeld de stage te spreiden over een langere periode. Hoewel de meningen verschillen over de duur van de stage, menen zowel de studenten als het werkveld dat de aangeboden stageperiodes zinvol worden ingevuld. Studenten en stagementoren zijn tevreden over de begeleiding die ze krijgen vanuit de opleiding. Studenten waarderen ook dat ze worden gestimuleerd om zelf op zoek te gaan naar een passende, kwalitatieve stageplaats.

Zowel de studenten uit het modeltraject als de studenten uit het hoger afstandsonderwijs dienen aan het eind van de opleiding een bachelorproef uit te werken binnen een zelf gekozen beroepsoriëntatie. Studenten kunnen individueel een complexe casus of in groep een marktonderzoek uitwerken. De opleiding beschikt niet over een evidence based onderzoekslijn, maar opteert ervoor de onderzoeksvaardigheden aan bod te laten komen in de daartoe relevante vakken. Het programma zou echter baat hebben bij een graduele opbouw van de onderzoeksvaardigheden.

Hoewel de opleiding reeds inspanningen levert op vlak van internationalisering, kan deze dimensie doorheen het curriculum nog worden versterkt. De interesse vanuit de studenten ten aanzien van de internationaliseringsmogelijkheden is ook eerder beperkt.

Het hoger afstandsonderwijs is een duidelijke sterkte. Binnen het afstandsonderwijs worden geen hoorcolleges aangeboden. Per semester worden er door de opleiding één startmoment en drie vrijblijvende terugkommomenten georganiseerd. Indien nodig worden extra avondlessen ingericht, zoals voor sterk toepassingsgerichte leerinhouden. De opleiding hanteert een flexibele houding ten aanzien van studenten van

het studietraject voor werkstudenten, wat door hen wordt geapprecieerd. Er liggen nog opportuniteiten in een samenwerking tussen studenten uit het modeltraject en studenten uit het hoger afstandsonderwijs.

Beoordeling en toetsing

De opleiding beschikt onder meer met de toetscommissies over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering. Deze toetscommissies nemen alle evaluatieopdrachten door, inclusief taken en opdrachten, en gaan na of de toetsing binnen de opleidingsonderdelen daadwerkelijk de vooropgestelde doelen aftoetst met aandacht voor validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. De opleiding schakelt momenteel vooral klassieke evaluatievormen in zoals schriftelijke en mondelinge examens, maar wil in de toekomst meer gevarieerde en innoverende toetsvormen te willen gebruiken.

De beoordeling van de projectwerken omvat steeds een productevaluatie en een peerevaluatie. Voor alle projecten heeft de opleiding beoordelingsformulieren ontwikkeld.

De stage wordt beoordeeld aan de hand van de evaluatie door het stagekantoor, de evaluatie door de begeleider na een bezoek aan het stagekantoor en een gesprek met de verantwoordelijke van het kantoor en de student, en de evaluatie van het stageverslag door de begeleider. Ter ondersteuning van het beoordelingsproces kunnen de beoordelaars beroep doen op inhoudelijke aangepaste formulieren die peilen naar de kern-doelen die van toepassing zijn.

Bij de bachelorproef wordt enerzijds de paper en anderzijds de mondelinge verdediging beoordeeld. De paper wordt beoordeeld door de begeleider en twee externe juryleden. De jury die de presentatie beoordeeld, bestaat uit één of meerdere externe juryleden, de bachelorproefbegeleider en enkele lectoren van het team, toegewezen op basis van het onderwerp. Tot slot beoordeelt de begeleider de samenwerking van de student met de promotor. De opleiding beschikt voor de verschillende evaluaties over beoordelingsformulieren opgesteld volgens de techniek van rubrics.

Studenten zijn tevreden over de manier waarop binnen de opleiding wordt getoetst en menen dat ze voldoende worden geïnformeerd. Ze waarderen vooral de permanente evaluatie en feedback die na elke examenperiode systematisch wordt aangeboden. Studenten uit het hoger afstandson-

derwijs leggen normaal gezien samen met studenten uit het modeltraject examens af, maar hebben de mogelijkheid deze ook op zaterdag in te plannen.

Begeleiding en ondersteuning

De materiële voorzieningen zijn aan de maat. Op het elektronisch leerplatform Toledo is degelijk ontwikkeld cursusmateriaal beschikbaar. Voor de studenten afstandsonderwijs leveren de docenten inspanningen om aangepast onderwijsmateriaal aan te bieden. Zo beschikken studenten uit het afstandsonderwijs over PowerPoint-voorstellingen en filmpjes van de gegeven lessen. Dit materiaal is ook toegankelijk voor studenten uit het dagonderwijs.

De studenten beschouwen de uitgebreide studie- en trajectbegeleiding als een sterkte van de opleiding. Voor de instromende studenten zijn er vrijblijvende instapcursussen wiskunde en basisbegrippen bouwwereld. Een trajectbegeleider informeert studenten over de mogelijke gevolgen die gepaard gaan met hun studieresultaten en maakt hiervoor gebruik van een programma dat door de opleiding werd ontwikkeld om de volgtijdelijkheid bij te houden en te tonen aan studenten. Naast trajectbegeleiding kunnen studenten beroep doen op psychosociale begeleidingsdiensten en een ombudspersoon die studenten bijstaat waar wenselijk. De docenten zijn heel toegankelijk. Studenten aarzelen niet om bij vragen contact op te nemen en waarderen de vakinhoudelijk begeleiding die wordt aangeboden. Ze geven aan zich welkom te voelen binnen de opleiding en stellen het op prijs dat docenten hen bij naam kennen.

Slaagkansen en beroepsmogelijkheden

Het studierendement is lager dan gemiddeld in Vlaanderen. De opleiding verklaart deze lage cijfers door de grote uitval in het hoger afstandsonderwijs, wat de cijfers beïnvloedt.

Afgestudeerden stromen vrij snel door naar de arbeidsmarkt en komen in de vier beroepsoriëntaties terecht. Ze vinden dat de opleiding hen passend voorbereidt op het werkveld en menen dat ze tijdens de opleiding een goed beeld krijgen van de arbeidsmarkt. Ze waarderen dat de aangeboden inhouden direct bruikbaar zijn in de beroepspraktijk, al menen ze dat een meer economische invalshoek hun voorbereiding nog zou kunnen versterken. Ook het werkveld meent dat de studenten een degelijke voorbereiding genieten op de praktijk en inhoudelijk sterk worden voorbereid. Na het

afstuderen schrijven veel studenten zich in voor een BIV-stage wat toegang biedt tot het zelfstandig uitoefenen van het beroep van vastgoedmakelaar. Sommige studenten tekenen na het afstuderen in voor een vervolgopleiding.

OPLEIDINGSRAPPORT

Bachelor in het vastgoed

Odisee

Woord vooraf

Dit rapport behandelt de opleiding Vastgoed aan Odisee. De visitatiecommissie bezocht deze opleiding op 22 en 23 april 2015.

De visitatiecommissie beoordeelt de opleiding aan de hand van de drie generieke kwaliteitswaarborgen uit het VLUHR-beoordelingskader. Dit kader is afgestemd op de accreditatievereisten zoals gehanteerd door de NVAO. Voor elke generieke kwaliteitswaarborg geeft de commissie een gewogen en gemotiveerd oordeel op een vierpuntenschaal: onvoldoende, voldoende, goed of excellent. Bij de beoordeling van de generieke kwaliteitswaarborgen betekent het concept 'basiskwaliteit' dat de generieke kwaliteitswaarborg aanwezig is en de opleiding – of een opleidingsvariant – voldoet aan de kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een bachelor- of masteropleiding in het hoger onderwijs. De score voldoende wijst er op dat de opleiding voldoet aan de basiskwaliteit en een acceptabel niveau vertoont voor de generieke kwaliteitswaarborg. Indien de opleiding goed scoort dan overstijgt ze systematisch de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg. Bij een score excellent steekt de opleiding ver uit boven de basiskwaliteit voor de generieke kwaliteitswaarborg en geldt ze hierbij als een (inter)nationaal voorbeeld. De score onvoldoende getuigt dan weer dat de generieke kwaliteitswaarborg onvoldoende aanwezig is.

De oordelen worden onderbouwd met feiten en analyses. De commissie heeft inzichtelijk gemaakt hoe zij tot haar oordeel is gekomen. De commissie geeft ook een eindoordeel over de kwaliteit van de opleiding als geheel aan de hand van dezelfde vierpuntenschaal. De oordelen en aanbevelingen hebben betrekking op de opleiding met alle daaronder ressorterende varianten, tenzij anders vermeld.

De commissie beoordeelt de kwaliteit van de opleiding zoals zij die heeft vastgesteld op het moment van het visitatiebezoek. De commissie heeft zich bij haar oordeel gebaseerd op het zelfevaluatierapport en de informatie die voortkwam uit de gesprekken met de opleidingsverantwoordelijken, de lesgevers, de studenten, de alumni, vertegenwoordigers van het werkveld en de verantwoordelijken op opleidingsniveau voor interne kwaliteitszorg, internationalisering en studiebegeleiding. De commissie heeft ook het

studiemateriaal, de afstudeerwerken en de examenvragen bestudeerd. Tevens is door de commissie een bezoek gebracht aan de opleidings-specifieke faciliteiten, zoals de leslokalen en de bibliotheek.

Naast het oordeel formuleert de visitatiecommissie in het rapport aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief. Op die manier wenst de commissie bij te dragen aan de kwaliteitsverbetering van de opleiding. De aanbevelingen zijn opgenomen bij de respectieve generieke kwaliteits-waarborgen. Aan het eind van het rapport is een overzicht opgenomen van verbeter-suggesties.

Situering van de opleiding

De opleiding Bachelor in het vastgoed maakt deel uit van het studiegebied Industriële Wetenschappen en Technologie van Odisee. De hogeschool is het resultaat van een fusie tussen de Katholieke Hogeschool Sint-Lieven (KAHO) en de Hogeschool-Universiteit Brussel (HUB) in januari 2014.

De opleiding Vastgoed kende in 1991-1992 een opstart als optie binnen het toenmalig graduaat Bouw aan het Centrum Hoger Onderwijs Vrij Technisch Instituut (CHOVTI) te Aalst, dat in 1995 met ander hogescholen fusioneerde tot KAHO. In 2004-2005 verzelfstandigde de optie tot bacheloropleiding en werd er een grondig hervormd curriculum geïmplementeerd.

Naast het modeltraject biedt de opleiding sinds 2008-2009 een opleidings-variant hoger afstandsonderwijs aan die vooral werkstudenten aanspreekt. De opleiding geeft aan dat deze variant studenten het perspectief biedt om zich op de vastgoedsector als professionele bachelor te (her)oriënteren.

De opleiding beschikt over een kernteam dat onder het voorzitterschap van het opleidingshoofd inhoudelijke en organisatorische beslissingen met betrekking tot de opleiding neemt. In het kernteam zetelen naast het opleidingshoofd ook de vertegenwoordigers van de vier leerlijnen, de studietrajectbegeleiders, alle coördinatoren van de projecten, de stage, de bachelorproef en het hoger afstandsonderwijs en de ankerpersoon Onderwijs en Kwaliteit van het studiegebied. Wanneer relevant wordt het overleg uitgebreid met een studentvertegenwoordiger.

Tijdens academiejaar 2013-14 telt de opleiding 191 studenten. De opleiding realiseert hiermee een marktaandeel van 16 procent.

Generieke kwaliteitswaarborg 1 - Beoogd eindniveau

De commissie beoordeelt het beoogd eindniveau van de opleiding Vastgoed voor beide opleidingsvarianten als voldoende.

De opleiding beschrijft in haar **visie** studenten te willen opleiden tot direct inzetbare, multidisciplinaire professionals met gedegen wetenschappelijke en communicatieve competenties. De studenten dienen zelfstandig en in teamverband te ondernemen en efficiënt te functioneren in de vier beroepsoriëntaties, zijnde vatgoedbemiddeling, -beheer, -promotie en -expertise. Hierbij dienen de studenten de nodige verantwoordelijkheidszin en deontologische en ethische reflecties aan de dag te leggen. De opleiding meent zich door middel van haar breed karakter te onderscheiden. Het werkveld waardeert de keuze voor een brede opleiding daar alle aspecten die gelieerd zijn aan het vakgebied aan bod komen en alumni hierdoor een voldoende breed aanbod krijgen om verder uit te kiezen.

De commissie stelt vast dat het beoogde eindniveau van de opleiding in overeenstemming is met het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding gebruikt de domeinspecifieke leerresultaten als **opleidings-specifieke leerresultaten** en voegt hier één leerresultaat aan toe. Met het toegevoegde leerresultaat wenst de opleiding het belang van een ethische beroepsattitude waarin verantwoordelijkheid voor de maatschappelijke context centraal staat, extra in de verf te zetten. De opleidings-specifieke leerresultaten van de opleiding zijn vormgegeven in een doordachte kern-doelentabel. De tabel is het resultaat van een intensief proces waarbij het volledige team werd betrokken. Bij de uitwerking heeft de opleiding het profiel van de opleiding afgestemd op de domeinspecifieke leerresultaten. Docenten werden gevraagd de doelstellingen van de eigen opleidings-onderdelen te plaatsen onder het domeinspecifieke leerresultatenkader. De kerndoelentabel geeft per leerlijn de te bereiken leerresultaten en de bijhorende kerndoelen weer. De commissie waardeert dat binnen de kerndoelen een groeilijn werd opgenomen van basisniveau (niveau 1), via door-groei niveau (niveau 2) naar gevorderd niveau (niveau 3), dat overeenstemt met niveau 6 van het domeinspecifieke leerresultatenkader. De opleiding stelt voorop dat de beoogde algemene kerndoelen minstens toepasbaar moeten zijn in de vier beroepsoriëntaties waarvoor binnen de leerlijn beroepspraktijk specifieke kerndoelen zijn vastgelegd. De opleiding benadrukt dat het niet de bedoeling is dat elke student alle praktijkgerelateerde kerndoelen voor elke beroepsoriëntatie op niveau 6 van de Vlaamse kwalificatiestructuur behaalt. De commissie waardeert de geleverde

inspanningen die aantonen dat de opleiding met de doelstellingen het domeinspecifieke leerresultatenkader afdekt.

Naast de kerndoelentabel hanteert de opleiding een **driedimensionaal opleidingsmodel** dat de huidige opbouw van het curriculum en de competentieverwerving door de student visualiseert in een kubus. Met het opleidingsmodel wenst de opleiding het onderwijskundige model en de vaktechnische component van de opleiding bij elkaar te brengen. Het model onderscheidt de vier inhoudelijke leerlijnen van de opleiding, de vier beroepsoriëntaties die de finaliteit van de opleiding vormen en de verschillende niveaus die ontleend zijn aan het competentiemodel van de instelling, gaande van voorbereiding – verwijzend naar de ongelijke instroom in de eerste fase van de opleiding – over basis en doorgroei naar gevorderd. Het opleidingsmodel is doordacht en breed gedragen. Ook studenten zijn goed op de hoogte van waar ze naartoe gaan.

Naast het modeltraject kiest de opleiding ervoor ook een studietraject voor werkstudenten in de vorm van **hoger afstandsonderwijs** aan te bieden. Als motivatie voor het inrichten van deze opleidingsvariant verwijst de opleiding naar de het belang van levenslang leren en maatschappelijke ontwikkelingen.

De opleiding is alert om het **werkveld** binnen te halen en te dienen door middel van maatschappelijke dienstverlening en de semestriële resonantieraden waar raakvlakken tussen onderwijs en werkveld thematisch worden besproken. Het werkveld meent echter dat de opleiding zich binnen de resonantieraad nog teveel beperkt tot opleidingsgebonden aangelegenheden en is vragende partij om meer overleg te plegen over de toekomst van de opleiding, daar de praktijk snel verandert. Hoewel de commissie het sterk vindt dat de opleiding het werkveld expliciet binnenbrengt, vraagt ze zich af of de opleiding het werkveld breed genoeg percipieert en of samenwerkingsbanden voldoende breed gaan. De commissie merkt immers op dat bepaalde stakeholders, zoals zelfstandigen in de residentiële vastgoedmarkt, sterk op de voorgrond treden.

De opleiding is er zich van bewust dat er nog groeikansen liggen wat betreft **benchmarking**. De opleiding heeft momenteel contacten met partneropleidingen zoals Westminster University London, Galway-Mayo institute of technology, Glyndwr University North Wales en Hanzehogeschool Groningen. Bij de uitwisseling van studenten en docenten en wederzijdse bezoeken met partneropleidingen geeft de opleiding aan de opleidings-

programma's te vergelijken waardoor internationale benchmarking ontstaat. De commissie moedigt de opleiding aan de bestaande contacten te versterken en verder op zoek te gaan naar structurele samenwerkingsovereenkomsten die een meerwaarde vormen voor beide partijen. Verder werkt de opleiding nauw samen met de andere opleidingen Vastgoed in Vlaanderen met aandacht voor de eigen accenten, wat de commissie als een kracht beschouwt. Zo manifesteren de opleidingen zich bijvoorbeeld samen ten aanzien van beroepsorganisaties.

De commissie besluit dat de opleiding op de goede weg is. De bestaande doelstellingen werden door de opleiding geperfectioneerd met drie groeಿನiveaus om te komen tot de kerndoelentabel. Met deze opleidings specifieke doelstellingen slaagt de opleiding erin eigen accenten te leggen binnen het domeinspecifieke leerresultatenkader. Toch meent de commissie dat de opleiding aanvullend vanuit het domeinspecifieke leerresultatenkader de kerndoelen dient te destilleren, zodat het geheel meer als leidraad kan dienen voor het onderwijsproces en de evaluatie. De commissie kan zich vinden in de visie waarin de opleiding zich tot hoofddoel stelt om breed inzetbare professionals op te leiden. Het driedimensionale opleidingsmodel beschouwt de commissie als een sterkte, daar het de communicatie tussen docenten, studenten en werkveld bevordert. De opleiding levert reeds puike inspanningen om het werkveld te betrekken, al dient de samenstelling van de resonantieraad te worden herbekeken in functie van de brede opleiding die de opleiding vooropstelt in haar visie. Ook op vlak van internationalisering kan de opleiding zich nog verder ontwikkelen. Deze bevindingen afwegend beoordeelt de commissie de eerste generieke kwaliteitswaarborg als voldoende voor beide opleidingsvarianten.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 - Onderwijsproces

De commissie beoordeelt het onderwijsproces van de opleiding Vastgoed voor het studietraject voor werkstudenten als goed. De commissie beoordeelt het onderwijsproces voor het modeltraject als voldoende.

Het onderwijsproces maakt het volgens de commissie voor de studenten mogelijk om de beoogde leerresultaten te realiseren. De **kerndoelentabel** waar de opleiding mee werkt, legt de link tussen de opleidingsonderdelen en de opleidings specifieke leerresultaten. De commissie waardeert deze oefening, temeer omdat hierin onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende niveaus waarop een competentie behaald dient te worden voor

de verschillende opleidingsonderdelen. Deze informatie is voor studenten ook terug te vinden in de ECTS-fiches van de verschillende opleidingsonderdelen. Waar vroeger iedere docent zijn eigen ECTS-fiche uitwerkte, gaat de opleiding nu meer systematisch en gezamenlijk aan de slag. Zowel de studenten uit het modeltraject als de studenten uit het studietraject voor werkstudenten zijn vertrouwd met deze fiches. Ze geven aan dat de invulling overeenstemt met de realiteit. Naast de ECTS-fiches kunnen studenten ook beroep doen op studiewijzers, die een goede leidraad vormen voor het onderwijsproces. De opleiding meent wel dat de verspreiding van deze studiewijzers zowel voor de studenten uit het modeltraject als voor de studenten uit het hoger afstandsonderwijs nog kan verbeteren. De commissie steunt de opleiding dan ook in haar plannen hieromtrent.

De commissie beschouwt de duidelijke vormgeving van het **curriculum** als een sterk punt. Sinds 2004 voerde de opleiding stapsgewijs een grondige curriculumhervorming door, waarbij grote wijzigingen steeds werden voorgelegd aan het werkveld. Zo werd naar aanleiding van de invoering van de domeinspecifieke leerresultaten het programma geactualiseerd. Het opleidingsprogramma is opgebouwd rond vier leerlijnen. De leerlijn algemene vorming focust op het belang van communicatieve vaardigheden en maatschappelijke betrokkenheid. Voor de leerlijn bouwtechnische vorming werkt de opleiding nauw samen met de opleiding Bouw, wat de commissie als een meerwaarde ervaart. Binnen de leerlijn juridisch-economische vorming worden studenten vertrouwd gemaakt met het juridisch onderzoeken van concrete casussen en het verlenen van juridische eerstelijnsbijstand. Daarnaast worden studenten binnen deze leerlijn ook financieel-economisch gevormd. Tot slot dienen studenten binnen de leerlijn beroepspraktijk de kennis, inzichten en vaardigheden die ze via de overige leerlijnen hebben verworven te gebruiken in concrete beroepsspecifieke handelingen binnen realistische simulaties. Studenten uit het hoger afstandsonderwijs doorlopen identiek hetzelfde programma als de studenten uit het modeltraject.

De commissie meent dat het curriculum logisch is opgebouwd en ook studenten geven aan tevreden te zijn over de **opbouw** van het opleidingsprogramma. De vier inhoudelijke leerlijnen, algemene vorming, bouwtechnisch vorming, juridisch-economische vorming en beroepspraktijk komen aan bod gedurende de drie opleidingsfasen. Ook de vier beroepsoriëntaties worden gefaseerd opgebouwd, waarbij studenten naar het einde van het traject zich verdiepen in die aspecten die hun voorkeur wegdragen. De commissie beschouwt het projectwerk dat de opleiding

inricht en tot doel heeft geïntegreerd en vakoverschrijdend te werken als een sterkte. Per project krijgen de studenten een opdracht waarbij de geziene theorie wordt getoetst aan de praktijk. Studenten en alumni zijn tevreden over de geleidelijke opbouw op vlak van begeleiding en de toenemende moeilijkheidsgraad van de projecten. In eerste fase worden de opdrachten duidelijker afgelijnd en stapsgewijs aangeboden. Naarmate de opleiding vordert worden meer omvattende projecten ingericht waardoor studenten zich klaargestoomd voelen voor de bachelorproef. Ook het werkveld is tevreden over de aangeboden projecten. De opleiding is wel nog zoekende naar de juiste plaats van het projectwerk doorheen het programma. De commissie adviseert het projectwerk een nog meer centrale plaats te geven binnen het curriculum om op deze manier de opleidingsonderdelen te voeden en niet alleen de opgedane kennis te toetsen.

De commissie is van mening dat de opleiding de studenten adequate **inhouden** aanreikt die afgestemd zijn op de noden van het werkveld. Studenten beschouwen de breedte van de opleiding als een sterkte en waarderen binnen het programma kennis te kunnen maken met alle aspecten van het beroep. Ze zijn daarenboven tevreden over de diepgang binnen de aangeboden opleidingsonderdelen. Ook het werkveld is algemeen tevreden over de aangeboden inhouden, al meent men dat de inhouden van de opleidingsonderdelen Schattingen en Vastgoedrekenen dieper uitgespit dienen te worden. Binnen het opleidingsprogramma worden keuzeopleidingsonderdelen aangeboden, die worden ingericht door de opleidingen Office management, Bouw en Facilitair management. De opleiding plant volgend jaar een uitbreiding van het aanbod met de invoering van een opleidingsonderdeel omtrent Autocad en een opleidingsonderdeel Zelfstanding ondernemen. Met dit laatste opleidingsonderdeel wenst de opleiding studenten een beter zicht te geven op een mogelijke toekomst als zelfstandige, wat tegemoet komt aan het domeinspecifieke leerresultatenkader.

De opleiding kiest er bewust voor twee aparte stageperiodes aan te bieden, waarbij studenten zowel in de tweede als in de derde opleidingsfase vier weken **stage** lopen. Ook studenten uit het hoger afstandsonderwijs dienen stage te lopen, al kunnen zij de stage flexibeler inplannen dan de studenten uit het modeltraject door bijvoorbeeld de stage te spreiden over een langere periode. De opleiding beoogt met de stage doelen op niveau 2 van het eigen referentiekader. Wat de duur van de stage betreft geven zowel studenten als alumni aan tevreden te zijn. Ze geven aan dat de periode hen toelaat zich een beeld te vormen van wat de praktijk inhoudt. Studenten merken wel op

dat de korte duur de zoektocht naar geschikte stageplaats soms bemoeilijkt. Het werkveld vindt de stage immers eerder kort om de theorie toe te passen in de praktijk. Een uitbreiding naar zes weken zou volgens hen wenselijk zijn. Hoewel de meningen verschillen over de duur van de stage, menen zowel de studenten als het werkveld dat de aangeboden stageperiodes zinvol worden ingevuld. De opleiding kiest er bewust voor de studenten tijdens de stage in contact te brengen met twee beroepsoriëntaties. De stage in de tweede fase is ingebed in het project beheer. Alumni beschouwen deze verplichte stage als een meerwaarde voor hun latere werkzaamheden en geven aan dat dit hen een bredere kijk heeft bezorgd op het vakgebied. De commissie beaamt en ondersteunt dit. De opleiding heeft plannen om de stage van de derde fase in academiejaar 2016-17 te koppelen aan het project bemiddeling. Gezien de tegenstrijdige meningen omtrent de duur van de stage, raadt de commissie de opleiding aan de invulling van de stage en de keuze voor twee korte stageperiodes verder op te volgen en bij te sturen indien dit nodig zou blijken uit deze continue evaluatie. Een eventuele bijsturing zal ook gevolgen hebben voor de integratie en sequentie van aangeboden vormingsonderdelen, hetgeen dan aandacht zal vragen. Zowel de studenten als de stagementoren zijn tevreden over de begeleiding die ze krijgen vanuit de opleiding. Studenten waarderen ook dat ze worden gestimuleerd om zelf op zoek te gaan naar een passende, kwalitatieve stageplaats. De stageplaatsen dienen steeds te voldoen aan de voorwaarden die de opleiding vooropstelt en beschrijft in de stagehandleiding. In deze handleiding staan verder onder meer het tijdsplan, de inhoud van de stage, het stageverslag en de evaluatie beschreven.

Zowel de studenten uit het modeltraject als de studenten uit het hoger afstandsonderwijs dienen aan het eind van de opleiding een **bachelorproef** uit te werken binnen een zelf gekozen beroepsoriëntatie. Studenten dienen hiervoor een complexe casus individueel uit te werken, waarbij ten minste twee van de volgende leerlijnen uitvoerig aan bod dienen te komen: bouwtechnisch, juridisch, fiscaal en economisch. Studenten kunnen er echter ook voor kiezen om in groep een marktonderzoek uit te werken. De opleiding beschikt momenteel niet over een evidence based onderzoeklijn, maar opteert ervoor de onderzoeksvaardigheden aan bod te laten komen in de daartoe relevante vakken. De opleiding is er zich van bewust dat het aanbieden, laten inoefenen en evalueren van deze vaardigheden een werkpunt vormt voor de komende academiejaren. Ook de commissie meent dat de graduele opbouw van de onderzoeksvaardigheden verder dient te worden bijgestuurd en meent dat de opleiding dit een meer centrale plaats dient te geven binnen het curriculum. De invulling van de

bachelorproefopdracht is in lijn met de definitie die op hogeschoolniveau werd geformuleerd voor de bachelorproef. Studenten moeten volgens deze definitie kunnen werken op de wetenschappelijke kennis die beschikbaar is. Een lector begeleidt de student tijdens de uitwerking van de bachelorproef, waarbij de koppeling student-bachelorproefbegeleider gebeurt op basis van het onderwerp. Wat betreft de begeleiding, legt de opleiding de verantwoordelijkheid grotendeels bij de student. Het coachende gegeven speelt hierbij een rol: bachelorproefbegeleiders bieden geen oplossingen, maar houden een spiegel voor waardoor studenten zelf tot een oplossing kunnen komen. Studenten geven aan dat het individueel uitwerken van de bachelorproef een grote aanpassing vergt, daar zij in de aanloop van het opleidingsprogramma vooral in groep dienen te werken. De commissie steunt de opleiding in haar aanpassingen om de studenten ook in vroegere opleidingsonderdelen, zoals de projecten, hier sterker op voor te bereiden.

Hoewel de opleiding reeds inspanningen levert op vlak van **internationalisering**, kan deze dimensie doorheen het curriculum nog worden versterkt. De opleiding wenst bij alle studenten een internationale gerichtheid aan te wakkeren door internationalisering waar mogelijk te integreren binnen de opleidingsonderdelen. Zo worden bijvoorbeeld in het kader van project 4 uitwisselingsprojecten met Londen georganiseerd. Hoewel de opleiding studenten stimuleert om een buitenlandse stage te lopen en hieromtrent informatiesessies inricht, is de interesse vanuit de studenten ten aanzien van de internationaliseringsmogelijkheden eerder beperkt. Studenten beschouwen onder meer de korte duur van de stageperiode als een obstakel om een internationale stage te lopen. De commissie moedigt de opleiding aan een nog actievere voorbeeldrol op te nemen omtrent internationale competenties en ervaringen om zo studenten te enthousiasmeren. De opleiding heeft verder contacten gelegd met Hanzehogeschool Groningen om een potentiële samenwerking op te starten en overweegt een studiereis naar Freiburg in te richten. De commissie meent dat er meer opportuniteiten zijn op vlak van internationalisering en raadt de opleiding aan deze verder te verkennen.

De opleiding hanteert een competentiegerichte visie op opleiden en kiest ervoor een autonomieversterkende **leeromgeving** te creëren die aanzet tot samenwerking en interactie en streeft naar maximale ontplooiing van iedere student. Op het tijdstip van het visitatiebezoek is een verschuiving aan het plaatsvinden wat betreft de invulling van het didactisch concept. Waar vroeger vooral de individuele docent hiervoor verantwoordelijk was, is dit gaandeweg aan het evolueren naar een meer collectieve

verantwoordelijkheid. De opleiding is dan ook bezig met het in kaart brengen van de verschillende werkvormen, waarbij aandacht wordt besteed aan de link tussen de vooropgestelde doelen en de werkvormen die hiervoor in aanmerking komen. De opleiding hanteert verschillende werkvormen waaronder hoorcolleges, casuïstiek, papers, groepswerken en gastcolleges. De opleiding geeft aan het bovendien belangrijk te vinden dat studenten het werkveld verkennen en benut hiervoor naast stages en studiereizen ook extra-murosactiviteiten zoals Batibouw, Jobbeurs Vastgoed, het CIB-congres en 'De dag van het Vastgoed'. Met uitzondering van de projecten waar reeds innovatief aan de slag wordt gegaan, geeft de opleiding aan dat het overgrote deel van de werkvormen nog eerder klassiek is. Docenten zijn bereid op een andere manier dan het klassieke hoorcollege met studenten te werken, al vormen innoverende werkvormen vaak nog een onbekend terrein. De opleiding is er zich van bewust dat de introductie van innoverende werkvormen een cultuurwijziging vraagt, maar meent dat deze verandering reeds stilaan op gang komt. Zo zijn docenten hier volgens de opleiding vaak wel al onbewust mee bezig. Docenten kunnen daarenboven intekenen op een professionalisering omtrent de congruentie tussen de doelen, de werkvormen en de evaluatie. De opleiding geeft aan dat deze vorming vaak een eyeopener voor docenten is. De commissie ondersteunt en moedigt aan om hier verder werk van te maken.

Het **hoger afstandsonderwijs** dat de opleiding inricht beschouwt de commissie als een duidelijke sterkte. Binnen het afstandsonderwijs worden geen hoorcolleges aangeboden. Per semester worden er door de opleiding één startmoment en drie vrijblijvende terugkommomenten georganiseerd. Indien nodig worden extra avondlessen ingericht, zoals voor sterk toepassingsgerichte leerinhouden. De opleiding hanteert een flexibele houding ten aanzien van studenten van het studietraject voor werkstudenten, wat door hen wordt geapprecieerd. Wanneer studenten uit het dagonderwijs een casus dienen uit te werken, geldt dit ook voor de studenten uit het afstandsonderwijs. Deze laatste groep wordt hierbij wel vrijer gelaten in hun uitwerking. De opleiding meent dat er nog opportuniteiten liggen wat betreft de samenwerking en uitwisseling van gedachten tussen studenten uit het modeltraject en studenten uit het hoger afstandsonderwijs. Ook de commissie meent dat hier nog kansen liggen die benut dienen te worden.

De commissie heeft vastgesteld dat de **materiële voorzieningen** alle onderwijsactiviteiten toelaten en ondersteunen. Op de campus Dirk Martens zijn naast eerder klassieke leslokalen en aula's ook projectlokalen,

computerlokalen en een tekenlokaal aanwezig waar de opleiding gebruik van maakt. Wanneer studenten wensen te vergaderen in het kader van hun projectwerk kunnen ze enkele kleine vergaderlokalen met pc reserveren. De materiële voorzieningen komen tegemoet aan de wensen van de studenten, al menen ze dat het aantal pc's dient te worden uitgebreid om overeen te stemmen met de vraag van de studenten. Studenten dienen ook enkele opdrachten uit te voeren in de specifieke lokalen van de opleiding Bouw, wat volgens de commissie ook de voeling met de verwante opleiding vergroot. Volgens de cijfers van de opleiding zijn studenten vrij tevreden over de dienstverlening van de bibliotheek, al ziet de opleiding zelf ruimte voor verbetering wat betreft het beschikbaar materiaal en de integratie van dit materiaal in de concrete lespraktijk. Naast de bibliotheek op de campus te Aalst, kunnen studenten ook gebruik maken van de bibliotheek van Odisee te Brussel.

De opleiding maakt gebruik van het **elektronisch leerplatform**, Toledo, en beschikt over degelijk ontwikkeld cursusmateriaal dat een systematische opbouw kent. De opleiding plant een actualisering van het studiemateriaal met betrekking tot de kerndoelen en de implementatie van de richtlijnen inzake bronvermelding, wat de commissie onderschrijft. De commissie vindt het sterk dat de docenten inspanningen leveren wat betreft het aangeboden onderwijsmateriaal om studenten afstandsonderwijs te ondersteunen in functie van het onderwijsproces. Zo beschikken studenten uit het afstandsonderwijs over PowerPoint-voorstellingen en filmpjes van de gegeven lessen die op Toledo worden geplaatst. Dit materiaal is ook toegankelijk voor studenten uit het modeltraject, die hier dankbaar gebruik van maken.

De opleiding beschikt over vakbekwaam **personeel**. De omvang van het team is met 6,45 VTE eerder beperkt: het kernteam van de opleiding bestaat uit 8 leden, aangevuld met 13 personeelsleden waarvan 8 leden stammen uit een aanverwante opleiding en 5 externen. De docenten beschikken over een goede kennis van het werkveld. Een groot aantal docenten was werkzaam in de praktijk alvorens over te stappen naar het onderwijs. De studenten zijn overtuigd van de meerwaarde van de praktijkkennis van deze docenten, daar dit er onder meer voor zorgt dat de docenten sprekende voorbeelden uit de praktijk kunnen aanhalen. Ook het werkveld staat achter de kwaliteit van de docenten. Docenten geven aan zowel formeel als informeel vlot en open met elkaar te overleggen. Binnen de trimestriële raden van het opleidingsteam zijn alle lectoren en gastdocenten van het team vertegenwoordigd. Tijdens deze vergaderin-

gen wordt de dagelijkse werking van de opleiding besproken. Het kern-team overlegt minstens maandelijks. Alle personeelsleden worden opgevolgd via jaarlijkse functioneringsgesprekken door het opleidingshoofd en evaluatiegesprekken door de studiegebied-directeur. Om nieuwe medewerkers aan te werven en te begeleiden beschikt de opleiding over een aanwervingsbeleid. Kandidaten worden gescreend op competenties als begeleiding van studenten en onderzoekservaring en worden gevraagd een korte proefles te geven. Bij aanwerving worden ze uitgenodigd voor een onthaaldag voor nieuwe medewerkers en krijgen ze een peter of meter toegewezen. Naast een aanwervingsbeleid, beschikt de opleiding ook over een professionaliseringsbeleid. De opleiding stelt zich tot doel dat elke lector minimaal één didactische en één vakinhoudelijke bijscholing volgt. Het studiegebied richt bovendien minimaal één verplicht te volgen didactische bijscholing in voor alle onderwijzend personeel. De opleiding wil in de nabije toekomst evolueren naar een meer aanbodgericht professionaliseringsbeleid. De opleiding participeert verder aan een multidisciplinaire expertisecel Industriële Wetenschappen en Technologie, waarbij onderzoek en maatschappelijke dienstverlening naar het werkveld wordt gebracht. De resultaten van het gevoerde onderzoek worden door docenten opgenomen en verwerkt in de leerstof. De commissie stelt vast dat binnen het team de werkdruk hoog ligt. Docenten geven aan dat de grote hoeveelheid activiteiten hun onderwijsopdracht soms bemoeilijkt. De commissie meent dan ook dat het verminderen van de hoge werkdruk een blijvende zorg dient te zijn voor de opleiding.

De opleiding wordt geconfronteerd met een gedifferentieerde **instroom**, waar de opleiding ook naar verwijst door de opname van een golvende lijn in het opleidingsmodel. De opleiding trekt vooral ASO- en TSO-studenten aan. Uitzonderlijk vinden ook BSO-studenten de weg naar de opleiding. Het studentenaantal is beperkt en is ongeveer gelijk verdeeld over het modeltraject en het afstandsonderwijs. Door middel van informatie op de website, SID-IN-beurzen, infoavonden op secundaire scholen en openlesdagen worden geïnteresseerde studenten geïnformeerd over het opleidingsaanbod. De opleiding richt specifieke infosessies in voor het hoger afstandsonderwijs. Sinds 2014-15 worden geïnteresseerden verplicht om naar deze infomomenten te komen. Nadien worden studenten die wensen in te schrijven voor het hoger afstandsonderwijs steeds uitgenodigd voor een gesprek met de verantwoordelijke trajectbegeleider waarbij aandacht wordt besteed aan het opstellen van een haalbaar traject, gemiddeld gespreid over vier tot zes academiejaren. Deze maatregel werd genomen om drop-out te voorkomen en laat zich reeds merken in een daling in het

inschrijvingsaantal voor dit traject. Ook niet generatiestudenten kunnen enkel inschrijven na een persoonlijk gesprek met de trajectbegeleider waarbij een haalbaar individueel studieprogramma wordt opgesteld. Studenten en alumni geven aan een vrij uitgebreide procedure te moeten doorlopen om vrijstellingen te bekomen en menen dat de opleiding zich vrij strikt opstelt bij het toekennen van vrijstellingen.

De commissie stelt vast dat de opleiding beschikt over een sterke visie op vlak van **begeleiding** waarbij een groei naar toenemende verantwoordelijkheid en autonomie wordt beoogd. De begeleiding die in de eerste fase nog sterk aanwezig is, bouwt doorheen het curriculum stelselmatig af. Studenten kunnen zich hierin vinden, al geven ze wel aan dat de overgang naar zelfstandigheid vrij abrupt verloopt. Studenten voelen zich bijvoorbeeld in de tweede en derde opleidingsfase wat losgelaten, ten opzichte van de eerste opleidingsfase waarbij ze heel sterk worden begeleid. In de eerste opleidingsfase levert de opleiding duidelijke inspanningen om tegemoet te komen aan de gedifferentieerde instroom waarmee ze wordt geconfronteerd. Via de leerstijl en motivatie-test en "taalvast" (taalvaardig aan de start) probeert de opleiding zicht te krijgen om de instromende studenten van het modeltraject. Bij afwijkende resultaten op de Lemo-test nodigt de studiebegeleider de student uit voor een individueel gesprek. De commissie meent dat de opleiding blijvende aandacht dient te besteden aan het versterken van het taalniveau van studenten daar de kennis van de moedertaal en nadien ook andere talen ruimte laat tot verbetering. De opleiding biedt verder vrijblijvende instapcursussen wiskunde en basisbegrippen bouwwereld aan en tracht de uiteenlopende voorkennis van instromende studenten op te vangen binnen de basis van elke leerlijn, eventueel aangevuld met studiebegeleiding. De commissie is onder de indruk van de studie- en trajectbegeleiding die de opleiding aanbiedt en ook door de studenten als een sterkte wordt beschouwd. Een trajectbegeleider informeert studenten over de mogelijke gevolgen die gepaard gaan met hun studieresultaten en maakt hiervoor gebruik van een programma dat door de opleiding werd ontwikkeld om de volgtijdelijkheid bij te houden en te tonen aan studenten. Naast trajectbegeleiding kunnen studenten onder meer beroep doen op psychosociale begeleidingsdiensten en een ombudspersoon die studenten bijstaat waar wenselijk. De ombudspersoon geeft aan hierbij een persoonlijke aanpak te hanteren. Ook docenten en het opleidingshoofd zijn vlot bereikbaar. Studenten aarzelen niet om bij vragen contact op te nemen en waarderen de vakinhoudelijk begeleiding die wordt aangeboden. Ze geven aan zich welkom te voelen binnen de opleiding en stellen het op prijs dat docenten hen bij naam kennen. De com-

missie vindt het belangrijk dat de opleiding aandachtig blijft voor de efficiëntie van het begeleidingsproces. De persoonlijke aanpak die de opleiding hanteert vergt immers grote inspanningen van het aanwezige personeel, dat reeds een grote hoeveelheid taken op zich neemt. De commissie meent dan ook dat de opleiding het begeleidingsproces verder dient op te volgen en bij te sturen indien dit niet de gewenste resultaten zou opleveren.

Studenten vinden de **studie- en werklast** aanvaardbaar en menen dat de begrote tijd en de voorziene studiepunten overeenstemmen met de realiteit. Vooral het derde modeltraject en de projecten doorheen het curriculum zijn volgens de studenten tijdsintensief. Om hier zicht op te krijgen voert de opleiding studietijdmetingen en worden aanpassingen gedaan waar nodig. De opleiding merkt een dalende trend op wat betreft de studie-efficiëntie van laatstejaarsstudenten en beschouwt de optimalisatie van de studeerbaarheid dan ook als een werkpunt voor de komende jaren. De studeerbaarheid binnen het hoger afstandsonderwijs werd nog niet systematisch onderzocht. Vooral in het eerste jaar wordt de opleiding geconfronteerd met een hoog aantal afhakers. Wanneer studenten wensen uit te schrijven worden zij uitgenodigd voor een exitgesprek waarbij de opleiding met de student in dialoog gaat over zijn beweegredenen en hen helpt heroriënteren waar wenselijk. Uit deze gesprekken kunnen nog geen algemene trends wat betreft de reden tot uitschrijven worden ontdekt. Wel stelt de opleiding vast dat veel studenten afstandsonderwijs de opleiding onderschatten. Met de invoering van de verplichte infosessies en het intakegesprek wenst de opleiding dit aantal in de toekomst te verminderen. De commissie beveelt de opleiding aan deze drop-out verder te analyseren en gepaste maatregelen te nemen.

Studenten zijn van mening dat ze voldoende **inspraak** hebben in het onderwijsgebeuren en geven aan dat de opleiding gepast omgaat met hun input. Via de studentenraad, een vertegenwoordiger in het kernteam en de sociale campusraad hebben de studenten mogelijkheden om hun wensen en bezorgdheden te uiten. De opleiding richt daarnaast ook focusgroepen in om zicht te krijgen op de noden van de studenten. Ook de commissie stelt vast dat werkpunten die die de studenten aankaarten worden aangepakt door de opleiding. Zo waren er in het verleden problemen omtrent de communicatie tussen de opleiding en de studenten, maar zijn deze ondertussen opgelost.

De hogeschool beschikt over een doorgedreven **kwaliteitssysteem**, waar ook de opleiding gebruik van maakt. De opleiding kan onder meer beroep doen

op de statistieken betreffende studentenaantallen, studentenkenmerken, onderwijsrendement,... en resultaten van bevestigingen van verschillende stakeholders die worden aangeleverd door de dienst Onderwijs en Kwaliteit van de hogeschool. Zo worden studenten bijvoorbeeld na elke examenperiode gevraagd het gevolgde opleidingsonderdeel en de aanpak van de betrokken docenten te evalueren. Verder maakt de opleiding jaarlijks in overleg met het studiegebied, het kernteam en het opleidingsteam een strategisch werkingsplan op waarin de opleiding rapporteert over de realisatie van de taakstelling. Voor de uitwerking en opvolging hanteert de opleiding een PDCA-aanpak en jaarlijks volgt een rapportage naar de academische raad en de raad van bestuur.

De commissie is van mening dat de opleiding haar onderwijsproces op een gepaste manier heeft georganiseerd. De opleiding beschikt over een doordacht en logisch opgebouwd curriculum dat positief wordt onthaald door alle betrokkenen. Het projectwerk dat opbouwt doorheen het curriculum en een duidelijke voorbereiding vormt voor de stage en de bachelorproef vormt een sterk punt. De commissie meent echter dat zowel het projectwerk als de onderzoeksvaardigheden een nog centralere plaats kunnen krijgen binnen het opleidingsprogramma. De ingezette vernieuwingen met betrekking tot het didactisch concept en de daaraan gekoppelde onderwijsvormen zijn veelbelovend, maar dienen zich nog verder te voltrekken. De commissie had verder waardering voor de visie op begeleiding waarbinnen een duidelijke opbouw zit vervat en voor de kwaliteit en de inzet van het personeel. Gezien de hoge werkdruk meent de commissie dat de efficiëntie van de geleverde inspanningen op vlak van begeleiding wel verder opgevolgd dienen te worden. Ook op vlak van internationalisering dient de opleiding nog bijkomende inspanningen leveren. Deze bevindingen afwegend beoordeelt de commissie het onderwijsproces als voldoende voor het modeltraject.

Wat betreft het hoger afstandsonderwijs is de commissie onder de indruk van de grote inzet van docenten op vlak van onderwijsmateriaal, waar ook de studenten uit het modeltraject de vruchten van plukken. Het afstandsonderwijs voedt de werkvormen en inhoud binnen het dagonderwijs. Gezien het belang van het onderwijsmateriaal binnen het studietraject voor werkstudenten beoordeelt de tweede generieke kwaliteitswaarborg als goed. Een duidelijk werkpunt vormt echter de verdere opvolging van de grote drop-out binnen dit traject en het nemen van gepaste maatregelen om hieraan tegemoet te komen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 - Gerealiseerde eindniveau

De commissie beoordeelt het gerealiseerde eindniveau van de opleiding Vastgoed voor beide opleidingsvarianten als voldoende.

Op basis van de gesprekken met alle betrokkenen, de toets- en evaluatieopgaven en de ingekeken eindwerken meent de commissie dat de opleiding zowel voor het modeltraject als voor het studietraject voor werkstudenten haar doelstellingen in voldoende mate realiseert. De opleiding gebruikt de bachelorproef en het projectwerk 5 als toetsstenen op **niveau 6** van de Vlaamse kwalificatiestructuur en garandeert daarmee studenten op het beoogde niveau af te leveren. Toch merkt de commissie op sommige punten een spanningsveld tussen de beoogde en de bereikte leerresultaten op. Zo stelt de opleiding dat het domeinspecifieke leerresultaat dat verwijst naar het zelfstandig organiseren en bedrijfseconomisch leiden van een vastgoedkantoor niet kan worden gemeten of getoetst binnen een onderwijscontext. De opleiding toetst wel competenties af die bijdragen tot dit leerresultaat. De commissie meent dat dit nog verdere reflectie en bijsturing vraagt van de opleiding.

Het **toetsbeleid** van de opleiding is in volle ontwikkeling. Het beleid is gestoeld op de pijlers van de hogeschool, vertaald naar het studiegebied en geconcretiseerd op opleidingsniveau. Dit maakt dat het toetsbeleid van de opleiding is afgestemd op het opleidingsmodel, wat de commissie als een duidelijke sterkte ervaart. De opleiding heeft eveneens initiatieven genomen om het toetsbeleid in lijn te brengen met de recente curriculumhervormingen. Momenteel wordt op opleidingsniveau actie ondernomen om gedragenheid bij de docenten te creëren. Om de kwaliteit van de toetsing te bewaken richt de opleiding interne toetscommissies in en heeft ze plannen om in de toekomst ook externe commissies te laten plaatsvinden met werkveldvertegenwoordigers. Deze toetscommissies nemen alle evaluatieopdrachten door, inclusief taken en opdrachten, en gaan na of de toetsing binnen de opleidingsonderdelen daadwerkelijk de vooropgestelde doelen aftoetst met aandacht voor validiteit, betrouwbaarheid en transparantie. Uit de toetscommissie volgt een gesprek tussen de opleidingsverantwoordelijke en de individuele docent waarbij de individuele verslagen per leeractiviteit worden besproken. Tevens vloeit hier een advies uit voort betreffende de toetsing binnen een bepaald semester. Zo is bijvoorbeeld uit de toetscommissie van april 2014 de graduele opbouw naar niveau 6 als werkpunt gekomen. De commissie vindt het belangrijk dat de opleiding zich hiervan bewust is en waardeert

de acties die ondertussen werden genomen om dit bij te schaven. Algemeen stelt de commissie verder vast dat de opleiding beschikt over duidelijke verbeterleutels die afgestemd zijn op de doelstellingen.

Studenten zijn tevreden over de manier waarop binnen de opleiding wordt getoetst en menen dat ze voldoende worden geïnformeerd. Ze waarderen vooral de permanente evaluatie en feedback die na elke examenperiode systematisch wordt aangeboden. Studenten uit het hoger afstands-onderwijs leggen normaal gezien samen met studenten uit het modeltraject examens af, maar hebben de mogelijkheid deze ook op zaterdag in te plannen. De opleiding schakelt momenteel vooral klassieke **evaluatievormen** in zoals schriftelijke en mondelinge examens, maar geeft aan in de toekomst meer gevarieerde en innoverende toetsvormen te willen gebruiken. De opleiding denkt hierbij bijvoorbeeld aan een uitbreiding van het aantal toetsvormen vertrekkende van casuïstiek en de invoering van take-home examens. De commissie moedigt dit initiatief aan.

De beoordeling van de **projectwerken** omvat steeds een productevaluatie en een peerevaluatie. Het product is hierbij het eindresultaat van het groepswork en kan bijvoorbeeld een paper, een werkstuk of een presentatie zijn. Voor het peerassessment dienen studenten zowel zichzelf als de andere studenten te evalueren aan de hand van vooraf bekend gemaakte en toegelichte criteria. De studenten beschouwen de peerevaluatie als een rechtvaardig systeem. Voor alle projecten heeft de opleiding beoordelingsformulieren ontwikkeld. De opleiding tracht de studenten hiermee inzicht te verschaffen in de wijze van beoordeling.

De **stagebeoordeling** vormt geen eindbeoordeling op niveau 6, maar wordt door de opleiding op niveau 2 van het eigen referentiekader afgetoetst daar ze door de opleiding wordt opgevat als een kennismaking en ervaring met het beroepenveld. De commissie heeft echter bedenkingen bij deze keuze gezien het gewicht en de plaats van de stage binnen het opleidingsprogramma. Ze raadt de opleiding aan deze keuze opnieuw te evalueren, daar de opleiding hierdoor mogelijks kansen laat liggen om de eindcompetenties in een authentieke en autonomieversterkende setting op niveau 6 af toetsen. Studenten geven aan op de hoogte te zijn van de einddoelen van de stage. De stagebeoordeling bestaat uit de evaluatie door het stagekantoor, de evaluatie door de begeleider na een bezoek aan het stagekantoor en een gesprek met de verantwoordelijke van het kantoor en de student, en de evaluatie van het stageverslag door de begeleider. Ter ondersteuning van het beoordelingsproces kunnen de beoordelaars

beroep doen op inhoudelijke aangepaste formulieren die peilen naar de kerndoelen die van toepassing zijn. De stagementoren geven wel aan na het doorgeven van het stageverslag graag verdere feedback te vernemen met betrekking tot de evolutie van de student, daar zij daar nu geen zicht op hebben.

De **bachelorproefbeoordeling** gebeurt gelijk voor de beide trajecten, waarbij meerdere kerndoelen worden afgetoetst. Afhankelijk van het onderwerp geeft de opleiding aan dat bepaalde kerndoelen meer of minder aan bod komen binnen de bachelorproef. Elke student maakt een schriftelijke neerslag op in de vorm van een paper. Dit schriftelijk verslag wordt beoordeeld door de begeleider en twee externe juryleden. De studenten dienen de bachelorproef daarnaast mondeling te verdedigen. Deze presentatie gebeurt individueel, zelfs wanneer de studenten in groep hebben gewerkt aan de bachelorproef. De jury bestaat uit één of meerdere externe juryleden, de bachelorproefbegeleider en enkele lectoren van het team, toegewezen op basis van het onderwerp. Tot slot beoordeelt de begeleider de samenwerking van de student met de promotor. De opleiding beschikt voor de verschillende evaluaties over beoordelingsformulieren opgesteld volgens de techniek van rubrics. De commissie heeft enkele bachelorproeven doorgenomen en is van mening dat deze inhoudelijk van een voldoende niveau zijn.

De commissie is tevreden over de **inzetbaarheid** van de studenten. Afgestudeerden stromen vrij snel door naar de arbeidsmarkt en komen in de vier beroepsoriëntaties terecht. Studenten vinden dat de opleiding hen passend voorbereidt op het werkveld en menen dat ze tijdens de opleiding een goed beeld krijgen van de arbeidsmarkt. Ze waarderen dat de aangeboden inhouden direct bruikbaar zijn in de beroepspraktijk, al menen ze dat een meer economische invalshoek hun voorbereiding nog zou kunnen versterken. Ook het werkveld meent dat de studenten een degelijke voorbereiding genieten op de praktijk en inhoudelijk sterk worden voorbereid. De opleiding zou de studenten volgens hen wel nog bewuster mogen maken van de werklast die het beroep met zich meebrengt in de praktijk.

Het **studierendement** is lager dan gemiddeld in Vlaanderen. De opleiding verklaart deze lage cijfers door de grote uitval in het hoger afstandsonderwijs, wat de cijfers beïnvloedt. De commissie beveelt de opleiding aan de knelpunten binnen de trajecten verder in kaart te brengen en maatregelen te nemen om deze weg te werken en zo het studierendement te verhogen.

Na het afstuderen schrijven veel studenten zich in voor een BIV-stage wat toegang biedt tot het zelfstandig uitoefenen van het beroep van vastgoedmakelaar. Sommige studenten tekenen na het afstuderen in voor een vervolgopleiding. De opleiding is er zich van bewust dat de alumniwerking nog verder kan worden uitgebouwd. Via een LinkedInpagina houdt de opleiding contact met afgestudeerden. Verder voert de opleiding alumnivragen uit, maar de lage responsratio bemoeilijkt de interpretatie van de verkregen informatie. De commissie beveelt de opleiding aan inspanningen te leveren om hier meer zicht op te krijgen.

De commissie besluit dat de opleiding haar doelstellingen voor beide trajecten op een voldoende manier realiseert. De opleiding beschikt onder meer met de toetscommissies over een adequaat systeem van beoordeling, toetsing en examinering, waarbij de onderwijsvisie hertaald is in een passend en onderbouwd toetsbeleid. Met de projecten en de bachelorproef waarbij de kerndoelen worden afgetoetst, garandeert de opleiding dat de studenten op niveau 6 afstuderen. De opleiding dient hierbij wel aandacht te besteden aan het aftoetsen van alle vooropgestelde leerresultaten op het gevraagde niveau. De commissie moedigt de opleiding dan ook aan de kans te grijpen om de stage, die bij uitstek een integratie van competenties in de praktijk beoogt, aan te wenden als praktijktoets op niveau 6. Ook de waaier aan toetsvormen kan nog verder worden uitgebreid met meer innoverende toetsvormen, in lijn met het onderwijsproces. Alumni geven aan snel hun weg te vinden binnen de arbeidsmarkt en zijn tevreden over de gevolgde opleiding. Het studierendement is laag, wat verdere opvolging door de opleiding vraagt. De bevindingen afwegend, beoordeelt de commissie de generieke kwaliteitswaarborg als voldoende voor de beide trajecten.

Integraal eindoordeel van de commissie

Modeltraject

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	V
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Studietraject voor werkstudenten (hoger afstandsonderwijs)

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau	V
Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces	G
Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau	V

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als voldoende en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor het modeltraject, conform de beslisregels, voldoende.

Vermits generieke kwaliteitswaarborg 1 als voldoende wordt beoordeeld, generieke kwaliteitswaarborg 2 als goed en generieke kwaliteitswaarborg 3 als voldoende, is het eindoordeel van de opleiding Vastgoed voor het studietraject voor werkstudenten, conform de beslisregels, voldoende.

Samenvatting van de aanbevelingen in het kader van het verbeterperspectief

Generieke kwaliteitswaarborg 1 – Beoogd eindniveau

- Behandel binnen de resonantieraad naast opleidingsgebonden aangelegenheden, ook meer systematisch de toekomst van de opleiding met aandacht voor de snel veranderende praktijk. Besteed hierbij aandacht aan een voldoende brede invulling van het werkveld en herbekijk of de huidige samenwerkingsbanden voldoende breed gaan.
- Versterk de bestaande contacten op vlak van internationale benchmarking en ga verder op zoek naar structurele samenwerkingsovereenkomsten die een meerwaarde vormen voor beide partijen.

Generieke kwaliteitswaarborg 2 – Onderwijsproces

- Overweeg het projectwerk een meer centrale plaats te geven binnen het curriculum om op deze manier de opleidingsonderdelen te voeden en niet alleen de opgedane kennis te toetsen.
- Volg de invulling van de stage en de keuze voor twee korte stageperiodes verder op en stuur bij indien dit nodig zou blijken uit deze continue evaluatie. Een eventuele bijsturing zal ook gevolgen hebben voor de integratie en sequentie van aangeboden vormingsonderdelen, hetgeen dan aandacht zal vragen.
- Stuur de graduele opbouw van de onderzoeksvaardigheden verder bij en geef dit een meer centrale plaats binnen het curriculum.
- Versterk de internationale dimensie doorheen het curriculum. Neem hiervoor een actievore voorbeeld rol op omtrent internationale competenties en ervaringen om zo studenten te enthousiasmeren.
- Besteed verdere aandacht aan de cultuurwijziging en de implementatie van innoverende werkvormen.
- Benut verdere opportuniteiten omtrent de samenwerking en uitwisseling van gedachten tussen studenten uit het modeltraject en studenten uit het hoger afstandsonderwijs.
- Besteed blijvende aandacht aan het verminderen van de hoge werkdruk bij het personeel.
- Blijf aandachtig voor de efficiëntie van het begeleidingsproces en stuur bij indien zou blijken dat dat dit niet de gewenste resultaten oplevert.
- Analyseer de hoge drop-out binnen het studietraject voor werkstudenten en neem gepaste maatregelen om het hoog aantal vroegtijdige uitgeschrijvers te verminderen.

Generieke kwaliteitswaarborg 3 – Gerealiseerd eindniveau

- Reflecteer omtrent de toetsing van het domeinspecifieke leerresultaat dat verwijst naar het zelfstandig organiseren en bedrijfseconomisch leiden van een vastgoedkantoor binnen een onderwijscontext en stuur dit verder bij.
- Zet verder in op de implementatie van meer innoverende toetsvormen en de graduele opbouw naar niveau 6.
- Evalueer de keuze om de stagebeoordeling niet op niveau 6 af te toetsen en overweeg om dit bij te sturen.
- Lever bijkomende inspanningen om de responsratio van alumni-bevragen te verhogen en bouw de alumniwerking verder uit.

Naar aanleiding van de terugmelding van het opleidingsrapport heeft de opleiding aangegeven welke verbeteracties recent zijn uitgevoerd. De commissie heeft met genoegen kennis genomen van de verbeteracties die sinds het visitatiebezoek al zijn ondernomen, acties die ze als positief beschouwt.

BIJLAGE

Personalia van de leden
van de visitatiecommissie

Erica Coolsaet

Erica Coolsaet is sinds 2002 geaggregeerde in het secundair onderwijs: wiskunde, fysica, biologie en chemie, waarvoor ze studeerde aan Artesis Hogeschool. Sinds 2013 volgt zij de opleiding Bachelor in het vastgoed aan AP Hogeschool.

Carla Nelissen

Carla Nelissen studeerde psychologie aan de Vrije Universiteit Brussel waar ze in 1984 haar doctoraat behaalde. Zij was tot 2000 aan de VUB werkzaam als onderwijskundige, meer bepaald als coördinator Onderwijsprofessionalisering en Kwaliteitszorg. Van 1990 tot 2000 was zij coördinator Kwaliteitszorg en institutioneel coördinator voor de onderwijsvisitaties. Sinds 2000 was zij aan de toenmalige XIOS hogeschool Limburg verbonden, eerst als coördinator Onderwijsvernieuwing en later diensthoofd Onderwijs. Zij zetelde in de redactie van het tijdschrift 'Onderzoek van onderwijs' en was eveneens onder meer redactielid van de 'Hoger Onderwijs Reeks'. Sinds 2012 is zij gepensioneerd. Zij was als onderwijskundige reeds betrokken bij meerdere visitaties in Vlaanderen. Op dit moment zetelt zij in de commissie Hoger Onderwijs die onder andere een oordeel zal uitbrengen over verschillende HBO5-opleidingen in Vlaanderen.

Xavier Ortegat

Xavier Ortegat is sinds 2006 uitvoerend directeur bij CEPI (European Council of Real Estate Professions). CEPI is de belangrijkste Europese beroepsorganisatie van vastgoedbemiddelaars en vastgoedbeheerders en groepeert een dertigtal nationale verenigingen (waaronder het BIV) in de landen van de Europese Unie en de EVA. CEPI vertegenwoordigt meer dan 200.000 vastgoeddeskundigen. Hij was lid van de stuurgroep van de Europese commissie voor de uitwerken van een Europese professionele kaart. Hij heeft het EUREDUC programma ontwikkeld dat een overzicht geeft van de minimum competenties die aanwezig dienen te zijn in opleiding tot vastgoedmakelaars. Ook zette hij EURO EDUCATION PROGRAMME op punt: een internationaal uitwisselingsproject voor vastgoed-studenten.

Theo Vanden Daele

Theo Vanden Daele volgt sinds 2013 de Bachelor in het vastgoed – makelaardij – aan de Hogeschool Gent. Hij is lid van de opleidingscommissie Vastgoed, Hogeschool Gent, sinds academiejaar 2014-2015. Sinds het academiejaar 2015-2016 combineert hij zijn Bachelor in het vastgoed met het verkort traject tot de Bachelor in het bedrijfsmanagement: financiën en verzekeringen.

Willy Vander Donck

Willy Vander Donck is stedenbouwkundige en landmeter-expert beëdigd door de Rechtbank van eerste aanleg te Gent. Hij is ingeschreven op het Tableau van de Federale Raden van Landmeters-Experten en werkt als groepsleider grondverwervingen bij NV Aquafin. Hij is voorzitter van de Koninklijke Vereniging Landmeters-Experten Oost-Vlaanderen en bestuurslid van de Koninklijke Confederatie Landmeters-Experten België. Lid van GRB-raad Vlaanderen.

